
V
B
J
C

KATECHISM KATHOLICKI,

TO IEST

NAVKA CHRZESCIANSKA,

Wszystkim Wiernym tylko co do rozumu przydą, pod dusznym zátráceniem, iáko naywięcey się iey mogą náuczyć, pámiętáć y podług niey się spráwowáć potrzebna.

KTOREY

Naprzod, Duchowni Pásterze, Rodźicy, Náuczyćiele ieżeli nie vczą, śmiertelnie grzeszą czego się w Przemowách doczytáią.

Aby tedy wszyscy wieczney zguby vszli, przynamniey ieżeli zábáwni osobliwie Kápłáni, álbo nie wszyscy Kśiąg máią niech lubo sámi, lubo żakom przy sobie, w Niedźielę y Swiętá, dwoie tákich Kśiążek máiąc choć drugie przepisáne przede Mszą w puł Kośćiołá każą się dysputowáć. Czego lud słucháiąc, y sámi się, y dźiatki swoie, potym w domu vczyć będą.

PRZEZ

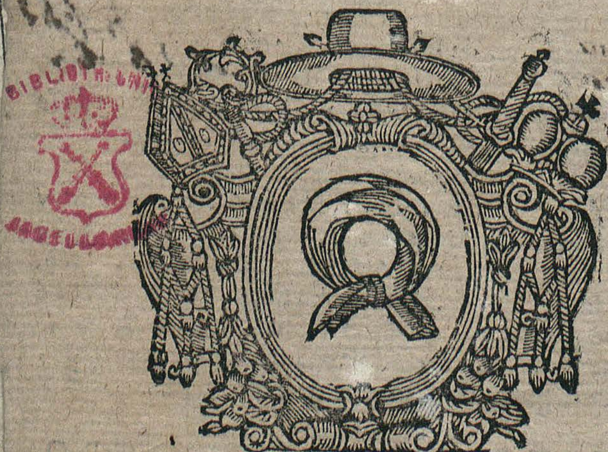
X. PIOTRA ALEXANDRA GROCHOLICKIEGO, PLEBANA IAWORSKIEGO,

Z Kátechismu Rzymskiego przez Koncilium Trydeńskie spisánego, y od PIVSA V. OYCA S. potwierdzonego, iáko y z inszych Doktorow Kośćiołá Swiętego zebrána, y do Druku podána.

Zá dozwoleniem Stárszych.

W KRAKOWIE,
W Drukárni WOYĆIECHA GORECKIEGO, I. K. M. Ty
Roku Páńskiego 1684.

IN INSIGNE GENTILITIVM
ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS
& Reuerendissimi Dñi Dñi
Ac Patroni sui Clementissimi.

Læta tibi Lector post tristia tempora confert
Fascia dum læsis Vulnera sæua ligat
Doctrinâ Christi; tunc se diducit in Orbem
Fascia iam totum, languida membra tegens
Hinc ægris salus, hinc animabus æquè Vigebit
Dum zelus Præsul Numinis in te manet.

Illu-

Illustrissimo PRINCIPI & Reuerendissimo Domino,

D. IOANNI DE MAŁACHOWICE MAŁACHOWSKI

DEI & APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA EPISCOPO CRACOVIENSI DVCI SEVERIÆ,

Domino ac Patrono Clementissimo.

R*Esplenduit non ita pridem, fulgor Pastoralis præsentiæ non minus in animo meo, quam in Ecclesia Iauornensi, Collationis Tuæ* ILLVSTRISSIME *&* REVERENDISSIME *Præsul; dum innato deuotionis zelo Imaginem Sacratissimæ Virginis* MARIÆ *Passauiensis Imperatricis Gloriosæ Cælorum atq; Terræ, à*

deuoto quodam Ordinis Prædicatorum Patre Neapoli A. D. 1666. allatam visitasti: Vbi inter alia salutaria, pro munere suo Pastorali monita hoc præcipuum indigno mihi commendasti Pastori, vt gregem Christi, curæ meæ commissum, pabulo Misteriorum Fidei reficere non desisterem: quod monitum, quantò auidius acceptaui, tantò feruentius Altissimo pro te Pientissimo Pastore, egi Verbis Apostoli gratias. Talis enim decebat Hæb. 7. vt nobis esset Pontifex Sanctus Innocens, Impollutus, Segregatus à Peccatoribus & Excelsior Cælis factus.

Imitaris vt video ILLVSTRISSIME & REVERENDISSIME Præsul verum Samaritanum Dominum IESVM CHRISTVM dum Vulnera Spiritualia à latronculis infernalibus, tuis illata ouibus, Vinum & Oleum exemplaris vitæ, ac paternæ admonitionis, quo ad Clerum in illa infundendo curas: nec non Fascia Tua Gentilitia, eadem alligando ad Domum Dei remittis, nobisq; præcipis, vt & nos acceptis ab eodem Summo Samaritano CHRISTO IESV duobus grossis, scientia videlicet & Potestate, curam illorum habeamus, quod si plus supererrogauerimus, vitam æternam vna tecum polliceris. Non cessat à deprædicatione S. Scripturæ illius Baræ Regis Gen. 14. qui obuium habens sibi cum captiua plebe hostibus adempta Abrahamum zeloze ab ipso restitutionem eiusdem requirebat dicens: Da mihi animas cætera tibi tolle. Debetur hoc & Tibi ILLVSTRIS-

SIME

SIME ac REVERENDISSIME *Præsul, vt à Tuis laudibus prædicandis nulla vnquam conticescat ætas, immò Tibi immarcescibilem Coronam loco Gentilitiæ. Fasciæ Tuæ (qua te vnà cum* ILLVSTRISSIMA *Prosapia Tua pro innata in Deum pietate, & præclarè gestis in Patriam, statim ab incunabulis inclyti Regni,* MONARCHÆ *Poloni coronarunt) præparet, dum te lucrum animarum conspicit quærentem, ac ideo vnctum à Deo super hæreditatem suam in Principem, vt liberes populum eius, de manu inimicorum eius qui in circuitu sunt. Vnctionis autem Officium exequi est quærere iuxta S. Gregorium lucra animarum.*

Hoc enim tam Sancto opere, quid potest Deo esse acceptabilius dicente S. Gregorio. Si magnæ mercedis est à morte eripere carnem quamquam morituram quanti est meriti à morte liberare animam in Cælesti Patria sine fine victuram quod S. Ioannes Choysostomus confirmat dicens: Sicut nulla paritas est mundi cum anima sic & tu meliùs fecisses, si saltim vnam animam ad Deum conuertisses, quam si totam substantiam tuam in pauperes errogasses. Quibus SS. PP. dictis suffragari videtur Coryphæus Philosophantium Aristoteles Lib. 7. Polit. *Anima pretiosior est corpore, & omni possessione, & omnibus bonis. Quia iuxta S. Ambrosium. Hæc est animæ nostræ vitalis substantia quæ alitur, & pascitur, & gubernatur, nec quidquam est aliud, quod viuere faciat ratio-*

rationabilem animam, quam eloquium Dei ad quod iterum alludendo S. Gregorius dicit in Ezech. Hom. 12 *Nullum omnipotenti Deo tale est sacrificium quale est zelus animarum. Ea propter cum non omnibus Sacerdotibus, quæsertim in longinquioribus Ecclesijs, copia librorum suppetat, aut etiam plurimi occupati, Doctrinam ommittant Cathechisticam, & sic omittentes non sine reatu mortalis peccati existant, ex mente Diui Thomæ* Ses. 22. quæst 2. art. 6. *Pastores Ecclesiarum communefacientis, Pastores animarum, Parentes, Præceptores mortaliter peccant si negligant docere suæ curæ commissos necessaria ad salutem, tùm necessitate præcepti, tum multò magis necessitate medij. Vbi statim rationem asserti subiugit duplicem. Tum qui ad prædicta omnes obligantur, non possunt autem illa cognoscere & credere nisi doceantur abijs, quibus ex Officio eiusmodi Cura incumbit. Tum quia, sicut reuelatio Diuina fit inferioribus Angelis per superiores, ita explicatio Fidei debet peruenire ad minores homines per Maiores, id est Pastores, Prædicatores &c.*

Ac ideo amore Dei zelo animarum monitis Vestræ ILLVSTRISSIMÆ & REVERENDISSIMÆ *Celsitudinis, cumpulsus ego, in gratiam illorum hanc Christianam Doctrinam, ex Cathechismo Romano, per S. Concilium Tridentinũ composito & Summum Pontificem Pium Quintũ approbato ac alijs Sacris Doctoribus, per interrogationes & responsiones conscripsi,*

cum

cum quo labore exiguo licet, salutari tamen sub Fasciam Pastoralem Vestræ ILLVSTRISSIMÆ & REVERENDISSIMÆ Celsitudinis confugio. Diuinæq; Maiestati semper supplico, quatenus sub felicissimis auspicijs Vestræ ILLVSTRISSIMÆ & REVERENDISSIMÆ Celsitudinis, cultus Diuinus in Ecclesia Dei, quàm deuotissimè augeatur. Vestramq; ILLVSTRISSIMAM & REVERENDISSIMAM Celsitunem vnà cum Perillustri & Reuerendissimo Domino Domino NICOLAO OBORSKI, Dei Gratiâ Episcopo Laodicensi, Suffraganeo, Scholastico Cracouiensi, Vicario in Spiritualibus ac Officiali Generali Vestræ ILLVSTRISSIMÆ & REVERENDISSIMÆ Celsitudinis (qui superius nominatam Imaginem consecrauit, & in eadem Ecclesia post Introductam Confraternitatem Sacri Scapularis, Quatuor fermè Millibus hominum Sacramentum Confirmationis contulit) in sua gratia ac Cælesti protectione, nobis in exemplum, suiq; Sacrosancti Nominis, honorem indesinenter foueat, & Ecclesiam suam tantis Sacris Luminaribus adornatam corruscare omne per æuum faciat, vt per interrupta ingeminare nobis liceat tempora. O Felix, ô Sancta Ecclesia quam illuminant duo Luminaria. Tu ILLVSTRISSIME & REVERENDISSIME Præsul tanquam Luminare maius, vitæ Sanctitate, Vulnera Spiritualia, Ouium CHRISTI curando Fasciaq;

sciaq; Tua Pastorali alligando, Perillustris autem & Reuerendissimus Episcopus Laodicensis Suffraganeus Tuus, illas fragranti odore sacrarum suarum virtutum liliato reficiendo. Nunquam igitur sciatis occasum, nunquam Eclypsim patiamini Sacra Luminaria, sed in candelabris positos, quam diutissime lucescere, omniumq; bonorum votis, beatos vos faciat in Terra & in Cælo Summus Pontifex Dominus noster IESVS CHRISTVS.

Illustrissimæ & Reuerendissimæ Celsitudinis Vestræ.

Indignus Exorator,

& humillimus Seruus

PETRVS ALEXANDER GROCHOLICKI,

Parochus Iauornensis.

Do

DO CZYTELNIKOW DVCHOWNYCH.

Okup drogi ná duſzách ſwoich máiących.

NA *wielką w Kośćiele Bożym obelgę, y ná wieczne do przepáśći piekielnych potępienie, on ſługa złośliwy ſobie zarobił: ktory odebráwſzy tálent od Páná ſwego w źiemi go zákopał, y skrył pieniądze iego, iáko Apoſtoł Páński, Matthęuſz Swięty w ten ſpoſob świádczy mowiąc.* Cap. 25. Qui autem vnum acceperat abiens fodit in terra, & abſcondit pecuniam Domini ſui. *Niepámiętał gnuśny człowiek, ná dobrodźieyſtwo iego: zabaczył że mu nim, iáko y drugim zárábiáć, á nie zbytki czynić, áni leżeć kazano.* Negotiamini dum venio. Luc. 19. *Aż on przez leniſtwo ſwoie w źiemi go zákopawſzy, y nic nim niezárobiwſzy rad nie rad z wielką konfuzyą, y oſtátnią zgubą ſwoią muśiał go podnieść y oddáć Pánu ſwemu: ná ktorego Grzegorz Swięty* Hom 9. *narzeka mowiąc.* Piger ſeruus cum iam iudex culpas examinat, talentum de terra leuat. *Y ták ſwoim leniſtwem do tego dobrotliwego Páná, ktory ieſt Chryſtus* IEZVS *podług expozycyey Grzegorzá S. przyprowádźił, lubo* non lætatur in perditione animarum, *żeby go iáko leniwcá,* ſcientem & non facientem voluntatem Patris ſui, *ná wieczne męki potępiwſzy, wrzućić do zewnętrznych ćiemnośći kazał, mowiąc.* Inutilem ſeruum mittite in tenebras exteriores, illic erit fletus & ſtridor dentium. *Ná táką ná ſtráſznym ſądźie, tegoż Páná ignominią, y ná tákowe wieczne karánie, zárabiáią*

biáią

bedą sobie wszyscy niedbáli Pásterze Duchowni, ktorzy odebrawszy nie tylko ieden ále dwá Tálentá (*iáko* Robertus Cardinalis Bellarminus, de Talentis *náucza mowiac.* Tribus generibus hominum, Dominus talenta commisit. Iis qui perfecti sunt, quales debent esse Episcopi quinque, id est integros populos curandos. Alijs minus perfectis, quales Parochi esse solent, duo talenta, id est pauciores animas, quæ vna Præcia continentur. Alijs autem rudibus & infirmis, quale est vulgus singulis singula talenta, id est curam suæ solius animæ) *od niego one wźiemi zákopuią, nimi nic niezárabiáiąc* : (*bo* multiplicare talenta iuxta sententias SS. interpretum, est bene operari in salutem suam ac aliorum:) *Owieczek sobie powierzonych tego co należy do zbáwienia nie vczą; przez co* grauissimè peccant, *y ták siebie sámych iáko y owieczki swoie* proh dolor, *czártom przekletym pożeráć dopuszczáią. Co do śiebie sámych ták náucza* S. Effrem lib. de timore Dei *mowiąc.* Non exiguum sibi damnum conciliat Pastor qui extra ouile ouium dormit. *A choć y czásem bedźie, kiedy ospáleć swemu wczásowi wygadzáiąc,* non saluabit oues suæ fidei commissas, & somnolentus facilè & ipse à bestijs capietur. ibidem. *Co záś do owieczek ták Swiety Grzegorz.* Tot occidimus, quot ad mortem quotidie, tepidè, & tacentes ire videmus.

Ná gárdle onego bezbożnego człowieká Krol Dawid chćiał był kar.ć 2. Regum cap. 12. *Ktory cudzą Owieczkę zábiwszy, chćiał gośćie swoie nią czestowáć mowiąc.* Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir, qui hoc fecit, ouem reddet in quadruplo &c. *Toż czeka tákich Pásterzow, ktorzy nie po iedney Owieczce Boskiey, ále tyśiącámi, złym przykłádem swoim y niedbálstwem sámi zábijáiąc, psow wśćiekłych piekielnych nimi czestuią: co poczną ná*

strasznym

strásznym sądźie tego naywyższego Krolá, kiedy im zá iedne cztery każą oddáć? Co rzekną kiedy ich pytáć będą. Vbi est grex tuus, vbi pecus inclitum tuum? *á oni ich máło álbo nic nienáwroćili ná drogę bojáźni Bożey, ná Naiemnikow się spuszczáiąc, á Naiemnik byle odbyt bo Naiemnikiem iest. Będą ich tám pytáć y* ſerio *examinowáć komu sámi dopomogli do zbáwienia, iako Grzegorz S.* Hom. 17 *powiádá mowiąc.* Qui per linguam vestram conuersi? qui de peruerso suo opere, vestra increpatione correpti pœnitentiam egerunt? quis luxuriam ex vestra eruditione deseruit? quis auaritiam? quis superbiam declinauit. *Ná tákich tedy Zácháryaſz Prorok Páński* cap. 11. *nárzeka mowiąc.* O Pastor! O Idolum derelinquens gregem! Quis Pastor qui simul & idolū? nonnè is qui velut idolum mutum, os habet & non loquitur, id est non Catechisat. Oculos habet & non videt, qui tenebatur, videre, iuxta illa Ezech. 12 Fili hominis, speculatorem dedi te, si non annuntiaueris scelera eorum sanguinem pereuntium, de manu tua requiram. Et prout S. Ioannes Chrysostom⁹ in hæc verba dicit. Sapientissimū esse oportet, & perspicacem in omnibus Sacerdotem, & mille vt dicitur ex omni parte oculos habentē, quippè qui non solùm sibi, sed etiam populo viuit. Aures habet, & non audit ea, quæ Dominus loquitur ei dicens. Zach. 3. Audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis. Pedes habet, & non ambulat, infirmos visitando, mæstos consolando, pauperibus subueniendo &c. Guttur habet, & non clamat iuxta illa, clama necesses, increpa, obsecra &c. id est non instruit, non informat, non imitatur Magistrum suum, qui quotidiè erat docens in templo. Cuius actio est nostra instructio. Spernit mandata eius, quæ sunt talia. Docete omnes gentes

Matt.

Matth. 28. *Y iáko przez Ezechielá Proroká* cap. 44. *roskázuie nam mowiąc.* Et populum meum docebunt, quid ſit inter Sanctum & pollutum, mundum & immundum oſtendent eis. *Nie pámieta ná zapłáte że* qui erudiunt multos, fulgebunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates Dan. 12. Qui ſic fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Mat. 5. *Nie vważa że to rzecz ieſt wielka drugim do zbáwienia dopomagáć, iako S. Dyonyſius Areopagitá naucza mowiąc.* Omnium operum Diuinorum Diuiniſſimum eſt cooperari Deo in ſalutem animarum. *Gdyż* nullum ſacrificium Deo tale eſt quale eſt zelus animarum *podług náuki S. Grzegorzá* in Ezech. Hom. 12. *piſzącego. Niechce tego wiedźieć, że podług ſercá, y duſze Boskiey powinien bydź, bo táká wola iego ieſt Przenayświetſza* Lib. 1. Reg. cap. 2. Et ſuſcitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui iuxta cor, & animam meam faciet. *Co Grzegorz S.* ſupra hunc librum *piſząc, w ten ſpoſob mowi.* Quid enim cor & animam Dei, niſi Sacram eius Scripturam accipimus. Nam corde cogitamus ad deliberationem? animâ verò afficimur ad amorem. Quia ergò in Sacro eloquio, conſilia omnipotentis Dei, agnoſcimus, ibiq; amorem, quo humanum genus dilexit, inuenimus, ipſum eloquium cor, & anima eius rationabiliter, deſignant. Illum itaq; omnipotens Deus ad ſuum Miniſterium Sacerdotem eligit, qui iuxta cor eius & animam facit, quia profectò non alius tanto ordine dignus eſt, niſi qui voluntatem eius, de Sacro eloquio didicit, & hoc quod didicit, proximorum vtilitatibus per ſtudium charitatis impendit. *A nie tylko podług ſercá, y duſze, ále y zdrowiem iego ma bydź, iákoż tenże Grzegorz S.* de Iſai. Parente Dauid, qui ſalus Domini

mini hebraicè vocatur *naucza mowiąc.* Bene in Iſai. filijs quæritur qui ſalus Domini nominatur.

Sic & Prælatus rectè ſalus Domini dicitur quid enim ſunt peccata & vitia, niſi languores animarum. Electus enim Prædicator, per integritatem ſanæ doctrinæ, per ſoliditatem innocentiæ, per ſplendorem electæ vitæ, ſalus Domini, rectè nominatur. Sed quod maius. Quicunq; fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe frater meus & ſoror & Mater mea eſt, dicit ipſa ſumma ſapientia Matth. 12. quod venerabilis Beda exponit Tom. 7 dicens. Quaſi enim Mater Chriſti quis efficitur, cum per eius prædicationem, amor Domini in proximi mente generatur.

Táky S. Concilium Tridentinum *roskazuie mowiąc.* Seſ. 24. cap. 24. *Plebani,* & quicunq; Parochiales, vel alias curam animarum habentes, diebus ſaltem Dominicis, & Feſtis Solennibus plebes ſibi commiſſas, pro ſua & earum capacitate paſcant, ſalutaribus verbis docendo, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, annuntiando eis cum breuitate, & facilitate ſermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes quas ſectari oporteat, vt pœnam æternam euadere, & cæleſtem gloriam conſequi valeant &c. ne illud impleatur. Thren. 4. Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. *Ták y Thomáß Swiety* 22. q. 2. art 6. *naucza mowiąc.* Paſtores animarum &c. vt ſup. fol. 2. *A że* tenentur rudes ſcire. Ita cõmunis DD. ſent. diſtin. 25. Et S. Thom. 22. q. 2. art. 5. Omnes fideles poſtquam ad vſum rationis peruenerint, teneri ex præcepto ſcire, & credere, explicite myſteria contenta, in Symbolo Apoſtolorum. Hæc autem neſcire peccatum mortale eſt. *Ták y* R. P. Emmanuel. Sa. Negligentia magna Parochi in

docen-

docendo ad salutem necessaria est mortalis, & passim magnus abusus eorum, qui contenti docuisse Symbolum latinè non explicant populo rudi, Mysteria fidei, præsertim SS Trinitatis & incarnationis, tantopere ad salutem necessaria. Væ Prælatis, væ Parochis. *Ták y Swięty Grzegorz napomina ich* Hom. 17. *mowiąc.* Ad messem multam operarij pauci, quod sine graui dolore loqui non possumus, quia etsi sunt qui audiunt, desunt tamen qui dicant. Ecce mundus Sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus valde operator inuenitur. Pensemus ergo, cuius damnationis sit, sine labore hic percipere mercedem laboris? Pensemus cuius sit apud Deum criminis, peccatorum pretium manducare, & contra peccata nihil prædicando agere? tantum quippe ab vno quoq; nostrum, venturus iudex exigit, quantum dedit; vt ergo de Talenti sui rationibus, redeunte Domino quisq; securus sit, cũ timore penset, quotidie quod accepit. *Ták y Swięty* Ioan. Chrysost. Hom. 96. in Matth. *zácheca káżdego leniwcá mowiąc:* Nulla res Deo gratior est, quam vt vniuersam vitam ad commune commodum conferas. *Ták y Błogosłáwionemu Alánowi, iáko w Ogrodźie Rożáncá S. czytamy, ten Pan Naywyższy pokazáwszy śie, surową dał admonicyą mowiąc: Swiát wilkow pełen iest, á ty nie szczekász, poprzyśiegam ćie w Oycu moim, że mi ziesz znimi słony obiad. Ták też y teraz ná tákich leniwcow przez Izáiászá Proroká* cap. 26 *nárzeka mowiąc.* Speculatores eius cæci omnes nescierunt vniuersi, canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia. Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem, ipsi Pastores ignorauerunt intelligentiam: omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisq; ad auaritiam suam, á summo vsq; ad nouis-

nouissimum. Venite sumamus Vinum, & impleamur ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, & multò ampliùs. *Ze tędy tego nie czynią nie wdźięcznymi bedąc dobrodźieystw Boskich, że ich* in sortem ministerij sui vocauit, *gniew iego ná się záciągáią, iáko ná nich przez Záchàryaszá Proroká* cap. 10. *nárzeka mowiąc:* Super Pastores iratus est furor meus & super hircos visitabo, *y groźi im furowo, iáko o tym Mędrzec świádczy* Sap 5. Durissimum iudicium fiet his qui præsunt. *A to oto iáko Ezechielowi Prorokowi* cap. 22 *zwierza się táiemnic swoich mowiąc: Ze* Sacerdotes eius contempserunt legem meam, polluerunt sanctuaria mea *y ták káżdego z nich* serio *karáć obiecuie tymi słowy.* Oseæ 4. Quia tu scientiam repulisti, repellam te ne Sacerdotio fungaris mihi, & erit sicut populus, sic Sacerdos. *A boie się by nie był lepszy* populus, *bo iáko Author* Imperfecti operis *świadczy mowiąc:* Laicus in die iudicij stolam Sacerdotalem accipiet & à Deo Chrysmate vngetur in Sacerdotem: Sacerdos autem peccator, spoliabitur Sacerdotij dignitate. Væ igitur otio torpescentibus, ex quorum culpa ruina populi fit, qui breui amarè flebunt dicentes. Væ mihi quia tacui! quos ignorantia non excusabit. Væ Pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos; nonne greges à Pastoribus pascuntur? Ezech 24. Væ Pastoribus qui disperdunt, & dilacerant gregem pascuæ meæ. Idem; Hæc dicit Dominus vos dispersistis gregem meum, & eiecistis eos, ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum ait Dominus Ier. 23. Vlulate Pastores, & clamate & aspergite Vos cinere optimates gregis, quia completi sunt dies vestri vt interficiamini & cadetis quasi vasa pretiosa. Vox clamoris Pastorum, vlulatus optimatum gregis, quia vastauit Dominus

minus paſcua eorum, conticuerunt arua pacis, à facie iræ furoris Domini. Gladius ſuper brachium eius & ſuper dextrum oculum eius.

Hortatur igitur vos Fratres S. Paulus 2. Cor.6. ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos poſuit Spiritus Sanctus Epiſcopos regere Eccleſiam quam acquiſiuit ſaguine ſuo, Attendite vobis quicunq; ſortem miniſterij huius ſortiti eſtis. Actor. 2. attendite inquam vobis, & pretioſo depoſito quod vobis concreditum eſt. Sponſa eſt ſtudete ornatui; Oues ſunt intendite paſtui, monet vos S. Bernard. Eſto vigilans Apoc. 3. & confirma cætera, quæ moritura erant, non enim inueni opera tua plena coram Deo meo. In mente ergo habe qualiter acceperis, & audieris, & ſerua, & pœnitentiam age, ſi ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies quâ horâ veniam ad te. Ecce venio cito; tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam dicit Dominus. Ne ſis ergo de filijs Heli, de filijs Belial neſcientibus Officium ſuum Sacerdotale lib. 1. Reg. 2. ſed quodcunq; inſtanter potes, operare manu tua quia nec ſapientia, nec ſcientia valet apud inferos, quo tu properas. Caueant etiam & illi qui rarò celebrant, de quorum negligentia omnes Creaturæ queri poſſũt prout S Bonau. in hæc verba dicit: Cum Secerdos abſq; peccato mortali & in propoſito bono non habens legitimum impedimentum ex negligentia celebrare omittit, tunc quantum in ipſo eſt priuat SS. Trinitatem laude & gloria, Angelos lætitia, peccatores venia, iuſtos ſubſidio & gratia, in purgatorio exiſtentes refrigerio, Eccleſiam Chriſti Spirituali beneficio, & ſeipſum medicina & remedio contra quotidiana peccata & infirmitates; quia ſicut

ſicut ait S. Ambroſius, ſi quotieſcunq; effunditur, Sanguis Chriſti, toties in remiſſionem peccatorum effunditur; debeo illum ſemper accipere, vt ſemper mihi peccata dimittantur, quia ſemper pecco, debeo ſemper accipere medicinam.

Item priuat ſe omnibus talibus prouenientibus ex Sacra communione, quæ ſunt peccatorum remiſſio, fomitis mitigatio, mentis illuminatio, interior refectio, Chriſti & Corporis miſtici eius incorporatio, virtutum roboratio, contra diabolum armatio, fidei certitudo, ſpei eleuatio, charitatis exercitatio, deuotionis augmentatio, & Angelorum conuiuatio. Nec eſt expectanda Solennitas, prout S. Auguſtinus ait, vt accedas ad hoc Sacramentum, ſed ſemper eſt ſolennitas, cum adeſt cordis munditia; quàm ſi habueris, ſemper poteris celebrare ſolennitatem, & ſemper accedere, id enim ſolum tempus, præſcribit S. Paulus cum ait. Probet ſeipſum homo & ſic de pane illo edat. Sic & Innocentius Papa ait. Cauendum eſt ne ſi nimium Sacramenti ſumptio differatur, in mortis ſpiritualis periculum incidat. Sciant igitur obligationes in Ordine ad ſuos Parochianos, à Sacris Doctoribus conſcriptas eſſe Octo.

Prima reſidere penes ſuam Eccleſiam vt Communis DD. ſententia tradit. Et Conc. Triden. Seſ. 23. c. 1. de Reformatione præſcribit. Et ratio eſt. Quia Paſtoris eſt oues ſuas agnoſcere, & in munia Paſtoralia incumbere, id autem non poterit præſtari ab eo, qui non reſidet, quiq; inſtar Mercenarij gregem deſerit. Ergo &c. Poſſunt tamen ad breue tempus abeſſe propter iuſtas cauſas, de quibus legere in eodem S Concilio Trid. licet.

Secunda obligatio Parochi eſt. Miſſas pro ſuis

ſuis Parochianis celebrare licet non ſingulis diebus, vt Sottus vult, niſi fortè fuerint reditus, nimium pingues, ſed Dominicis ſaltim & Feſtis imò & alijs etiam diebus vt Toletus & alij docent. Videant igitur illi qui proprias Eccleſias deſerendo Feſtiuis diebus alienas viſitant, & ſic peccant mortaliter, quia ſuos Parochianos priuant auditione Miſſæ quam tenebantur ſub mortali audire, & illi aut Vicarius eorum Celebrare.

Tertia obligatio eſt. Prædicare populo Verbum Dei, diebus Dominicis & Feſtis iuxta Conc. Trid. S.24. c 4. de reform. & docere Chriſtianam doctrinam, & ad credendum neceſſaria, cum alijs quæ ad virtutes in communi & peccata fugienda pertinent, ſiue per ſe ſiue per alium.

Quarta eſt. Miniſtrare Sacramenta, Baptiſmi, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, &c. idq; non tantum eo tempore quo ex obligatione ſunt ſuſcipienda, ſed etiam quando fideles ex deuotione petunt. Imò pigres etiam ad ea ſuſcipienda debent adhortari, præſertim in neceſſitate & in articulo mortis. Quare ille idem debet ſcire modum etiam, quo ad miniſtranda ſunt, ac etiam in doctrina Caſuum conſcientiæ eſſe verſatus.

Quinta. Bono exemplo prælucere, & præire ſuis ouibus, iuxta illud Apoſtoli ad Timoth. 4 Exemplum eſto fidelium, in Verbo in Conuerſatione, in Charitate, &c.

Sexta eſt. Pauperum aliarumq; miſerabilium perſonarum curam habere, vt Conc. Trid. Seſ 23. præſcribit Ex quo deducunt Doctores quod curatus debet talibus Sacramenta gratis miniſtrare ac eos gratis ſine ſpe eleemoſynæ ſepelire.

Septima. Viſitare infirmos, eoſq; & conſolari, & morbo

morbo periculoso, ad disponendum domui suæ, & ad Sacramenta suscipienda hortari, ac eadem ipsis ministrare, alias grauissimum peccatum ille idem committeret, si in tali Casu ex negligentia ipsius sine Sacramentis infirmus decederet. Tenetur enim adesse infirmo moribundo, ouiumq; suarum salutem curare, si infirmus ad talem statum redactus sit, vt præsentia illius moraliter iudicetur esse necessaria, quando varijs agitatur tentationibus,quibus præsentia Pastoris opem ferre debet quamdiu superest illis halitus, & quando hic & nunc videtur esse periculum, tantò strictius obligatur, quandoquidem damnum foret irreparabile.

Octaua obligatio est. Inquirere an omnes singulis annis confiteantur, & Communionem Paschalem sumant. Item si aliqui fuerint, peccatores publici, illos corrigere, vel ad Episcopum deferre. Ita Reginaldus lib. 20. c. vltimo. Tanta ergo Vigilantia debet esse, quæ animabus curandis, ac prospiciendis est necessaria, & sine vrgentissima causa, non potest citra atrocem culpam super hoc dispensari: qui igitur duo curata sine dispensatione tenent, & non resident peccant mortaliter, & nulliter tenent, & ad fructus, restituendos obligantur. Qui verò cum dispensatione & isti sunt periculosi. Nam iuxta Sanctus Thom. qui quodlibeto nonò. Art. 15. docet. Quando non adest iusta causa dispensandi, solûm valere dispensationem, in foro fori, sed non in foro poli; id est quo ad homines tantum sed non quo ad Deum! Sed ait fortè cum quo dispensatum est.

Summus Pontifex dispensauit ipse sibi viderit, ego immunis sum, qui cauillus error securos multos reddit, tutum verò neminem quoniam Summus Pontifex

non est Dominus, sed dispensator, ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis Causa est, & qui ea vtitur, eadem semper irretitur iniquitate prout Rober. Card. Bellarminus docet, quod affirmat S. Bern. dicens. Qui non vnus sed plures est in beneficijs, non vnus sed plures erit in supplicijs.

Sic & Dion. Cart. lib. 5. c. 10. refert determinationem hac de re factam Parisijs Anno Dñi 1238 à plurimis Doctissimis Theologis inter quos probabile est, fuisse S. Thomam & S. Bonauenturam summa determinationis fuit, damnabile esse plura beneficia possidere. Cuiuslibet tamen beneficij, Omnes Beneficiati Ecclesiastici quamuis curam animarum non habeant, obligantur iure diuino positiuo, dispensabili, omnes reditus Ecclesiasticos, in eleemosynis, & alijs pijs operibus expendere, sola habitâ honestâ sustentatione pro ratione dignitatis, alias mortaliter delinquunt, nisi fortè paruitas materiæ illos excuset, vnde veniale peccatum esse possit.

Sic Molina Carth. in sua Conclusione Generali docet. Quod S. Conc. Trid. Ses. 25 de Reform. confirmat in hæc verba dicens, Omnino Sancta Synodus interdicit Beneficiatis ne ex reditibus Ecclesiasticis Consanguineos familiaresué suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas quæ Dei sunt consanguineis donent, sed si pauperes sint, vt pauperibus distribuant.

Sic S. Greg. Omne quod super est necessitatibus in Causis pijs & religiosis erogandum est Domino Magistro dicente. Date eleemosynam & omnia munda sunt vobis.

Sic

Sic S. Augustinus, quodam sermone, Memento quod pauperem vitam Sacerdos gerere debet, quod super est præter victum & amictum pauperibus dare non differat, quia omnia quæ habet pauperum sunt.

Sic S. Bern. Quidquid præter necessarium victum & simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.

Sic S. Ambros. Omnia quæ habeo pauperum sunt. Væ igitur tibi Clerice dicit S. Bernard qui peccata populi comedis bonum tibi erat magis fodere aut etiam mendicare, Cibus enim tuus Ezech 4. quo vesceris erit in pondere. Quod S. Chrys. Hom. sua 2. in Acta Apost. scribendo confirmat dicens? Non temere dico sed vt affectus sum, & sentio non arbitror inter Sacerdotes esse multos qui salui fiant, sed multò plures qui pereant, in Causa est quoniam res excelsum animum requirit, & innumeris oculis illis opus est vndique.

Æmulamini igitur meliora charismata, vt cum Princeps Pastorum aduenerit, mereamur omnes Coronam immarcescibilem percipere in beata illa æternitate.

Co day Pánie Boże,

Amen.

APPRO-

APPROBATIO.

Perillustris & Reuerendissimi Dñi D. NICOLAI OBORSKI, Dei & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopi Laodicensis Suffraganei, Scholastici, Vicarij in Spiritualibus & Officialis Generalis Cracouiensis.

Libellum cui Titulus est KATECHISM KATHOLICKI ab Adm Rňdo PETRO ALEXANDRO GROCHOLICKI, Parocho Iauornensi pro vsu & Instructione Christi Fidelium, rudimenta Fidei ignorantium editum, quem Deputati à Nobis diligenter perlegerunt & correxerunt, quandoquidem Omnia habet Doctrinæ Ecclesiæ RomanæCatholicæ conformia & ad ædificationem populi Christiani prodesse potest Authoritate Officij Nostri approbamus, atq; vt typis imprimi valeat Facultatem concedimus: Datum Cracouiæ Die 10. Mensis Decembris, Anno D. 1683.

NICOLAVS OBORSKI

Episc: Laodic: Suffr: Crac.

NAV.

Domus Professae ... / Cracov.

NAVKA
CHRZESCIANSKA.

Ktorą niżli záczynáć będą w Kośćiele dźiatki po iedney cząstce pytáiąc ieden, á drugi odpowiádáiąc naypierwey niech z nich ieden mowi, Paćierz wßystek Boże Przykazánie, co ieſt Troyca Przenayświętßa iáko we Wtorey Częśći, ſkończywßy tedy po cząstce mawiáć.

PIERWSZA CZĘSC.

PYtay: Zácznijmy Náukę Chrześćiáńſką. Odpowiedz: Zácznimy w Imię Páńſkie. Pytay: A z kądże ią zácznięmy?

Odp. Od Krzyżá Swiętego, y żegnáiąc ſię mowmy w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego.

Pyt. Coż ieſt Náuká Chrześćiáńſká?

Odp. Ieſt krotkie zebránie tego wſzytkiego czego nas Pan Chryſtus náuczał.

Pyt. Ieſteś ty Chrześćiáninem?

Odp. Ieſtem zdáru y oſobliwey łáſki Bożey.

Pyt. Ktoryż ieſt znák Chrześćiániná?

Odp. Ieſt znák Krzyżá Swiętego.

Pyt. Ná coż potrzebny?

Odp. Y bárzo potrzebny, bo wyraża Troycę

Pizena-

Przenaświętβą, Mękę Naydrożβą nam przypomina Zbáwićielowę, ktorą podiął ná pomienionym Krzyżu nieWinnie, y vmárβy zá nas odkupił nas. Przy tym vmacnia w wierze Swiętey káżdego Chrześćiánina y náiázdy βzátáńskie odpędza.

Pyt. Czemu się zowieβ Chrześćiáninem?

Odp. Od Chrystusá Páná, bo ták Apostoł S. *ad Galat. 3.* powiedźiał mowiąc: Iż wy wβyscy ktorzy ochrzczeni iesteśćie w Imię Páná Chrystusá, przyoblekliśćie ná się Páná Chrystusá.

Pyt. Co iest Pan Chrystus?

Odp. Iest Słowo Przedwieczne, ktore się stáło Ciáłem y mieβkáło między námi, to iest Bog raczył się stáć dla nas Człowiekiem.

Pyt. Ktoż ćię stworzył?

Odp. Bog Oćiec przez toż Słowo swoie Przedwieczne Chrystusá Iezvsa, przez ktorego wβystko się stáło y nic się bez niego nie stáło.

Pyt. Ktoż ćię odkupił?

Odp. Syn Boży, to iest Słowo Przedwieczne Chrystus Iezvs ktory będąc społistotnym Bogu Oycu raczył się stáć Człowiekiem, y vmárβy dla nas ná drzewie Krzyżá Swiętego, raczył nas krwią swoią Przenadrożβą odkupić.

Pyt. Ktoż ćię oświećił?

Odp. Duch Swięty.

Pyt.

Pyt. Iákoż ćię to oświećił?

Odp. Abym wiedźiał co złego co dobrego, to ieſt ábym Przykazánia Boże pełnił á grzechow ſię wyſtrzegał.

Pyt. Bog Oćiec ćierpiałże zá nas ná krzyżu?

Odp. Nie ćierpiał.

Pyt. Czemu?

Odp. Bo nie ma ćiáłá.

Pyt. Dvch Swięty ćierpiałże tákże zá nas?

Odp. Nie, bo nie ma ćiáłá.

Pyt. Iednoż to ieſt Imię zwáć ſię Chrześćiáninem iáko y Kátholikiem?

Odp. Nie iedno; lubo álbowiem Práwowiernym obá te názwiſká służą, wiele iednák ieſt, ktorzy ſą Chrześćiánie, á nie ſą Kátolicy; iákowi ſą wſzyſcy Heretycy y Odſzczepieńcy álbo Schiſmátycy, ći bowiem choćiaż ſię Chrześćiány zowią, bo Chrzeſt Swięty przyimuią, y w Chryſtusá wierzą, iednák iż ſię nie zgádzáią z Kośćiołem Powſzechnym, ktorego Głową ieſt Námieſtnik Chryſtuſow Papież álbo Biſkup Rzymſki, dla tegoż Kátolikámi zwáć ſię nie mogą, ktore názwiſko Powſzechność znáczy.

Pyt. Ktoreż ſą Cnoty człowiekowi do zbáwienia nayprzednieyſze?

Odp. Te ſą nayprzednieyſze ktore zowiemy *Theologicas* iákoby Bogoſpráwne, ktore cnoty wſzytkim wiernym bywáią wlane przy Chrzćie, á te ſą Wiárá, Nádzieiá, Miłość.

Pyt.

Pyt. Coż ieſt Wiárá?

Odp. Ieſt Cnotá człowiekowi od Bogá z łáſki iego wlana, przez ktorą ná duſzy oświecony bywa, áby go znał iáko Bogá y Stworcę ſwego, y temu wſzytkiemu wierzył czego go Kośćioł Swięty náucza, ktoremu Duch Swięty wſzytko obiáwił *D. Th. 22. q. 4. art. 1.*

Pyt. Ktoreż ſą táiemnice Wiáry Swiętey człowiekowi káżdemu do zbáwienia y wierzenia potrzebnieyſze?

Odp. Te ſą naprzod ktore káżdy pod duſznym zátráceniem powinien vmieć, to ieſt wierzyć w Páná BOGA w Troycy Swiętey iedynego, ktora Troycá Przenaświętſza ieſt BOG OĆIEC, BOG SYN Boży, BOG DVCH Swięty, Trzy Oſoby á ieden Pan BOG.

Druga wierzyć iż ten Pan Bog ieſt Wſzechmocnym, ieſt Stworzyćielem Niebios y Ziemie, y wſzytkiego co ná nim ieſt; bo przez Słowo ſwoie Przedwieczne Syná ſwego iednorodzonego wſzyſtko ſtworzył, tákże y nas y bez niego nic ſię nie ſtáło.

Trzećia iż tenże Syn Boży, Wtora Oſobá Troyce Przenaświętſzey ieſt Odkupićielem, Zbáwićielem, y Sędźią nas żywych y vmárłych; ktory zſtąpił ná te niſkośći źiemie z niebá, raczył ſię wćielić w Przeczyſty żywot Pánny Przenaświętſzey, począł ſię z Duchá Swiętego, národźił ſię z Pánny Máryey,

vmę-

vmęczon pod Pontſkim Piłatem, vkrzyżowan vmárł y pogrzebion. Y iáko w Krędźie dálcy mowiemy.

Czwarta wierzyć w Trzećią Oſobę Boga Duchá Swiętego Swięty Kośćioł, Swiętych obcowánie, grzechow odpuſzczenię, ćiáłá zmártwychwſtánie, y żywot wieczny. Tákże y we wſzyſtko czego nas Kośćioł Swięty náucza.

Pyt. Powinniż prośći ludźie to vmieć y wierzyć?

Odp. Powinni pod śmiertelnym grzechem co potrzebnieyſze Táiemnice Wiáry Swiętey vmieć y w nię wierzyć, iáko Paćierz, Skład Apoſtolſki, to ieſt Credo, Boże Przykazánie, co ieſt Troycá Przenaświętſza, y wſzyſtko czego ſię mogą náuczyć co potrzebnieyſzego. Bo ieżeli prośći ludźie ſproſne pioſnki vmieią, y one pámiętáiąc w zgorſzeniem drugich śpiewáią, czego nie powinni, y dźiatki o to káráć máią, gdyż z káżdego prożnego słowá, á dálcko więcey z ſproſnych mow y pioſnek ſtraſzny ráchunek dáć trzebá Pánu Bogu. Tedyć bárźiey zbáwienną náukę powinni pámiętáć, y oney dźiatki vczyć, y nie wymowią ſię nie vmieiętnośćią, kiedy ich tego w Kośćiele Bożym vczą; bo ták naymilſzy Pan Iezvs im groźi mowiąc, gdybym był nie przyſzedł ná świát y nie náuczał ich grzechuby byli nie mieli, ále żem był, iákąż tedy wymowkę będą mieć? *Ioan. 15.* Pyt.

Pyt. A możeż kto bydź zbáwion bez wiáry Swiętey Rzymſkiey Kátholickiey Apoſtolſkiey?

Odp. Nie może; bo ták Apoſtoł Páńſki náucza mowiac, *ad Hebr. 11.* Bez wiáry niepodobna ſię Pánu Bogu podobáć; ták Athánázy Swięty mowi. Iż kto wiáry doſkonáłey mieć nie będźie, zginie ná wieki wieczne.

Pyt. Czegoż potrzebá do Wiáry Swiętey?

Odp. Dobrych vczynkow, bo wiárá bez nich ieſt vmárłá, iáko Iákub Swięty náucza. *cap. 2.*

Pyt. A kiedyby kto kogo chćiał zábić, álbo go też wolnym vczynić gdyby ſię Wiáry Swiętey záprzał?

Odp. Vchoway Boże nie powinien tego czynić, ále choćby miał vmrzeć iáko Swięći Páńſcy czynili, nie ma Wiáry Swiętey odſtępowáć bo ták *Luc. 12.* Pan IEZVS náucza mowiąc: Nie boyćie ſię tych ktorzy ćiáłá zábiiáią, ále ſię tego boyćie, to ieſt mnie ktory mam moc y ćiało y duſzę podáć ná ogień wieczny.

Pyt. Coż ieſt Nádźieiá?

Odp. Ieſt Cnotá wlána od Bogá, przez ktorą Wiárę doſkonáłą máiąc ſpodźiewamy ſię tu odpuſzczenia grzechow, á potym żywotá wiecznego, przez gorzką mękę y zasługi z łáſki iego Boſkiey pochodzące. Iák *S. Thomas 22, q. 17. art. 1.*

Pyt. Powinienże zupełną nádźieię pokłádáć

dáć w Pánu Bogu káżdy Chrześćiánin?

Odp. Powinien pod duſznym zátráceniem; y choćby miał tyle grzechow, iáko kropel morſkiey wody, y liśćia ná drzewie, nie deſperowáć, byle ſię káiał z grzechow. Do tego w rożnych vtrapieniách, kłopotách, ſmutkách, chorobách, y dolegliwośćiách, ma w nim zupełną nádźieię pokłádáć; bo ten Pan ieſt dobro nieſkończone, y niechce śmierći grzeſznego człowieká, iáko nam przez Ioelá Proroká obiecał w tę słowá, *cap. 2.* Zyię ia mowi Pan, y niechcę śmierći grzeſzniká, ále áby ſię popráwił, y żył tego prágnę. Ták y przez Psálmiſtę *Pſal. 44* do nas mowi. Wzyway mnie pod czás vtrapienia twego, á ia ćię wybáwię, á ty mnie czćić będźieſz. Ták Dawid Swięty, ták Piotr Swięty, ták Márya Mágdálená, ták Łotr na Krzyżu, ták Longinus co temu Pánu y Stworcy ſwemu bok święty przebił, á potym w niego vwierzywſzy Męczeńſką koronę otrzymał, y świętym zoſtał.

Pyt. Coż ieſt Miłość?

Odp. Ieſt Cnotá wlána od Bogá, ktorą ſię rządząc mamy go náde wſzyſtko dla niego sámego miłowáć, á bliźniego ſwego iáko nas sámych. *Reginal. lib. 1. cap. 8.*

Pyt. Ná czymże záwisłá miłość Boża?

Odp. Ná tym żeby Páná Bogá kochał człowiek, ze wſzyſtkiego ſercá ſwego, ze wſzy-

ſtkiey

ſtkiey duſze, y ze wſzyſtkiey myśli ſwoiey y ze wſzytkich śił: to ieſt według náuki Swiętego Thomaſzá, żeby nic ſercem nie prágnął coby było Bogu y iego woli przećiwnego, nic w myśli nie miał coby ſię Máieſtátowi iego nie podobáło, á ná koniec duſzę y żywot gotow był łożyć, gdźie o część Boſką idźie, dla miłośći iego.

Pyt. Iákoż ieſt zácna miłość Chrześćiáńſka y ieżeli do otrzymánia żywotá wiecznego potrzebna?

Odp. Ták ieſt zacna iż człowieká, w zákonie Bożym czyni doſkonáłego; z Pánem Bogiem iednoczy, Kroleſtwo niebieſkie gotuie, y pierwſze Cnoty iáko Wiárá, y Nádźieiá, nic ſą bez miłośći Bożey podług náuki Páwłá Swiętego, ktory w ten ſpoſob mowi, *Cor. 13.* Chocbym miał wiárę táką cobym y wyſokie gory z mieyſcá ná mieyſce przenośił, pośćił, vbogim wſzyſtko rozdał, y inne dobre vczynki, iáko naylepſze czynił. Kiedy Páná Bogá y Stworcę mego, ze wſzyſtkiego ſercá, ze wſzyſtkiey duſze, ze wſzyſtkich śił, á bliźniego ſwego, iáko śiebie ſámego miłowáć nie będę. Tedy zá nic nie ſtoię, bo on iáko Bog y Stworcá náſz miłośćią ieſt, y kto mieſzka w miłośći, w Bogu mieſzka, á Bog w nim iáko Ian Swięty *cap. 4.* náucza.

Pyt. Czemuż ieſt naydoſkonálſzá miłość Boſka.

Odp.

Odp. Bo ták miłośnik duſz náſzych Pan Iezvs Pháryzeuſzowi *Luca 7*, powiedźieć raczył. Że kto mnie więcey miłuie większą łáſkę vmnie mieć będźie, y grzechow odpuſzczenie. Ták y Páweł Swięty nas náucza mowiąc. Iż dobra rzecz y zbáwienna ieſt mieć Wiárę y Nádźieię. Ale Boſka miłość do tego ktora większa ieſt nád te, napotrzebnieyſza ieſt człowiekowi do zbáwienia.

WTORA CZĘSC.

Mow, w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swietego Amen Iezus Márya.

OYcze náſz, ktoryś ieſt w niebieśiech. Swięć ſię Imię twoie. Przydź kroleſtwo twoie. Bądź wola twoiá, iáko w niebie ták y ná ziemi. Chlebá náſzego powſzechnego, day nam dźiśia. Y odpuść nam náſze winy, iáko y my odpuſzczamy náſzym winowáycom. Y nie wwodź nas ná pokuſzenie. Ale nas zbaw ode złego, Amen.

BAdź pozdrowiona Pánno Márya łáſkiś pełna, Pan z tobą, błogosłáwionáś ty między niewiáſtámi, y błogosłáwion owoc żywotá twego świętego Iezvs Chryſtus. Swięta Márya Mátko Boża modl ſię zá námi grzeſznymi teraz y w godźinę śmierći náſzey, Amen.

Wierzą

WIerzę w Bogá Oycá Wſzechmogącego, Stworzyćielá niebá y ziemie. Y w Iezusá Chryſtusá, Syná iego iedynego Pána náſzego: ktory ſię począł z Duchá Swiętego, národźił ſię z Pánny Máryey. Vmęczon pod Pontſkim Piłatem, vkrzyżowan, vmárł, y pogrzebion. Zſtąpił do piekłá, trzećiego dniá zmártwychwſtał. Wſtąpił ná niebiosá, śiedźi ná práwicy Bogá Oycá Wſzechmogącego. Z támtąd ma przyść ſądźić żywych y vmárłych. Wierzę w Duchá Swiętego, Swięty Kośćioł powſzechny, Swiętych obcowánie, grzechow odpuſzczenie, ćiáłá zmártwychwſtánie, y żywot wieczny, Amen.

Pyt. Co ieſt Pan Bog? Od. Ieſt Stworzyćiel niebios y źiemie.

Pyt. Wiele ieſt Bogow? Odp. Ieden. Pyt. Wiele Oſob? Odp. Trzy.

Pyt. Ktore? Odp. Bog Oćiec, Bog Syn, Bog Duch Swięty, trzy Oſoby, á ieden Pan Bog.

Pyt. Trudna to ná mnie zrozumieć ále mi to obiáśni iákim przykłádem.

Odp. Y bárzo trudna, y niebeſpieczna, boś ſię niepowinien o Táiemnicách Troyce Przenayświętſzey bádáć, ále ták wierzyć iáko ćię náuczáią. Obiáśnięć iednák przykłádem dla lepſzego wyrozumienia y to ze ſtráchem y boiáźnią wielką.

Náprzykład vważáy Słońce, ktore ma w ſobie

bie okrąg ſwoy, z ktorego wynika y świátłość promieniow, y gorącość, z tego oboygá pocho dząca oraz, to te trzy rzeczy zdádzą ſię być o-ſobne, to ieſt Słońce, świátłość, y gorącość, á poſtáremu Słońce iedno sámo w ſobie ieſt. Przez Słońce maſz rozumieć Bogá Oycá, przez świátłość Bogá Syná, przez gorącość zás Bogá Duchá Swiętego. Bo iáko Słońce ma te trzy rzeczy w ſobie, á przećię iedno y nierozdźielne ieſt, ták Troycá Przenayświętſza to ieſt Bog Oćiec, Bog Syn, Bog Duch Swięty ſą trzy Oſoby, iedney nátury nierozdźielney, iedney iſtnośći, iedney wſzechmocnośći, y ieden Pan Bog. Iáko Ian Swięty świádczy mowiąc *cap. 5.* Trzey ſą ktorzy świádectwo dáią w niebie. Oćiec, Słowo y Duch Swięty, á ći trzey iedno ſą. Bo iáko z Słońcá świátłość wynika y rodźi ſię. Ták Bog Syn z Bogá Oycá ktory Duchem ieſt y ćiáłá nie ma; Swiátłość z świátłośći iáko Kośćioł Swięty śpiewa przed wieki niepoiętym żadnemu rozumowi ſtworzonemu zrodźił ſię ſpoſobem: podobnym kſztałtem, iáko w głowie y rozumie ludzkim rodzą ſię myśli, álbo w ſercu y woli świątobliwe żądze y áffekty. Od ktorych oraz obu, to ieſt od Bogá Oycá, y od Bogá Syná iáko gorącość od Słońcá, y oraz od świátłośći pochodźi, ták trzećia Oſobá Bog Duch Swięty, od Bogá Oycá, y od Bogá Syná oraz pochodzi.

TRZECIA CZĘSC.

O Modlitwie.

Pytay: Coż iest Modlitwá.

Odp. Iest myśli do Bogá podnieśienie.

Pyt. A iákoż się modlić potrzebá.

Odp. Ták iáko Naysłodszy Zbáwićiel nász w Ogroycu modlić się raczył, do Bogá Oycá padszy krzyżem ná ziemię, z płaczem wielkim, krwáwym się potem pocąc, nabożnie, z pokorą wielką, y ták od Bogá Oycá wysłucháńy iest. Ták tez y ty robaku niegodny, nie masz się rozspieráć wławce, ale masz pokornie klęczeć, nábożnie, z płaczem, skruchą serdeczną masz się modlić, bo modlitwá vpokárzáiącego się niebiosá przenika, zá grzechy pierwey żáłuiąc, álbo się ich prędko spowiádáiąc, bo Pan Bog w nienáwiśći ma grzesznych, y ták dopiero máſz się modlić, serce swoie w tym Pánu vtopiwszy, y oczy swoie w Rány iego Przenaydroższe ná Krucyfix pátrzáiąc wlepiwszy, z wielką pilnośćią, y nabożeństwem Mszy Swiętey słucháiąc, y o niczym nie myśląc, boby táká modlitwá rozetwána nie ważna byłá. Iáko Grzegorz Swięty náucza mowiąc: że *Illam orationem Deus non audit cui qui orat non intendit.*

Pyt. Kędyż iest Modlitwá przyiemnieysza Pánu Bogu? Odp.

Odp. W Kośćiele: bo to ieſt Dom Boży, Dom Modlitwy od sámego Páná Bogá názwány, kędy ſam Pan Bog w Przenaświętſzym Sákrámenćie zoſtáie, á kiedy do tego nie możeſz przyść, wſzędźie y záwſze ſię máiz modlić, páćiorki mowiąc, y wzywáć pomocy od Páná Bogá á Stworcy ſwego, kiedy iáką robotę máſz poczynáć, tákże záwſze mow: Pánie rácz mi dopomagáć, Pánie rácz mi ſzczęśćić, Pánie rácz mi błogosłáwić, á ia cokolwiek czynić będę po wſzytkie dni żywotá moiego lubo pić, lubo ieść, wſzyſtko to ná chwałę twoię świętą ofiáruię. A ſkoro robotę kożdą ſkończyſz, lubo ſię náieſz, lubo ſię ná piieſz, záwſze chwal Imię Páńſkie mowiąc ták wſzczęśćiu iáko y w nieſzczęśćiu. Niech będzie Imię Páńſkie pochwalone y teraz, y záwſze, y ná wieki wiekow, Amen. Chwałá Oycu, y Synowi, y Duchowi Swiętemu. Iáko było ná początku y teraz y záwſze, y ná wieki wiekow, Amen. Y mawiay ták Naysłodſze Imię IEZVS y MARYA wam polecam ſerce y duſzę moię.

CZWARTA CZĘSC.
Wykład Paćierzá.

Oycze náſz ktoryś ieſt w niebieśiech.

Pyt. Ktoraż ieſt Modlitwá nayprzyiemnieyſza Pánu Bogu?

Odp. Paćierz, bo go Mądrość przedwieczna Oycowſka Zbawićiel naysłodſzy Chryſtus I E- z v s Apoſtołow náuczał mowiąc: Nikogo nie zowćie Oycem ná ziemi, bo ieden ieſt Oćiec waſz ktory ieſt w niebieśiech, Apoſtołowie záś narod ludzki.

Pyt. Czemuż náuczył Apoſtoły? Odp. Aby vmieli iáko ſię modlić.

Pyt. Czemu ták krotki Paćierz ieſt?

Odp. Aby go káżdy vmiał ná pámięć.

Pyt. Czemu Páná Bogá zowieſz Oycem?

Odp. Bo mię ſtworzył, y żywot dał, á tenże żywot od wſzelákich ſzwánkow w cále záchowuie, według tego co mowi Moyżeſz *Deuteron.* 32. Izáli nie on ieſt Oycem twoim, ktory ćię osięgnął, y vczynił, y ſtworzył ćię. Y owſzem słuſznie Bogá zowie Oycem niżli włáſnego Rodźicá, bo ten lubo mi żywot dał, ále go vtrzymáć y záchowáć nie może. Bog záśię poki wola iego święta záchowuie, á według Dawidá, w Rękách iego Loſy moie.

Pyt. Czemuż nie mowiſz Oycze moy, ále Oycze náſz?

Odp. Bo Chryſtus Pan ktory nas Paćierzá náuczył, chćiał tego iáko Náuczyćiel zobopolney miłośći, ábyſmy zwáli ſię Bráćią y iednego niebieſkiego Oycá ſynámi, y kocháli ſię w ſobie wzáiem, á nie tylko o właſne ále też o cudze potrzeby Bogá prośili: przetoż w tymże Pa-

że Pacierzu, nie kazał mowić: Chlebá nászego day mnie, ále wpospolitości day nam, tákże nie kazał prośić, Odpuść mi winy, ále odpuść nam. Ták mowi Swięty Cyprian, á z niego Swięty Thomász, 2.2.q 83. art. 3. *Vnitatis Magister noluit priuatim precem fieri, vt scilicet quis pro se tantum precetur; vnum enim orare pro omnibus voluit, quia in vno omnes ipse portauit.*

Pyt. Iákoż to rozumieć mamy, ktoryś iest w niebieśiech, wszák nas náuczáią że wszędźie iest Pan Bog.

Odp. Takcśćie powinni wierzyć że iest Pan Bog wszędźie po wszystkim świećie obecnie y nie rozdźielnie żadna go rzecz ogárnąć nie może, bo ták sam do nas mowi. Y zaż nie nápełnia nieba y źiemię, to iest wszystkie rzeczy stworzywszy rządźi y záchowuie bytnośćią y mocą swoią ták iż nie mász tego mieyscá gdźieby mocy bytność iego nie zásięgłá. Osobliwie iednák ma mieszkánie w niebie iáko sam mowi. Niebo Stolicą moią iest, dla tegoż y niebiosá są naypięknieyszą częśćią świátá y nieskáżitelną Przeto áby człowiek vważał wielką wszechmocność Páná Bogá ktorą w stworzeniu ták pięknego y wielkiego niebá pokazał mowiemy iż Pan Bog w niebie tám mieszkánie ma, áczkolwiek nie mász żadney częśći świátá, ktoreyby Pan Bog wszechmocnośćią y obecnośćią swoią nie nápełnił. Do niegoż tedy

oczy

oczy y ręce náſze podnośmy iáko Páweł Swięty náucza mowiąc: Ieśliśćie z Pánem Chryſtuſem przez pokutę powſtáli, tychże rzeczy ſzukayćie, ktore ſam w niebie gdźie ieſt Pan Chryſtus ná práwicy Bożey śiedzący.

PIERWSZA PROZBA.

Swięć ſie Imię twoie.

Pyt. Iákoż to mamy rozumieć?

Od. Ato oto prośić mamy áby iáko ſię Imię iego Przenayświętſze świeći w niebie ták áby ſię y ná źiemi świećiło, żeby chwałá Imięnia iego Przenayświętſzego tu ná źiemi mogłá ſię porownáć z oną chwałą, ktorą mu w niebie Anieli święći y inni niebieſcy Duchowie czynią, ile można według ſtanu tego, w ktorym ieſteſmy teraz żyiąc ná źiemi, á pielgrzymuiąc do wieczności, ułomnośćiom rożnym podlegli.

A iáko oni Duchowie niebieſcy wſzyſcy zgodnie Páná Bogá chwalą, ták też áby wſzyſcy ludźie zgodnie tegoż Páná chwalili, y onego czćili, ze wſzyſtkiego ſercá, ze wſzyſtkich śił, bo z niego pochodźi wſzelkie źrzodło świátłośći, y nie máſz żadney rzeczy świętey, ktoráby od niego świątobliwośći ſwoiey nie miáłá. A iż káżdy człowiek bywa oczyſzczony y poświęcony przez Chrzeſt Swięty w ktorym

bywa

bywa wyznánie Bogá Ycá, Bogá Syná, y Bogá Duchá Swiętego, á po Chrzćie tráfiá ſię iż człowiek wpádá w grzech, y onę niewinność y świątobliwość ktorą był wźiął ná Chrzćie przez grzech vtraca, dla tego w tey modlitwie prośiemy áby nam Pan Bog tę świątobliwość przywroćić raczył, ábyſmy ſię mogli sſtáć przybytkiem Duchá Swiętego.

WTORA PROZBA.

Pyt. Iáko ſię to rozumieć ma, Przydź krolestwo twoie?

Od. To ieſt prośić mamy áby wieczna chwałá nas nie minęłá, o ktorą ſię ſtáráć mamy, ták iáko nas Ian Swięty náucza mowiąc: Pokutuyćie álbowiem ſię wam przybliza Kroleſtwo niebieſkie Tákże áby y tu kroleſtwo iego to ieſt Wiárá Swięta, w Kośćiele Swiętym rozmnáżáłá ſię áby tenże naymiłośćiwſzy Pan náſz Chryſtus IEZVS, ktory ieſt Krolem nád Krolmi potłumiwſzy nieprzyiaćioły náſze, widome y niewidome ſam nád námi iáko ſtworzeniem ſwoim krolował.

TRZECIA PROZBA.

Pyt. Czemu prośimy mowiąc ták: Bądź wolá twoiá, iáko w niebie, ták y ná źiemi.

Odp. Bo ták ſam Pan Chryſtus powiedźieć

raczył

raczył mowiąc: Iż nie káżdy ktory mowi Pánie, Pánie wnidźie do Krolestwá niebieskiego, ále ten ktory czyni wolą Oycá mego ktory iest w niebieśiech. A wola Bogá Oycá táka iest ábyśmy przykázánie iego święte pełnili onego náde wszystko y bliźniego swego iáko śiebie sámych miłowáli, o duszne się naypierwey zbáwienie stáráli, á te wszystkie rzeczy będą nam przydáne. Y oto prośili ábyśmy to wszystko czynili, coby było nayprzyiemnieyszego Máiestátowi iego Przenayświętszemu, czego bez pomocy iego vczynić nie możemy, bo duch nász do wszystkiego dobrego skłonny iest, ále ćiáło vłomne. Tákże wszczęśćiu iáko y w nieszczęśćiu ábyśmy się ná wolą iego przenayświętszą iáko z námi sobie raczy postąpić puszczáli, y lubo wszczęśćiu chowáć nas raczy, lubo smutkiem y vtrapieniem iákim náwiedźi, záwsze mu zá to dźiękowáli, wdzięcznie to wszytko z rąk iego przenayświętszych przyimowáli, onego błogosłáwili, mowiąc z Iobem Swiętym. Pan Bog dał, Pan Bog wźiął, Pan Bog poćieszył, Pan Bog záśmućił. Niech będźie Imię iego Páńskie błogosłáwione, á ktoż mię oddáli od miłośći Bożey, kogo on záśmęći, tego on poćieszy. Ták álbowiem nayzmiłośćiwszy nász Pan Chrystus IEZVS puśćił się ná wolą Bogá Oycá swego Przedwiecznego, kiedy miał kielich gorzkiey męki pić, te słowá

słowá do niego mowiąc po trzy kroć rázy, krwáwym ſię potem pocąc, y krzyżem leżąc. Oycze ieżeli można rácz oddálić ten kielich, gorzkiey męki ode mnie. Nie moiá iednák ále twoiá niech ſię dźieie Przenayświętſza wola. *Luc: 22.* Ták Auguſtyn S. náucza mowiąc. Iż ći tylko Páná Bogá ſię boiącymi, ktorzy lubo choruią, lubo co przećiwnego ćierpią wdźięcznie to wſzyſtko z rąk Boſkich przyimuią.

Pyt. Iákoż ſię ten przydatek rozumie. Iáko w niebie ták y ná źiemi.

Odp. A to chce tego Pan Bog po nas áby iáko Aniołowie Swięći y oni wſzyſcy Duchowie Niebieſcy z miłośći mu y rádośći służą, y onego chwalą, ták ábyſmy my też tu ná źiemi będąc z miłośći y z chęći onemu służyli, y wolą iego pełnili. Albowiem w nim sámym mamy pokłádáć nádźieię náſzę iż nam zá tę miłość y posłuſzeńſtwo náſze obiecuie dáć zápłátę wieczney chwały. Są bowiem niektorzy co rádźi komu służą w nádźieię nagrody, iednák y do tego wſzyſtkie miłośći ſwe śćiągáią. Drudzy zás z sámey ſzczerey chęći ſwey dla cnoty y dobroći czyiey rádźi służą. Przeto ták ſię to rozumie, Bądź wola twoiá iáko w niebie ták y ná źiemi, ábyſmy tu ná źiemi ták z chęćią Pánu Bogu posłuſzni byli, iáko oni Duchowie Swięći w niebie o ktorych Dawid Swięty mowi *Pſal. 102.* Błogosłáwćie Pánu wſyyſtkie Mocárſtwá

cárſtwá

carstwa iego, słudzy iego ktorzy pełnićie wolą iego: A do tego iż w tey prozbie wielkie się zamyka dźiękowánie Panu Bogu bo wierzyć powinnismy iż Pan Bog iest Wszechmocny, y wszystkie rzeczy ma władzy swoiey, y iest nay wyższe Dobro, tedy wysławiáć y czćić wolą iego Przenayświętszą mamy. Wyznawáiąc iż cokolwiek tenże Pan czyni, wszystko dobrze czyni, gdyż on dobroći swoiey rzeczom stworzonym vżycza. Przeto zá tę świętą wolą iego, iż też między inszymi spráwámi swoiemi, nas świátłośćią niebieską oświećić, y wyrwáwszy nas z pászczeki Smokow piekielnych przenieść do krolestwá swego raczył, iáko Páweł Swięty mowi *ad Colos. cap. 1* zá co mu mamy dźiękowáć, y onemu z miłośći służyć, bo iáko nie mász nic szczęśliwszego y doskonálszego iáko Pánu Bogu służyć, ták też nie mász nic nędznieyszego, y przeklętszego iáko wolą Bożą przestąpić.

CZWARTA PROZBA.

CHlebá nászego powszedniego day nam dźiś, to iest prośić mamy áby nas Pan Bog Wszechmocny chlebem troiákim opátrowáć raczył, o co się sámi stáráć mamy.

Naprzod o Chleb Duchowny, ábysmy słucháli z pilnośćią Słowá Bożego, gdyż nie tyl-

ko

ko chlebem człowiek Katholicki żyie, ále y Słowem Bożym, ktore pochodzi z vst Bożych, y ták się spráwowáli, y Dźiatki náuczáli, iáko w Kośćiele Bożym słyszemy. Bo ták Zbawićiel nász powiedźieć raczył, *Luc. 1.* Błogosłáwiony człowiek ktory słucha Słowá Bożego y strzeże go. Y ná tákich Pásterzow y Rodźicow leniwych, ktorzy nie vczą Paćierzá, Dźieśięćiorgá Przykázánia Bożego. Co iest Troycá Przenayświętsza. Co iest Przenayświętszy Sákráment, vskárżaiąc się groźi im ogniem wiecznym Pan Chrystus mowiąc. Dźiatki prośiły chlebá, á nie był ktoby im vłamał *Thren. 4.* Niechże się tego obawiáią chcąli przepáśći piekielnych vść.

O drugi Chleb tákże prośić mamy, to iest ábyśmy godnie mogli przyimowáć Chleb Anielski, to iest Ciáło Przenayświętsze w Przenayświętszym SAKRAMENCIE pod Osobámi Chlebá y Winá prawdziwie y doskonále będące chcemyli ná żywot wieczny sobie zárobić iáko Chrystus Pan powiedźiał. Iam iest Chleb żywy, ktorym z niebá zstąpił, kto tego Chlebá pożywáć będźie, żyć ná wieki będźie, y we mnie mieszka á ia w nim. *Ioan. 6.* Y zá tákimi ktorzy go godnie przyimuią, áby iedno z nim byli przyczynia się do Bogá Oycá mowiąc. Oycze Swięty proszę áby wszyscy iedno byli iáko ty Oycze wę mnie, á ia w tobie, ták

áby

áby y oni w nas iedno byli, iáko y my iedno ieſteſmy.

O Trzeći Chleb doczeſny prośić mamy, to ieſt áby nas wſzelkiemi potrzebámi, iáko żywnośćią, odźieniem, bez czego bydź nie możemy ten Pan miłośćiwy z ktorego ręku ſzczodrobliwych wſzyſtko płynie opátrowáć raczył. Ták álbowiem Pátryárchá Iákub. *ien. 8.* Ták Sálomon o tákiż Chleb tegoż Páná prośili, y my tákże prośić mamy, ktorego ieźli nam vżyczyć raczy dźiękowáć mu zań powinniſmy, zbytkow ſię ſtrzegąc, y ná to pámiętáiąc, że nas Włodárzámi Dobr ſwoich vczynić raczył, z ktorych ſtráſzny ráchunek onemu ná iego Sądźie czynić będźiemy. Dla tego ieſzcze prośiemy mowiąc powſzedniego ábyſmy nie o wydworne potrawy Páná Bogá prośili, ále tylko o pokarm ktorymby tylko człowiek mogł bydź żyw. To záś Słowo znáczy ſię dźiś, żaden człek nie wie iesli iutrá doczeka.

PIĄTA PROZBA.

Pyt. Odpuść nam náſze winy iáko y my odpuſzczamy náſzym winowáycom, czemu ták prośiemy.

Odp. Bo iáko Ian Swięty *cap. 1.* naucza mowiąc. Ieślibyſmy mowili iż grzechu nie mamy, ſámych śiebie zwodźimy, y prawdy w nas nie

nie máſz. Táky przez Ieremiáſzá Proroká Pan Bog mowi do nas, *Hier. 2.* Powiedźiáłes iżes bez grzechu y niewinnym ieſteś, oto ia ćiebie ſądźić będę, dlatego iżes powiedźiał żeś nie zgrzeſzył. A że człowieka żadnego nie máſz choćby tylko dźień ieden miał bez grzechu, dla tego Chryſtus Pan ták nas náuczył prośić. Odpuść nam náſze winy, to ieſt grzechy náſze ktoremyſmy ćię obrażali, zá ktore ſerdecznie żáłuiemy, brzydźiemy ſię nimi dla miłośći twoiey, y obiecuiemy ſię popráwić.

Pyt. Skądże człowiek te winy, to ieſt zá grzechy ſwoie wypłáćić może, poniewaſz ſam z śiebie vczynić doſyć nie może.

Odp. Z záſługi gorźkiey męki Syná Bożego z ktorey táż wſzyſtká moc y ſkutek doſyć vczynienia náſzego zá grzechy iáko ze źrzodła pochodźi. Albowiem ták ważna ieſt oná Ofiárá ná Krzyżu przez Chryſtusá Páná vczyniona iż gdy ią rozpámiętywamy, y onę ſobie przez Sákrámentá Swięte rzeczą sámą álbo przynamniey ią z chęćią y ſercem ſkruſzonym przywłaſzczamy grzechow náſzych odpuſzczenie otrzymuiemy.

SZOSTA PROZBA.

Y nie wodź nas w pokuſzenie.

Pyt. Czemu Páná Bogá prośiemy áby nas bronił od pokus. Odp.

Odp. Bo gdy człowiek vprośiwszy sobie od Pána Bogá odpuszczenie grzechow naylepiey chce Panu Bogu służyć, ná ten czás naywięcey szatan człowiekowi przeszkadza, y rozmaitymi fortelámi od dobrych vczynkow odwieść go chce. Przeto áby człowiek znowu w grzech nie wpadł, ma záwsze Páná Bogá prośić áby go od wszelákich pokus szátáńskich bronił. O co y sam Pan Chrystus Zwolennikow swoich przed śmierćią swoią vpominał mowiąc: Modlćie się ábyśćie nieszli w pokuszenie.

Pyt. Z kąd poznáć iż tá Modlitwá potrzebna iest.

Odp. Ze dwu rzeczy iż iest słábá nátura ludzka, á zás wielka iest moc y chytrość szátáńska, przez ktorą człowiek do grzechu bywa przywiedźiony. Co do słábey nátury nászey ták Apostołowie Páńscy obiecáli Páná nie odstępowáć, á ná ostátek od niego vćiekli. Ták Piotr Swięty przyśięgał Páná się nie zápzeć by też y śmierć przy nim podiąć, á potym zlakszy się iedney Niewiásty záprzał się go, y przyśiągł iż Páná nigdy nie znał. Nuż insze námiętnośći ćielesne ktore w sobie człowiek czuie, iáko gniew, zázdrość, pychá, łákomstwo, pożądliwść ćielesna, ktory człowiek bez pomocy Bożey nie może zwyćiężyć. Do tego iż przeklęty Smok nieprzyiaćiel dusz nászych ták potężny iest, iż gdyby sam Pan Bog człowieka nie

bronił

bronił od náiázdow iego, tedyby żaden nie mogł bydź zbáwion.

Pyt. Możeż szátan ile chce człowieká kuśić?

Odp. Nie może, ále tylko ile mu Pan Bog dopuśći iáko go ná Iobá przepuśćił mowiąc: *Iob. 1.* Oto wszystko cokolwiek ma, w ręku twoich iest, iednák duszę iego w cále zachoway, y ręki swoiey ná niego nie śćiągay, tákże y w onę wieprze wniść nie mogli bez dopuszczenia Bożego.

Pyt. Iáko y przez kogo człowiek może zwyćiężyć pokusy.

Odp. Przez Chrystusá Paná ktory go przez gorzką mękę y śmierć swoię zwyćiężył, *Gen. 29.* bo ták Iozefá, ták y Zuzánnę że go wzywáli obronił. *Dan. 13.* Ták przez posty Modlitwy, y Iałmużny, częstą Spowtedź, y Przyimowánie Przenayświętszego SAKRAMENTV zá pomocą tego Paná możemy zwyćiężyć tych psow wśćiekłych piekielnych głownych nieprzyiaćioł nászych. Ták Páweł Swięty zá zwyćięstwo dźiękował Pánu Bogu *Cor. 15.* mowiąc: Pánu Bogu bądź dźięki iż nam dał zwyćięstwo przez Paná Chrystusá IEZVSA.

Pyt. Iákaż zapłátá będźie w niebie zá tákie zwyćięstwo Duchowne.

Odp. Táką zápłátę Ian Swięty obiecuie tym co zwyćięża, że nie będą obráżeni od wtorey śmierći, y będźie vbrany w białe száty y nie

wymażą

wymáżą Imięnia iego z Ksiąg żywotá. Nád to obiecuie Pan Bog tákim mowiąc. Iż kto zwyćięży posádzę go z ſobą ná Stolicy moiey iákom y ia zwyćiężył, y vśiádłem z Oycem mo-im ná Thronie iego. To ieſt iż káżdy ktory zwyćięży pokuſy, ná świećie, zápłátę w Krolestwie niebieſkim otrzyma.

SIODMA PROZBA.

Ale nas zbaw ode złego Amen.

Pyt. O coż tu prośiemy y co ſię to rozumie złe?

Odp. A to prośiemy Páná Bogá áby nas z łáſki ſwoiey raczył obronić od grzechow, od pokus ſzátáńſkich, od ogniá, od grádu, od piorunow, od powietrza morowego, chorob, ſmutkow, vtrapienia, od nagłey śmierći, od potępienia, y ogniá Czyſcowego. Prośiemy tákże áby y to co ſię nam zda bydź dobre, iáko máiętnośći, bogáctwá, zdrowie, vrodá, nie były nam ku ſzkodźie náſzey, y duſznemu zátráceniu, ábyſmy tego vmieli mądrze záżywáć, coby było z Boſką chwałą, bliźniego poćiechą, y duſznym zbáwieniem náſzym. Ná oſtátek Piſmo Swięte y Oycowie Swięći zowią czártá przeklętego złym dla tego iż on nam ieſt przyczyną grzechu y złośći náſzych, y choćbyſmy go nie obráżili nigdy, przećię on ieſt głownym nieprzy-

nieprzyiaćielem nászym bo iáko może nas trápi, y do grzechu przywodźi. Przeto Paná Bogá prośić mamy áby nas osobliwie od tego złego to iest od czártá przeklętego wybáwił.

Pyt. Iákoż się mamy spráwowáć kiedy nas Pan Bog nie záraz wybáwi od złego?

Odp. Skromnie wszystko znośić y rozumieć iż to wola Boża iest, ábysmy to skromnie y ćierpliwie znośili, vważáiąc iż to nam do zbáwienia potrzebno iáko nas Pan Bog chce mieć, bo ták Páweł Swięty naucza mowiąc. Wszyscy ktorzy pobożnie chcą żyć w Pánu Chrystusie prześládowánie będą ćierpieć. Ták y Kośćioł Swięty náucza mowiąc. Iż przez rozmáite vćiski potrzebá nam wniść do Kroiestwá niebieskiego. Ták y Chrystus Pan o sobie powiedźiał. Y záż nie potrzebá było, áby był Chrystus Pan vćierpiał, y ták do chwały swoiey wszedł. Cierpliwież tedy nieśmy Krzyż náwiedzenia iego, bo táka wola iest iego Przenayświętsza, ktory w ten sposob do nas mowi. Kto nie nośi krzyżá swego y nie idźie zá mną nie iest mię godźien. Piymyż z Kielichá iego wszystko, wdźięcznie przyimuiąc, zá grzechy to swoie ofiáruiąc, zá czyśćiec máiąc, zá co mu dźiękuymy.

Pyt. Co mamy rozumieć przez to Słowo, Amen.

Odp. To Słowo Amen Zydowskie iest, kto-

rego często Pan Zbáwiciel náſz vżywał, y przeto Duch Swięty ták chćiał że w Kośćiele Swiętym powſzechnym kończą Modlitwy wſzyſtkie Amen. Oycowie záś Swięći rozumieią to Słowo Amen. Niech ſię ták ſtánie. Insi prawdźiwie. Nie trzebá tedy wątpić żeby nas Pan Bog nie miał wysłucháć w Imię Syná ſwego ktorego záwſze dla vczćiwośći iego wysłuchywa, y przez to Słowo ktorego ſam Pan Chryſtus często vżywał, Amen.

PIĄTA CZĘSC.

O Pozdrowieniu Anielſkim.

Pyt. Czemu przydawamy do Paćierzá Pozdrowienie Anielſkie? Odp. Dla tego, że modląc ſię Pánu Bogu prośiemy záraz o przyczynę Panny Przenaświętſzey Máryey iáko iego Rodźićielki ktora ſię opieka wſzyſtkiemi grzeſznikámi kiedy ſię do niey vćiekáią, bo ieſt Mátką miłośierdźia, y dla niey wſzyſtko vczynić raczy naymilſzy Syn iey, á Pan y Stworcá náſz Chryſtus IEZVS, y nie może iey bydź żadna inſzá Modlitwá milſza iáko to Pozdrowienie Anielſkie. Dla tego zowie ſię Pozdrowieniem Anielſkim, bo ią ták Anioł Gábryel przy Zwiáſtowániu z pokorą wielką, y vniżonośćią pozdrowił mowiąc. Bądź Pozdrowie

zdrowiona Pánno Márya łáſkiś pełna Pan z tobą, Błogosłáwionáś ty między Niewiáſtámi. Elzbietá zás Swięta Duchem Bożym nápełniona ták ią pozdráwiáłá mowiąc. Y Błogosłáwion owoc żywotá twego świętego IEZVS Chryſtus. Kośćioł potym Swięty Duchem Bożym tákże ſpráwiony, ná Koncilium Epheſkim Roku 436. tę oſtátnią modlitewkę złożywſzy przydał mowiąc. Swięta Márya Mátko Boża modl ſię zá námi grzeſznymi teraz y w godźinę śmierći náſzey, Amen.

Pyt. Czemuż mowiſz że Pánnie Przenayświętſzey Máryey nayprzyiemnieyſze ieſt to Pozdrowienie Anielſkie?

Odp. Iże wznawia y przypomina ono weſele, w ktorym práwie opływáłá zrozumiawſzy zá Anielſkim obwieſzczeniem, táiemnicę wćielenia Syná Bożego.

Pyt. Co zá pożytek z niego bierzemy?

Odp. Obronę przećiw czártom przeklętym ćudźieſz y łáſkę Mátki Bożey pozyſkuiemy.

Pyt. W kimże nádźieię twoię po PánuChryſtuśie pokłádáſz?

Odp. W opiece álbo obronie Nayświętſzey Pánny Bogárodźice, bo oná ieſt vćieczką grzeſznych, álbowiem nas z grzechu wywodźi, kiedy ſię do niey vćiekamy, y łáſkę nam v Syná ſwego iedna.

Pyt. Możeż kto źle zginąć, kto ieſt nabożny ku Naświętſzey Pannie Márycy?

Odp. Kto ieſt prawdźiwie ku niey nabożnym nie może źle zginać, bo nie może bydź wyliczon z liczby Synow Bożych, ktory ieſt z Synow Panny Márycy.

Pyt. Co ſię rozumie przez to Słowo pierwſze Bądź Pozdrowiona.

Odp. To ieſt ráduy ſię weſel ſię.

Pyt. Czemu ku tákiey radośći Pannę Przenaświętſzą Máryą wzbudzamy.

Odp. Albowiem to niewymownego weſela máterya Wćielenie Syná Bożego.

Pyt. Co znáczy Imię Márya.

Odp. Toż co gwiázdá morſká, bo oná nam świeći iáko naiásnieyſza gwiazdá ná tym ćięmnoburzliwym morzu tego świátá.

Pyt. Czemu ſię názywa łáſkiś pełna.

Odp. Iż ma nazacnieyſzą łaſkę nád wſzyſtkie Anioły, y wſzyſtkie Swięte Przyiaćioły Boże.

Pyt. Miáłáż záwſze táką łáſkę.

Odp. Y owſzem miáłá od sámego poczęćia áczkolwiek dárow łáſki Bożey záwſze ſię iey przyczyniało od poczęćia Syná Bożego.

Pyt. Coż to ieſt Pan z tobą.

Odp. Oſobliwa przytomność Boſka nápełnia ćię wſzelkim błogosłáwieńſtwem.

Pyt. Co to zá oſobliwá przytomność.

Odp.

Odp. Ieſt przytomność wſzyſtkiey Troyce Swiętey.

Pyt. Obiáśniy to przykłádem.

Odp. Iż Bog Oćiec ieſt z nią iáko z Corką, Syn Boży ieſt z nią iáko z Mátką, Duch Swięty jeſt z nią iáko z Swiątnicą ſwoią:

Pyt. Czemuż mowiemy błogosłáwionaś ty między niewiáſtámi.

Odp. Bo ią Bog Oćiec przed wieki ſobie przeyzrzáwſzy y z rodzáiu Krolewſkiego obráwſzy łáſkámi ſwymi oſobliwymi Boſkiemi vbłogosłáwić, y poświęćić ieſzcze w żywoćie Anny świętey raczył áby ſię niewinnie y niepokalánym ſpoſobem poczáwſzy, vwolniona będąc od grzechu pierworodnego, śmiertelnego, powſzedniego, godną y świętetą Mátką Syná iego byłá, y ták nie miáłá ſobie podobney od ſtworzenia świátá, áni mieć będźie áż do ſkończenia.

Pyt. Czemuż ieſzcze. Odp. Iż zniosłá przeklęctwo ktore ná nas Ewá Mátká náſzá pierwſza Białágłowá záćiagnęłá.

Pyt. Máiąże wſzelkie Białegłowy błogosłáwić Nayswiętſzą Pánnę.

Odp. Y bárzo máią naprzod w ſtanie Małżeńſkim áby im vprośiłá wſzelkie błogosłáwieńſtwo, y ſzczęśliwe rozwiązánie przy rodzeniu dźiatek. Pánny zás dla tego máią ią częſto pozdrawiáć áby im dary błogosłáwieńſtwo

ſtwo vproſiłá ná obronę czyſtośći. Wdowy potym bo im vpraſza pociechę y obronę w śieroctwie ich.

Pyt. Coż to ieſt gdy mowiemy błogosłáwion owoc żywotá twoiego.

Odp. Wyznáwamy Błogosłáwionego Chryſtusá IEZVSA wſzelkiego błogosłáwieńſtwá ſpráwcę.

Pyt. Czemu ſię Pan IEZVS názywa owocem żywotá Pánny Máryey.

Odp. Albowiem iáko bez náruſzenia drzewá, y owſzem z wielką okráſą iego owoc z niego pochodźi y wyráſta. Ták bez náruſzenia Pánieńſtwá Przeczyſtey Mátki ſwey z niey ſię národźił.

Pyt. Day y drugą przyczynę.

Odp. Albowiem Pan IEZVS ieſt owoc żywotá, ktory nam Pánná Mátká iego z śiebie wydáłá, rożny dáleko od onego owocu Ewy śmiertelnego, ktorego ſię ważyłá nád zákazánie Boſkie pożywáć przez co nam Ray ſtráćiłá.

Pyt. Kto ten owoc vczynił błogosłáwionym.

Odp. Pan Bog względem natury ludzkiey: będąc ſam w ſobie, ile Bog záwſze błogosłáwiony.

Pyt. Kto go ná wieki ma błogosłáwić, y wielbić?

Odp. Aniołowie, ludźie, y wſzelkie ſtworzenie.

Pyt.

Pyt. A my iákiego śię od niego błogosłáwieństwá spodźiewamy.

Odp. Doczesnego, Duchownego, y wiecznego.

Pyt. Iákoż go dostąpiemy?

Odp. Ieśli go y my chwalić y błogosłáwić będźiemy ze wszystkiey dusze, y ze wszystkiego sercá.

Pyt. Czemuż przydawamy y czemu śię ták modlić mamy. Swięta Marya Mátko Boża modl śię zá námi grzesznymi teraz y w godźinę śmierći nászey, Amen.

Odp. Bo ták nas Kośćioł Swięty náuczył ábysmy śię do niey iáko do Mátki miłośierdźia vćiekáli, y do niey śię záwsze modląc odpuszczenia grzechow, y wszelkiego błogosłáwieństwá przez iey osobliwą przyczynę dostępowáli, bo dla niey Syn vkochány iey Pan nász Chrystus IEZVS wszystko vczynić raczy.

Pyt. Czemu przydáiemy y w godźinę śmierći nászey. Odp. Iż ieżeli kiedy, tedy ná ten czás pomocy iey potrzebuiemy, bo duszni nieprzyiaćiele náśi w ten czás ná nas naybárźiey nástępowáć będą do desperácyey nas przywodząc.

Pyt. W czymże nam ná ten czás Mátká Boża będźie pomocą. Odp. Rozpędźi duszne nieprzyiaćiele násze, vprośi nam szczęśliwą śmierć, y Páná IEZVSA błogosłáwiony owoc

żywotá

żywotá ſwego nam potym wygnániu pokáże.

Pyt. Obiaśni to iákimi przykłádámi. Odp. Niezliczonymić obiáśnię przy ktorych ſkonániu Pánna Przenayświętſza bywáłá. Náprzykład: Swiętego Antoniego, Swiętą Márya Ogniácką, Swiętego Mikołáiá z Tolentynu y innych bárzo wiele.

SZOSTA CZĘSC.

O Skłádźie Apoſtolſkim.

Pyt. Wieleż ieſt Członkow Skłádu Apoſtolſkiego. Odp. Dwánáśćie.

Pyt. Czemu ſię zowią Skłádem Apoſtolſkim. Odp. Bo ie Apoſtołowie Swięći ktorych ieſt dwánáśćie, pierwey niżeli rozesłáni byli od Chryſtusá Páná po wſzyſtkim świećie ná opowiádánie Ewángeliey Swiętey złożyli dla tego áby wſzyſcy po wſzyſtkim świećie w iedno wierzyli y wyznáwáli, żeby nie było żádnego rozerwánia między ludźmi, ále áby ſię ſtáli wſzyſcy doſkonáłymi w[illegible]nym rozumieniu y w iednym zdániu.

Pierwſzy Artykuł.

Pyt. Ktoryż ieſt pierwſzy Członek Skłádu Apoſtolſkiego.

Odp. Wierzę w Bogá Oycá Wſzechmogącego

cego Stworzyćielá niebá y źiemie, ktory Piotr Swięty złożył co śię ták rozumie. Wierzę y bez wątpliwośći wyznawam, iż Bog Oćiec iest pierwsza w Troycy Swiętey Osobá, ktory Wszechmocnym Słowem swoim niebo, źiemię, y wszystko cokolwiek ná niebie y ná źiemi iest zniszczego stworzył, y stworzywszy rządźi y opátruie, lecz nie tylko iż iest Bog Oćiec wierzę, y vsty wyznawam, ále wszystką chęćią y vmysłem do niego iáko do naywyższego y naydoskonálszego mego dobrá zmierzam y ćiągnę, y wyznáwam wszystkie Táiemnice Wiáry, ktore nam tenże Pan obiawić raczył, y czego nas Kośćioł Swięty Rzymski Kátholicki Apostolski Matká nász náucza, y gotowem wszelkie męki ćierpieć, iáko y Swięći Páńscy ćierpieli, á niżeli ináczey trzymáć, ále sobie życzę, y o to záwsze Páná Bogá proszę áby mi dał w teyże Wierze Swiętey vmrzeć, iáko y Swięći Páńscy pomárli bo oprocz niey nie mász inszey tylko błędy y omámienia czártowskie.

Pyt. Co máią rozmyśláć Chrześćiánie w tym słowie w Bogá Odp. Wielką Chrześćiáńskiey mądrośći powagę y zacność rozmyśláć w tym mamy iż przez Wiárę Páná Bogá poznawamy.

Pyt. Co máią rozmyśláć słysząc to imię o Pánu Bogu Oćiec y co máią rozumieć o rozdźiele-

dźieleniu osob w Bostwie. Odp. Máią vwáżáć y wierzyć że w iedney istnośći Bostwá nie iedná iest Osobá ále są trzy. Oćiec ktory nie iest od nikogo zrodzony. Syn ktory przed wieki z Oycá zrodzony iest. Duch Swięty ktory tákże przed wieki od Oycá y Syná pochodzi. A Oćiec iest pierwsza w Bostwie Osobá, ktory z Iednorodzonym Synem swoim, y z Duchem Swiętym ieden iest, Bog ieden, Pan nie wszczegulnośći iedney persony, ále w iedney istnośći Bostwá. Te trzy osoby nie są żadną rzeczą między sobą rożne tylko swemi własnośćiámi rozdźielone. Bo iáko Oćiec iest nie rozdźielony, Syn iest od Oycá zrodzony, á Duch Swięty z obu pochodzący, y ták we trzech Osobách iedno Bostwo, iednę istność, iednę wieczność wyznawamy, y chwalimy.

A nie dla tego mowiemy, Oćiec iest pierwsza Osobá iákoby co w Troycy Swiętey miáło bydź pierwszego, ábo poślednieyszego, co większego, álbo mnieyszego, o czym Boże vchoway pomyślić, gdyż wszystkie Osoby iedney są istnośći, y iedney chwały, álc dla tego że Bog Oćiec iest początkiem bez początku, y te ma własnośći że Syná tákże od wieku w Bostwie sobie rownego z rodźił. Nie trzebá się tedy nazbyt nikomu o tym bádáć, ále mocno wierzyć, iż iedność iest w Bostwie, á w Osobách rozdźielenie. Ták álbowiem sam Zbáwićiel,

wićiel nász Chrystus IEZVS prawdźiwy Bog do Apostołow swoich raczył mowić. Náuczayćie wszystkie narody Chrzcząc ie w Imię Oycá y Syná, y Duchá Swiętego. *Matt.28.* Ták y Ian Swięty *Ioan.5.* náucza mowiąc. Trzey są ktorzy świadectwo dáią w niebie, Oćiec, Słowo, y Duch Swięty, á ći trzey iedno są.

Pyt. Iákim sposobem Páná Bogá wszechmocnym bydź wyznawamy. Odp. Pismo Swięte ná wielu mieyscách rozmáitymi Imiony nam Máiestát y chwałę Bożą opisuie, á to dla tego ábyśmy wiedźieli z iákim nabożeństwem Bostwo iego nayświętsze chwalić mamy. Ale naycześciey Wszechmocność Pánu Bogu Pismo Swięte przypisuie. Bo y sam Pan Bog o sobie mowi *Gen.7.* Iam iest Bog Wszechmogacy, y v Ianá Swiętego w obiáwieniu nápisáno. *Apoc.1.* Pan Bog ktory iest, y ktory był, y ktory ma przyść Wszechmocny. A przez tę Wszechmocność to mamy rozumieć, iż nie może tego człowiek pomyślić, czegoby Pan Bog nie mogł vczynić, bo y tákich wiele świátow mogłby stworzyć, y ten y cokolwiek ná nim iest wniwecz obroćić.

Pyt. Kiedy Wszechmocnym Bogá Oycá wyznawamy, mamyż tákże wierzyć o Wszechmocnośći Syná y Duchá Swiętego. Od. Ták mamy wierzyć. Iż iáko Bog Oćiec iest Bogiem, Syn Bogiem, Duch Swięty Bogiem, á przećię

nie ſą trzey Bogowie, tylko ieden Bog tákże iá-
ko Bog Oćiec ieſt Wſzechmocny, Syn tákże, y
Duch Swięty ieſt Wſzechmocny, á przećię nie
ſą trzey Wſzechmocni tylko ieden. Wſzákże
oſobliwie iáko Synowi Bożemu Mądrość przy-
piſuiemy. Duchowi Swiętemu Dobroć cho-
ćiaſz że to wſzyſtko zárowno we trzech Oſo-
bách ieſt, ták Bogu Oycu wſzechmocność z tey
przyczyny że ieſt Początkiem wſzytkich rze-
czy ſam będąc bez początku.

Pyt. Iákimże ſpoſobem y dla czego Pan Bog
niebo y źiemię ſtworzył. Odp. Zniſzczego
ſtworzył tylko rzekł y ſtáło ſię wſzyſtko ro-
ſkázał y ſtworzone ſą rzeczy wſzyſtkie y to
nie z potrzeby żadney bo ſam żadney rzeczy
nie potrzebuie, ále z ſwoiey dobrey woli y
dobroći wielki áby tym rzeczom ktore ſtwo-
rzył dobroći ſwoiey vdźielał, y Boſtwá ſwego
vczeſtnikámi ie vczynił.

Pyt. Co mamy rozumieć przez te słowá
niebo y źiemia? Odp. Wſzyſtko cokolwiek
ieſt ná niebie y ná źiemi w tych dwuch sło-
wiech ſię záwiera. Bo naprzod niebo ſtwo-
rzywſzy przyozdobił ie Słońcem, Mieśiącem,
y gwiazdámi, ktorym vſtáwiczny y pewny bieg
naznáczył, Anioły niepoliczone Duchy nie-
bieſkie coby mu służyli zniſzczego ſtworzył,
y przedźiwny mocy ſwoiey dárem y mądrośćią
vbogáćił. Ziemi też roſkazał wpoyśrzodku
świátá

świátá ſtánąć, y onę nie tylko rozmáitymi wonnymi ziołámi, y kwiátkámi przyozdobił, ále y niezliczonymi źwierzęty nápełnił. Wodá tákże áby nie záláłá źiemie zámierzył iey kres ktorego przeſtąpić nie może. Gorom też áby ſię rozſtąpiły, y pole áby ſię rozſzerzyło roſkázał. Co wſzyſtko Prorok Páńſki *Pſal. 88.* krotko w onych słowiech záwiera mowiąc. Twoie ſą niebiosá Pánie, y źiemiá twoiá ieſt. Tyś źiemię okrąg y zupełność iey vgruntował. Człowieká tákże tenże Pan z źiemie ſtworzył, y zgliny, y ſpráwił to iż zá łáſką iego mogłby był bydź nie śmiertelnym. A duſzę záś, ſtworzył ná podobieńſtwo y wyobrázenie ſwoie przydáwſzy mu wolą y pierworodną ſpráwiedliwość y wſzyſtkie námiętności ták w nim vſkromił żeby rozumowi posłuſzne były. Náoſtátek nád wſzyſtkiemi źwierzętámi Pánem go vczynił.

Pyt. To ſtworzenie rzeczy tylkoli sámemu Bogu Oycu przypisáć mamy. Odp. Nie sámemu tylko ále y Synowi, y Duchowi Swiętemu bo o Synu czytamy w Piſmie Swiętym, iż wſzyſtkie rzeczy przezeń ſię ſtáły. A o Duchu Swiętym nápisáno ták: Duch Páńſki vnosił ſię nád wodámi. Y ná drugim mieyſcu. Słowem Páńſkim niebiosá vczynione ſą, á Duchem vſt iego wſzyſtká moc ich.

Wtory

Wtory Artykuł.

Pyt. Kto ten Wtory Członek Wiáry Chrześćiáńſkiey złożył, y w Iezusá Chryſtusá Syná iego iedynego Páná náſzego, y co zá pożytek wyznánia iego. Odp. Swięty Andrzey. Czego wielki pożytek ieſt, że wyznawamy Páná IEZVSA bydź Synem Bożym, y Pánem náſzym, bo ták Ian Swięty mowi. Ktokolwiek będźie wyznawał iż Pan IEZVS ieſt Synem Bożym, Bog w nim mieſzka, á on w Bogu y błogosłáwieńſtwo táki człowiek odnośi, ktory ták wyznawa. Bo gdy Piotr Swięty rzekł Pánu Chryſtuſowi, tyś ieſt Syn Bogá żywego. Vsłyſzał też zá to błogosłáwieńſtwo od PánáChryſtusá. Błogosłáwionyś Symonie Báryoná álbowiem Ciáło y Krew nie obiáwiło tego tobie, ále Oćiec moy ktory w niebieśiech ieſt

Pyt. Mogłże okrom Páná IEZVSA kto inſzy ſkáżony rodzáy ludzki náprawić? Odp. Ani człowiek, áni Anioł żaden tego nie mogł ſpráwić, álbowiem iż grzech miał w ſobie, winę nieſkończoną, nieſkończone też karánie zá grzechem ſzło, y dla tego potrzebá było áby Syn Boży ſpołiſtotny, Bogu Oycu y we wſzyſtkim rowny, przyiąwſzy náturę ludzką ten grzech zgłádźił, y nas z Bogiem Oycem przez gorzką mękę, y przelánie krwie ſwoiey Przenaydroſzey poiednał.

Pyt.

Pyt. W tym Imieniu Przenayslodszym IEZVS co mamy rozmyśláć. Odp. To Imię Przenaysłodsze IEZVS Zbáwićielá znáczy, ktoremu iest z woley Bogá Oycá dáne, álbowiem ták Anioł Gábryel Pánnie Przenayświętszey *Luc. 1.* opowiádał mowiąc. Oto poczniesz w żywoćie y porodźisz Syná, y názowiesz Imię iego IEZVS. Tákże y do Iozefá *Matth. 1.* Iozefie Synu Dawidow nie boy się Máryey wźiąć zá Małżonkę, álbowiem co w niey iest, z Duchá Swiętego iest, porodźić Syná y názowiesz Imię iego IEZVS, álbowiem on zbáwi lud swoy od grzechow ich.

Pyt. Ktorymże sposobem Páná IEZVSA Synem Bożym tákże bydź wyznáwamy?

Od. W tych słowiech wielka iest Táiemnicá. Co wierzyć mamy iż IEZVS Chrystus Syn Boży iest, y prawdźiwy Bog, ták iáko iest Bog Oćiec, ták też y Bog Syn, wtora Osobá Troyce Przenayświętszey, drugim dwiemá Osobom we wszystkim rowna iáko Ian Swięty świádczy mowiąc: Na początku było Słowo á Słowo było v Páná Bogá, á Pan Bog był Słowem. A gdy słyszemy iż IEZVS Chrystus iest Synem Bożym nie mamy czego nas Pánie záchowáy nic o ćielesnym rodzeniu myślić, ále że iest przed wieki z Bogá Oycá ktory Duchem iest, y ćiáłá nie ma podobnym kształtem zrodzony, iáko się w głowie y rozumie ludzkim rodzą

myśli.

myśli, álbo w sercu y woli rodzą żądze y áffekty, y iest iedney z Oycem nátury, iedney mocy, iedney mądrośći, iáko w Niceńskim Skłádźie wyráźniey to opisáno. Y w Iezusá Chrystusá Syná iego iedynego z Oycá zrodzonego przed wszystkiemi wieki Bogá prawdźiwego, z Bogá prawdźiwego, świátłość z świátłośći, iedney istnośći z Oycem przez ktorego wszystko się stáło. Mamy tedy wyznawáć y wierzyć iż Pan Chrystus IEZVS prawdziwym iest Bogiem y Człowiekiem. Iáko człowiek zrodzony iest z Przenayświętszey Pánny Máryey wedle czásu.

Pyt. Ponieważ dwoiáki rodzay Páná Chrystusow wierzemy, mamyż też w nim názywáć dwuch Synow Bożych, Odp. Iednego tylko Syná Bożego wierzyć mamy, bo iest iedná Osobá w ktorey się zeszłá Boska y ludzka nátura. Wyznáwamy go też bydź Pánem nászym bo iáko Oćiec iest wiecznym Bogiem, ták też y Syn, iáko Oćiec wszelkiego stworzenia iest Pánem, ták też y Syn. Bo iáko Páweł Swięty *Phil. 2 3.* náucza mowiąc. Vpokorzył sámego śiebie stáwszy się posłusznym, áż do śmierći, á śmierći krzyżowey, dla tego Pan Bog wywyższył go, y dał mu Imię nád wsyystkie imioná, áby ná Imię iego Przenaysłodsze IEZVS wszelkie kolano klękáło niebieskie, źiemskie, piekielne, y káżdy ięzyk wyznawał, iż Chrystus IEZVS iest

w chwá-

w chwale Bogá Oycá. Tákże y o sobie tenże Pan nász Chrystus IEZVS po Zmártwychwstániu, swoim raczył mowić. Dána mi iest wszeláka moc ná niebie y ná źiemi. Iest tedy Stworcą y Pánem wszelkiego stworzenia osobliwie nas bo nas krwią swoią Przenaydroższą odkupić raczył.

Trzeći Artykuł.

Pyt. Kto ten trzeći Artykuł Wiáry złożył, y co przezeń wierzyć mamy, ktory się począł z Duchá Swiętego národźił się z Pánny Máryey?

Odp. Ian Swięty Ewángelistá w ktorym Artykule wierzemy y wyznawamy. Iż Chrystus IEZVS Syn Boży w żywoćie Przenayświętszey Pánny Máryey wźiął ná się ćiáło zá spráwą Duchá Swiętego. Iáko Ian Swięty od tegoż sámego Páná Zbáwićielá náuczony będąc ták o nim nápisał. Ná początku było Słowo, á Słowo było v Bogá, á Bog był Słowo. Y záraz że się stał człowiekiem ták przydał. A Słowo stáło się Ciáłem y mieszkáło z námi pełne łáski y prawdy.

Pyt Przez to doczesne Národzenie Chrystusá Páná stáłoż się iákie pomieszánie nátury Boskiey z ludzką? Odp. Nie stáło. Iáko Leo Swięty náucza mowiąc. Ani przez to że człowieczeństwo ná się wźiął Syn Boży stał się mnieyszym álbo podleyszym, ani też człowie-

 czeń.

czeństwo z Bostwem się zmieszało, ále tym przedźiwnym złączeniem w iedney Osobie y Boska y ludzka nátura ma swoie własnośći.

Pyt. Iáko to mamy rozumieć ktory się począł z Duchá Swiętego. Odp. Przechodźi to rozum ludzki bo się to przedźiwnym sposobem nád przyrodzenie zá spráwą Duchá Swiętego stáło, bo kiedy się poczyna grzeszny człowiek w żywoćie Mátki swoiey tedy nie záraz duszá wlewána bywa, á że dopiero kiedy ćiáło człowiecze zupełne będźie. A do tey Táiemnice cudowney, tylko co Pánná Przenayświętsza przyzwoliwszy ná słowá Anielskie wymowić raczyłá. Otom ia służebnicá Páńska niech mi się stánie podług słowá twego. Záraz Duch Przenayświętszy w nię w stąpiwszy ze krwie iey Pánieńskiey Ciáło vksztáłtował y Duszę rozumną stworzywszy z ćiáłem świętym złączył ktore nátychmiast Słowo przedwieczne ná się przyiąć raczyło, y ták we mgnieniu oká, będąc prawdźiwym Bogiem był oraz y doskonáłym człowiekiem.

A iáko wierzemy iż Ciáło Chrystusá Páná z Przeczystey Pánny Máryey, bez spráwy męskiey, czego Pánie vchoway pomyślić poczęło się, ták y to wierzyć mamy iż zárázem gdy się począł Chrystus Pan miał w sobie zupełność łáski y dárow Bożych bo nie pod miárą iáko inszym ludźiom łaskę swą raczy dáwáć

Pan

Pan Bog ále wszystkę obfitość dárow Duchá Swiętego wlał ná duszę Páná IEZVSA ták iż wszyscy z iego zupełności wźielismy.

Pyt. Tákże się národźił Chrystus Pan z Pánny Máryey iáko y insi ludźie się rodzą.

Odp. Nie ták ále iáko się począł mocą Duchá Swiętego nád przyrodzenie ták się też národźić raczył dźiwnym y niewymownym nád przyrodzenie obyczáiem, bez nárušzenia Pánieńskiey czystości, ná co nie mász nic dźiwniey szego, y iáko potym z Grobu zápieczętowánego bez odwálenia kámienia zmartwychwstáć raczył, y przez drzwi zámknione do Zwolennikow wszedł, álbo iáko Słońce bez nárušzenia okná w kożdym domu będźie, tákim sposobem ile człowiek może wymowić Chrystus Pan IEZVS przez Przeczysty żywot Pánny Przenayświętszey wyszedł, bez nárušzenia Pánieństwá we mgnieniu oká y bez boleści. Co wszystko stáło się zá spráwą Duchá Swiętego że y płodną Mátką byłá, y czystość wieczną Pánieńską Pánná Márya záchowáłá. Iáko Brygittá Swiętá świádczy w obiáwieniu swoim mowiąc. *Adorabat Virgo genuflexa ad Orientem manibus & oculis in cælum quasi in quadam extasi cum dulcedine rapta cumq; pro partu edendo fudisset preces illico in ictu oculi videt Filium suum ante se editum ex quo prodibat splendor eximius auditusq; cantus suauissimus Angelorum statim iunctis*

 manibus

manibus & inclinato capite adorauit eum cum summa humilitate & pannis inuoluit.

A iáko kwiát liliowy wdźięczny z śiebie zápách wydáiąc, ślicznego pozoru ſwego y kándoru przyrodzonego nie tráći, y owſzem człowieká zá ſerce chwyta. Ták prześliczna y niepokalána Pánná wdźięcznego y pożądánego niebu y źiemi odoru kwiát wydawſzy to ieſt Przenaysłodſzego Chryſtusá Páná IEZVSA, przećię iednák przy liliowym y wonnym bárzo Pánieńſtwá ſwego zoſtáłá ſię kándorze y zápáchu.

Pyt. Dla czego Táiemnicę Wćielenia Syná Bożego mamy ſobie częſto przypominác.

Odp. Dla tego áby kożdy człowiek wſpomniawſzy ſobie ná wielkie dobrodźieyſtwo Boże Pánu Bogu zá nie dźiękował przed oczymá máiąc wielką pokorę Syná Bożego oney náśládował, przed nim ſię vpokarzał, gdyż on będąc Bogiem, ná ktorego ſkinienie wſzyſtkie niebiosá drżą, dla tego Stał ſię Człowiekiem áby nas vczeſtnikámi chwały ſwoiey niebieſkiey vczynił. Iáko mamy przykład o iednym bezbożniku ktory nie klęknął ná owe święte słowá ktore w Credo w Kośćiele śpiewáią y Człowiekiem ſię ſtał temu czárt policzek wyćiął mowiąc. Day chwałę Bogu bo słyſzyſz że ſię dla ćiebie ſtał Człowiekiem.

Czwar-

Czwarty Artykuł.

Pyt. A ten Czwarty Artykuł kto złożył y czego nas náucza Vmęczon pod Pońtſkim Piłatem vkrzyżowan vmárł y pogrzebion.

Odp. Iákub Swięty większy nam gorzką mękę Zbáwićielá náſzego Chryſtusá Páná Iezvsa opiſuie ktory národźiwſzy ſię z Pánny Przenayświętſzey lat trzydźieśći y trzy dla zbáwienia náſzego tu ná tym świećie prácuiąc, śiłá cudow czyniąc, przesládowánia, bluźnierſtw, co niepodobna opisáć ponoſząc, Sákrámentá Swięte poſtánowiwſzy Ciáło ſwoie Przenayświętſze y krew ſwoię Przenaydroższą pod Oſobámi Chlebá y Winá w zaſtáwę miłośći ná oſtátniey Wieczerzy nam w Przenaświętſzym Sákrámenćie zoſtáwiwſzy wſzyſtko co o nim w Piſmie Swiętym nápisáno było wypełniwſzy. Náoſtátek dał ſię dobrowolnie niegodnemu ſtworzeniu y robákom ſwoim to ieſt Iudáſzowi záprzedáć. Zydom poimáć, bić, kátowáć, y okrutnie zámordowáć, ktorą iego mękę gorzką ma z was káżdy záwſze rozmyśláć, oſobliwie kiedy pokuſy ćieleſne y vtrápienia iákie ćierpi tedy wolen od nich będźie, bo y ták Páweł Swięty *1. Cor. 2.* rozmyślał mowiąc. Iż nic nie vmiał iedno Páná Iezvsa Chryſtusá á tego vkrzyżowánego, á to dla tego áby człowiek zá tákie mu Dobrodźieyſtwá dźiękował, y one-

y onego nádc wſzyſtko miłował. Táką tedy gorzką mękę y niewypowiedźiáne boleśći dla nas Nayſłodſzy Chryſtus Pan IEZVS ćierpieć raczył. Iáko z obiáwienia Swiętey Melchtidy, Brigidy, y Elżbiety mamy co opiſał *Bartholomeus Saluſtius*.

Naprzod Serdecznego weſtchnienia ſto y dźiewięć rázy. Kropel krwáwych wylanych iedenaśćie kroć ſto tyśięcy ośm tyśięcy dwieśćie dwádźieśćiá y pięć Zołnierzow zbroynych ná niego ſto ośmnáśćie do tych przywiązáło ſię z poſpolitego gminu dwieśćie y trzydźieśći. Rázow kiedy był prowádzony, wiązany, zá brodę włoczony, y ſzárpány, siedmdźieśiąt y ośm rázy. V pádnienia ná źiemię z Ogroycá do Annáſzá śiedm. Pogębkow ſto rázy y dwá. Pięśćiámi w twarz rázy dwádźieśćiá. Trapiony y dręczony rázy śiedmdźieśiąt. Kiedy w więźieniu śiedźiał śilnych rázow ſto dźiewiędźieśiąt y dźiewięć. W nogi vderzenia ſto czterdźieśći y dwá. O słup śmiertelne vderzenie iedno. Biczowány v słupá dyſcyplinámi drotowemi oſtrymi, ktoremi Ciáło iego Przenayświętſze poſzárpáli, żyłki porwáli, koſtki policzyli, krew Przenaydroższą wſzyſtkę z niego wytoczyli, było rázy ſześć tyśięcy, ſześć ſet ſześćdźieśiąt y ſześć. Tych co kátowali tego niewinnego Báránká, ktorych okrutnikow było trzy ſtá, wſzyſcy ſię pomordowáli, y zámordowáć

dowáć chćieli bo ſię bali by go Piłat nie wypuśćił. O źiemię śmiertelnego vderzenia troie, w Koronę trzćinámi y kiymi z mocy bity, kiedy iuż vkoronowano zá ktorą kneble zákłádáli onę w ćiſkáiąc czterdźieśći rázow. Vpádnienia ná vlicách gdy ſzedł ná Gorę Kálwáryą pięćioro. Vderzenia śmiertelnego dźiewiętnaśćie. Kropli krwie od przekłoćia Cierniowey Korony trzy tyśiące. Przekłoćia częſtego z kładźienia Korony y zdeymowánia tyśiąc. Spádłá y włożona Koroná ośm rázy. Podniesiony od źiemie zá Włoſy y zá powrozy rázy dwádźieśćiá y trzy. Plwoćinámi ſplugáwiony, gdy ná Krzyżu rośćiągniony ſrogo y okrutnie przybity trzemá gwoździámi leżał, śiedmdźieśiąt y trzy. Zá Szyię vderzony rázow dwádzieśćiá y pięć. Plućia ſmrodliwego ná twarz iego Przenayświętſzą nád Słońce iáśnieyſzą rázy ſto. Pięśćiámi w Iágody zá ktorymi ſię krew láłá z Vſt y z nosá zá ktorym vderzeniem dwá mu zęby wybito pięćioro. Pięśćiámi między oczy rázow trzy. Zá nos rázy dwádźieśćia. Zá vſzy trzydźieśći. Ran co naywiękſzych śiedmdźieśiąt y dwie. Ciernia ktore przeſzły czáſzkę do mozgu pięćioro. Przyłamánych zás ktore w Głowie przenayświętſzey zoſtáły troie. Vderzenia w Pierśi y w Głowę dwádźieśćia rázyy trzy. Bok Swięty włocznią przebity z ktorego krwie Przenaydrożſzey oſtátek z wodą wypłynęło,

płynęło, y Longinowi co go przebił wzrok przywrociło że vwierzył w tegoż Páná mowiąc. Záprawdę to iest Syn Boży. Nie bądźćiesz wy zákámiałymi. Nie krzyżuyćie znowu grzechámi wászemi Stworcę swego. Ran iego Przenaydroższych nie odnawiáyćie. Krwie Przenayświętszey z niego nie wytaczáyćie, y oto się stáráiąc áby tá męká iego gorzká dáremna nie byłá, ále onę rozpámiętywáiąc y poprawę żywotá czyniąc, ták mawiáyćie kiedy ná tego dla złośći wászych okrutnie ná Krzyżu zámordowánego Bogá y Stworce swego poyzrzyćie, iáko przykład mamy o iednym Zákonniku, ktory często ná Vkrzyżowánego pátrząc tę Modlitewkę máwiał, y zbáwion został. *Cesarius lib. 12. cap. 51.* Pánie dla gorzkiey męki twoiey ktorąś dla mnie ná Krzyżu podiął osobliwie kiedy Duszá twoiá Przenayświętsza z Ciałá twego wyszłá, zmiłuy się nád grzeszną duszą moią kiedy z ćiáłá mego mizernego wynidźie.

Pyt. Co przez to słowo Vmárł y pogrzebion wierzyć mamy. Odp. Wierzyć mamy iáko Ewángelistowie Swięći świádczą. Iż Pan Chrystus ná Krzyżu vmárł prawdźiwie iáko człowiek y duszá iego od ćiáłá ná Krzyżu rozłączona byłá, ále Bostwo nigdy nie było rozłączone, ále pospołu było y z Ciałem ná Krzyżu y z duszą w otchłáni piekielney bo ćierpieć,

vmierzeć,

vmrzeć, pogrzebion bydź Pánu Chrystusowi to iáko człowiekowi nie iáko Bogu przynále-ży, ále to y Bogu przypisuiemy bo taż Osobá ktora byłá prawdźiwym Bogiem byłá oraz y człowiekiem. Tákże dobrze wyznawamy iż Ciáło Páná Chrystusowe pogrzebione było, ále y ták dobrze mowiemy, iż Pan Bog iest po-grzebiony. Iż Pan Bog się národźił z Pánny Máryey. Pan Bog ćierpiał. Pan Bog vmárł Pan Bog pogrzebion był po złączeniu Bostwá z człowieczeństwem nigdy się Bostwo od Ciáłá nie odłączáło. Przeto gdy w Grob włożone było, Ciáło y Bostwo Przenayświętsze támże było z ćiáłem pospołu, iáko y z duszą w Otchłá-niach piekielnych, ktore w Grobie nárusżone nie było, bo ták Prorok Swięty *Psal. 15.* powie-dźiał. Nie dopuśćisz świętemu twemu vznáć nárusżenia.

Piąty Artykuł.

Pyt. *Z* stąpił do piekłá trzećiego dniá Zmár-twychwstał kto to nápisał, y czego nas náucza.

Odp. Thomasz Swięty, w ktorym Artyku-le wierzemy, y wyznawamy, iż duszá Páná Chrystusowá do Otchłáni piekielnych kędy Oycowie Swięći zátrzymáni byli z stąpiłá, y ták długo tám byłá poki Ciáło w Grobie leżáło, y choć duszá z ćiáłem się rozłączyłá, iednák Bostwo nigdy z duszą áni ćiáłem nie było roz-

łą czo-

łączone, y dla tego táż Osobá Chrystusowá w tymże Punkcie czásu y w otchłáni piekielney byłá y w Grobie leżáłá.

Pyt. Dla czego Pan Chrystus chćiał do piekłá zstąpić. Odp. Aby odiąwszy czártom przeklętym więźnie to iest Oyce Swięte one z sobą do niebá záprowádźił bo skoro tám przyszedł dusze one świátłośćią y rádośćią wielką nápełniwszy, chwały swoiey vczestnikámi ie vczynił, y to co ná Krzyzu obiecał Łotrowi zárázem zyśćił. Dźiś zemną będźiesz w Ráiu *Luc. 28.* y iáko przez Proroká Ozeászá obiecał mowiąc: *cap. 131.* O śmierći będę ia śmierćią twoią y vkąszeniem twoim piekło, bo żaden człowiek ná świećie począwszy od Adámá áż do skończenia świátá zbáwienia dostąpić nie może tylko przez zasługę męki Syná Bożego.

Przeto poki Chrystus Pan nie vmárł niebo wszystkim zámknięte było, á dusze ludźi pobożnych ná łono Abráhámowe bywáły zánieśione, álbo przez ogień Czyscowy iáko y teraz się dźieie oczyszczone. Druga Chrystus Pan iáko ná niebie, y ná źiemi, ták y w piekle moc swoię pokázał, áby ná Imię iego y piekielne koláno klękáło.

Pyt. Własnąże mocą Pan Chrystus Zmártwychwstał. Odp. Własną mocą Zmártwychwstał iáko sam powiedźiał. Ia mam moc położyć duszę moię, y znowu ią wźiąć, y iáko

Zydom

Zydom *Ioan. 10.* powiedźiał: Zepsuyćie ten Kośćioł, á ia go trzećiego dniá znowu zbudu-ię. Y lubo w Pismie Swiętym czytamy że Bog Oćiec Chrystusá Páná wzbudźił, to się iednák rozumie iáko o człowieku, á kiedy záś mowie-my że swoią mocą Zmártwychwstał, to iáko o Bogu rozumiemi. Y dlatego á że trzećiego dniá Zmártwychwstał, áby nie rzeczono że ie-szcze był nie vmárł, y dla tego Zmartwych-wstał áby iáko od świátá był zelżony, ták od Bogá Oycá przez Zmártwychwstánie był wy-wyższony y vwielbiony, iáko Paweł Swięty mowi *Phil. 2.* Vpokorzył sámego śiebie á stał się posłusznym áż do śmierći, dla tego go Pan Bog wywyższył áby ieszcze pokazał, że iáko Pan Chrystus głowá nászá Zmártwychwstał, ták my też zmartwychwstaniemy, iáko Páweł Swięty świádczy. *1. Cor 5.* Y Piotr Swięty po-wiedźiał. *1. Thes. 4. 2. Petr. 1.* Błogosławiony Bog Oćiec Páná nászego Chrystusá Iezusá kto-ry z miłośierdzia swego wielkiego odrodźił nas, y dał nam nádzieię pewną przez Zmár-twychwstánie Chrystusá IEZVSA że po smier-ći będziem mieć dźiedźictwo wieczne. Ná ostátek potrzebne było do zbawienia y odku-pienia nászego Zmártwychwstánie Páńskie, bo przez śmierć swoię od grzechow nas wybá-wił, á przez zmártwychwstánie żywot wie-czny nam przywroćił, ktoryśmy byli przez grzech

grzech vtráćili. Iáko Páweł Swięty náucza mowiąc. *Rom. 4.* Pan Chrystus vmárł zá grzechy násze, á zmártwychwstał dla vspráwiedliwienia nászego. Przeto áby ná czym nie schodźiło zbáwieniu nászemu, iáko było potrzebá áby vmárł, ták było potrzebá áby zmártwychwstał. Przeto potrzebá ábyśmy y my ze złych nałogow nászych powstáwszy, więcey przez grzech nie vmieráli, podług náuki Páwłá Swiętego *Rom. 6.* ktory mowi. Iáko Pan Chrystus zmartwychwstał przez chwałę Bogá Oycá, ták y my odnowmy żywot nász, y ná inszym miey- scu. *Colos. 3.* Ieśliśćie zmártwychwstáli z Pánem Chrystusem co ná niebie iest, szukayćie gdźie Chrystus Pan iest ná prawicy Bogá Oycá śiedzący.

Szosty Artykuł.

Pyt. Kto ten Szosty Artykuł złożył y czego nas náucza. Wstąpił ná niebiosá, śiedźi ná práwicy Bogá Oycá Wszechmogącego.

Od. Iákub Swięty mnieyszy nas náucza. Iż Chrystus Pan odkupiwszy narod ludzki iáko człowiek z duszą y z ćiáłem w niebo wstąpił bo iáko Bog ktory wszystko nápełnia był záwsze w niebie.

Pyt. Iáko Pan Chrystus wstąpił ná niebiosá ieśli mocą Bostwá swego, czyli też mocą człowieczeństwá. Od. Nie ták Pan Chrystus w

stąpił

ſtąpił ná niebiosá iáko Eliaſz ná ogniſtym wożie był zánieśiony do niebá, ábo iáko Abákuk y Philip Dyákon mocą Bożą ná powietrze zánieśieni wielką część źiemie przebiegli. Nie tylko też iáko Bog mocą Boſtwá ſwego w ſtąpił Pan Chryſtus ná niebo, ále też iáko człowiek. Bo choć tego przyrodzoną mocą człowiek vczynić nie może, iednák moc Boża ktorą błogosłáwiona duſzá Páná Chryſtuſowá miáłá, ćiáło iego vwielbione wedle woley y potrzeby ták ruſzáłá, iż też mocą ſwoią ná niebo w ſtąpił.

Pyt. Iáko ſię to rozumie śiedźi ná práwicy.

Odp. Pan Bog Duch ieſt nie ma żadnych członkow, ále ábyſmy opisáli chwałę Páná Chryſtusá ktorą ma iáko człowiek, ćiáło vwielbione máiący, mowiemy że ná práwicy Bogá Oycá śiedźi, á to śiedzenie nic inſzego nie ieſt tylko władza y doſtoieńſtwo Krolewſkie. Ktore ma Pan Chryſtus od Bogá Oycá iáko Páweł Swięty mowi. Wzbudźiwſzy go od vmárłych y poſtánowiwſzy ná práwicy twoiey w niebie nád wſzyſtkiemi Páńſtwy, y podłożył mu wſzyſtko pod nogi iego. Tákże y ná drugim mieyſcu mowi. Do ktorego kiedy z Aniołow mowił Pan Bog: Siedź ná práwicy moiey z ktorych słow znáczy ſię iż to własna chwałá ieſt sámego Páná Chryſtusá.

Pyt. Czemu Pan Chryſtus chćiał w niebo w

ſtąpić

stąpić á nie tu ná źiemi Krolestwo swoie mieć.

Od. Dla tego iż Ciáło iego po Zmártwychwstániu vwielbione potrzebowáło zacnieyszego mieysca niżeli tu ná źiemi. Druga áby pokazał iż Krolestwo iego nie iest z tego świátá iáko żydowie rozumieli iż miał Krolowáć ná źiemi, bo Krolestwo Páná Chrystusowe iest duchowne ná źiemi á wieczne w niebie. Ná ostátek áby nas náuczył że mamy myślą, sercem, z nim do niebá wstępowáć, y tám mieszkáć. Iáko Páweł Swięty mowi. *Phil. 2.* Nász obcowánie iest w niebie.

Pyt. Co zá pożytek ludźie máią Chrześćiáńscy z wniebowstąpienia Páńskiego.

Odp. Wielki pożytek bo w stępuiąc ná niebiosá Oycow Swiętych z otchłáni z sobą pobrał. Duchá Swiętego dnia Swiątecznego *Psal.67.* ná Apostoły zesłał, y iáko Páweł Swięty mowi. *Ephez. 4.* Dla tego Pan Chrystus w stąpił ná niebiosá, áby stoiąc przed Máiestatem Bożym zá námi się przyczyniał. Czego poświadczá Ian Swięty mowiąc. *Ioan 2.* Synáczkowie moi to wam powiádam ábyśćie nie grzeszyli, wszákże ieśli zgrzeszyćie maćie przyczyńcę Bogá Chrystusá Iezusa ktory iest vbłagániem zá grzechy násze. Ná ostátek áby nam zgotował mieysce, y niebo otworzył, ktore było dla grzechu Adámowego przez pięć tyśięcy sto dźiewięćdźieśiąt dziewięć lat zámknione,

knione, z czego ſię ćieſzymy y doſkonále wierzymy. Iż iáko Chryſtus Pan prawdźiwy Bog y człowiek w niebo wſtąpił, y w nim náturá náſzá ieſt vwielbiona, ták y my dali Bog poſpołu z nim iáko z głową náſzą będźiem złączeni, bo oto Bogá Oycá prośił mowiąc y zasługi męki ſwey zá wſzytek świát Bogu Oycu przypominał. *Ioan.* 17. Oycze ći ktorycheś mi dał, chcę áby tám byli, gdźie y ia ieſtem. A do tego miłość wielką w nas wzbudźił, bo gdyby tu był ná źiemi mieſzkał miłowálibyſmy go byli iáko człowieká, á gdy ná niebiosá wſtąpił, większą miłość w nas zápalił że go iáko Bogá miłuiemy. Ieſzcze y ten pożytek ſwego Wniebowſtąpienia chwalebnego vczynił, iáko ſam powiedźieć raczył. *Ioan.* 16. Potrzebá ábych ia odſzedł, bo ieśli nie poydę, Poćieſzyćiel do was nie przydźie to ieſt Duch Swięty przez ktorego Kośćioł ſwoy Swięty rozſzerzył y nimi rządźi y poſtánowił Naywyżſzego iedynego Páſterzá y Rządcę Piotrá Swiętego. Dał też niektore Apoſtoły iáko Páweł Swięty mowi. *Epheſ.* 4. Proroki, Doktory, Ewángeliſty, potym Kápłány daie y nam moc ábyſmy mogli onego náśládowáć, y zá nim do niebá wſtąpić.

Siodmy Artykuł.

Pyt. Kto ten Siodmy Artykuł złożył y czego nas náucza. *Z támtąd ma przyść ſądźić żywe y vmárłe.* Odp.

Odp. Filip Swięty. Co mamy wiedźieć że iest dwoiákie przyscie Syná Bożego ná swiát, pierwsze kiedy dla zbáwienia nászego z niebá z stąpił, y człowiekiem się stał w żywoćie Przeczystym Panieńskim. Drugie kiedy ná skończeniu świátá przyidźie sądźić wszystkie ludźie, ktory Sąd dwoiáki odpráwowáć známi będźie. Iáko Páweł Swięty *2. Cor. 5.* mowi. Wszyscy się muśiemy stáwić przed Trybunałem Chrystusá Paná áby káżdy odniosł ná ćiele swym zá vczynki swoie zápłátę, álbo dobrą álbo złą. Pierwszy tedy będźie kiedy człowiek vmrze, y záraz osądzon będźie z tego co kiedykolwiek myslił, mowił, y czynił. Drugi Generálny ná ktorym to wszelki narod od stworzenia świátá aż do skończenia, y vmárli z grobow powstáwszy, y też ciáła ná się znowu wźiąwszy, ktorych Trąbá przeráźliwa one słowá strászliwe wytrębuiąca. Wstańćie vmárli ná Sąd przed Sędźiego popędźi. Ná ktorych obu Sądách dobrym dobrze złym zás źle płáćić będą.

Pyt. Coż było potym Generálnym Sądźie raz kogo osądźiwszy. Odp. Potrzebowáłá tego spráwiedliwość Boska, áby káżdy według zasług zápłátę odniosł áby iáko ludźie święći tu od świátá odnieśli zniewagi, ták áby przy wszystkich ludźiách y nieprzyiaćiołách swoich otrzymáli koronę. Do tego káżdy człowiek

lub

lub co dobrego, lub co złego ná tym świećie czynił, tedy tego bez ćiáłá nie czynił. Przeto náleżało áby też y ćiáłá ludzkie pospołu y z duszą miáły swoię zapłátę lubo w niebie, lubo w piekle ná wieki wieczne. Y dlá tego áby o tym żaden nie wątpił że Syn Boży ma przyść sądźić żywe y vmárłe, áby wiedząc káżdy o spráwiedliwośći Bożey to iest Swięći z rádośćią tego dniá sądnego, źli záś ze stráchem czekáli.

Pyt. Iákoż Pan Chrystus będźie miał tę moc sądźić wszystek świát, iáko Bog czyli iáko też człowiek? Odp. Nie tylko iáko Bog ále też iáko człowiek bo ták sam Pan Chrystus mowi, *Ioan. 5.* Iáko ma Oćiec żywot w samym sobie ták też dał Synowi mieć żywot w sámym sobie y dał mu moc czynić sąd álbowiem synem człowieczym iest.

Pyt. Ieżeli iákie znáki strászne przed sądem będą. Odp. Y bárzo będą ktore Hieronim Swięty *ex annalibus Iudaeorum* opisuie á te są osobliwsze.

Pierwszy iż się wody morskie z szumem strásznym bárzo podniosą ku niebu wyżey nád wszystkie gory łokći czterdźieśći, y ták stáć będą rowno z obłokámi, iáko mury iákie nie rozpływáiąc się żeby się spełniło co o nich Dawid Swięty nápisał. *Mirabiles elationes maris.* A to

ná postrách pysznych, o ktorych Mędrzec mowi. *Cor superbi est quasi mare feruens.*

Drugi znák iż wody morskie dniá drugiego z hukiem y szumem wielkim vpadną ná doł do przepáśći swoich iż ich oko ludzkie nie doyzrzy. *Increpans mare & exsiccans illud*, ná postrách tychże wyniosłych ludźi, ktorzy poniżenie, swoie odniosą álbowiem *superbum sequitur humilitas.*

Trzeći znák iż wszystkie bestye y cudá álbo poczwáry morskie zgromádzą się do kupy *Prou. 29.* y ryczeć będą áż pod niebiosá, według Proroctwá Iobowego *Iob. 12. Loquere terræ, & annunciabit tibi, & enarrabunt pisces maris.* A to vczynią ná postrách tym, ktorzy w muzykách, táńcách y pieśniách wszetecznych się kocháli, áby się ich krotofilá w láment y płácz wiekuisty obroćiłá, według słow Páná Zbáwićielowych *Lucæ 6. Væ vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis.*

Czwarty znák iż wszystkie wody, y w morzu, y w rzekách, wżrzodłách będą gorzáły, ná vkáránie ludźi ćielesnych, y w nieczystośći się kocháiących, ktorzy w ieźiorze ognistym śiárczystym pływáć będą, według powieśći Iana Swiętego *Apoc. 27. Erit pars eorum in igne & sulphure.*

Piąty znák iż drzewá wszystkie, y ziołá będą się krwáwym potem poćić iáko Sybillá powiedźiáłá,

dźiáłá, y Iobel Prorok *Iobel. 2. In diebus illis dabo prodigia in cælo, & in terra, ſanguinem, & vaporem fumi.* A to ná poſtrách ludźi prágnących krwie bliźniego ſwoiego, y mężoboycow nie litośćiwych, mowiąc káżdemu z nich. *Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Gen. 4.*

Szoſty znák, iż wſzyſtkie práſtwá powietrzne ták ſię zgromádzą do kupy, iáko y ryby, y beſtye leśne, wyiąc y nárzekáiąc głoſy rozmáitymi ná ludźi obżártych, ktorzy vſtáwnie y w piiáńſtwie y w wymyślnych potráwách ſię kocháli, o ktorych ná on czás Psálmiſtá powiedźiał. Ze *mors depaſcet eos. Et ignis ſulphur, procellarum pars calicis eorum* będźie.

Siodmy znák, iż ná ten czás vpádną wſzyſtkie budynki fortece, Zamki, y Páłáce przepiſzne. *Et non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur. Matth. 24.* A to ná poſtrách tym, ktozy ſię tu ná źiemi ná przepyſzne budynki przesádzáli, wiecznych páłácow Kroleſtwá niebieſkiego poniecháwſzy o ktorych PanZbáwićiel ſam powiedźiał. *Ioan. 14. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt.*

Oſmy znák, iż łyſkáwice ſtráſzliwe ná niebie vkażą ſię od záchodu, áż do wſchodu Słońcá, ná poſtrách ludźiom gniewliwym, ktorzy tu bliźnich ſwoich prześládowáli, y słowy nie przyſtoynemi, y zniewagą między ludźmi, y przeklinániem nielutośćiwym. Nie pomniąc

co Chrystus Pan powiedźieć raczył. *Matth. 5. Beati mites &c. Et omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.*

Dźiewiąty znák, iż opoki wzáiem będą się tłukły, y ná drobne káwałki padáły, ták iáko męce Páná Zbáwićielowey. *Petræ scissæ sunt.* Ná postrách y mękę ludźi zákámiáłych w nieprawośćiách ktorych áni strách śmierći, áni strách sądu, áni strách piekłá mogł pohámowáć od ich swowoleństwá.

Dźieśiąty znák, będźie powszechne źiemie trzęśienie, według onych słow obiáwienia Iáná Swiętego, *Apoc. 16. Et factus est terræ motus magnus, qualis non fuit, ex quo homines esse cæperunt.* Ná postrách tym grzesznikom, ktorych dla ich Sodomiey źiemia pokryć niechce przed sędźią spráwiedliwym gdy wołáć będą. *Apoc. 6. Montes cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira ignis.*

Iedenasty znák, iż wzystkie gory y págorki wproch się rozsypią, y zrownáią się z źiemią, według słow Izáiaszowych. *Isa. 40. Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.* Ná postrách tym ktorzy się szláchectem y vrodzeniem swoim nád drugich wynośili, áby wiedźieli iż nie mász áni wielkiego, áni máłego v Páná Bogá, ále wszyscy zárowno popioł y piasek, ktory Pan Bog według woli swoiey wywyższa y poniża. *Deus iudex iustus hunc humiliat, & hunc exaltat.*

Dwu-

Dwunasty znák, iż wszyscy ludźie ktorzy się ná ten czás pokryią w skáły, y iáskinie, wyniść ná iaw muszą, nie mogąc słowá od stráchu przemowić, iáko niemi iácy. Ná pokázánie tego, iż żaden nie będźie się mogł z niepráwośći swoiey ná ten czás wymowić, áni żadnego Swiętego ná rátunek wezwáć.

Trzynasty znak iż wszystkie groby vmárłych otworzą się według Proroctwá Ezechielowego. *Ezech. 27. Ecce ego aperiam tumulos vestros*, á kośći káżdego vmárłego stáną przy grobie iego. Ná pokázánie grzechow zákrytych że będą świátu wszystkiemu obiáwione, według słow Páná Zbáwićielowych. *Matth. 24. Nihil opertum, quod non reueletur; nec absconditum, quod non sciatur.*

Czternasty znák, iż gwiázdy będą padáły z niebá. *Stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum mouebuntur.* Ná postrách tym, ktorzy od wiáry odpádli, y dáli się vwieść roskoszom tego świátá.

Piętnasty y ostátni znák iest, iż wszyscy żyiący ludźie ná ten czás we mgnieniu oká pomrą, y záraz z temi wszystkiemi powstáną, ktorzy od dawnych wiekow pomárli byli, y stáwią się z nimi wespoł ná sąd sędźiego spráwiedliwego.

Pyt. Ieżeli też strászny sąd Boży będźie.

Odp. Y bárzo strászny ná ktorym sámi Swięći Pán-

ći Páńscy bać się będą bo spráwiedliwy zále-
dwie zbáwion będźie. O czym *Hieronymus Pla-
tus* świádczy *De bono Religiosi statio lib. 1. cap. 5.*
mowiąc. Iż będąc ná Kazániu Błogosłáwione-
go Bertholdá iedná Niewiásta złe sumnienie
máiąca strásznego sądu Páńskiego się boiąc
omdláłá, á gdy zá nię Páná Bogá proszono, y
onę rátowáno, to powiedźiáłá przyszedszy do
śiebie mowiąc Iż widźiáłam tego prawie mgnie
nia oká iż przed strásznego sędźiego, że wszy-
stkiego świátá postáwiono z rożnych narodow
Pogánow, Heretykow, Odszczepieńcow, y
złych Chrześcian ná sąd sześćdźiesiąt tyśięcy,
ktorzy rożną śmierćią z tego świátá zeszli. Y
słyszáłám strászny táki Dekret ná nich od nay-
wyższego sędźiego w ten sposob mowiącego,
trzech tylko z tych ták wielu do Czyscá náznáczam,
á tych innych wszystkich ná wieczne
męki posyłam.

Osmy Artykuł.

Pyt. Kto go złożył y co zá pożytek ták wie-
rzyć. Wierzę w Duchá Swiętego. Od. Swięty
Bártłomiey. Bo wyznáwáć mamy że Duch
Swięty iest Trzećia Osobá Troyce Przenay-
świętszey ieden Bog z Bogiem Oycem y z Sy-
nem, iedney wszechmocności, iedney nátury,
y iedney istności iest, o czym szerzey o Troycy
Przenayświętszey czytay, tám kędy iest náuka
o tym zbáwienna, to y tám o Duchu S. czytay.

Dźiewiąty Artykuł.

Pyt. Kto go złożył. Wierzę Swięty Kośćioł powszechny, Swiętych obcowanie, y czego nas naucza. Odp. Mátheusz Swięty, przez ktory Kośćioł iáko Augustyn Swięty náucza, rozumie się wszystkich ludźi Chrześćiáńskich ktorzy Páná Bogá znáią, y chwalą zgromádzenie zkąd wielką łáskę y dobrodźieystwo Boskie vznawamy, bo nas przez Duchá Swiętego wewnątrz, á przez Pásterze widome do śiebie powoływa, ktory Kośćioł mądrośćią iego y spráwą Duchá Swiętego stoi, y w nim się vczemy rzeczy Boskich poznáwáć, y ná żywot wieczny sobie zárábiáć.

Pyt. Ktore są częśći Kośćiołá tego y w czym rożne są miedzy sobą. Od. Iedná iest część Kośćiołá weseląca się, á druga woiuiąca. Weselący się Kośćioł iest w niebie zgromádzenie owych wszystkich Duchow niebieskich y dusz ludźi Swiętych ktorzy w łásce Bożey z tego świátá z szedszy weselą się stworcą swoim ná wieki wieczne. Woiuiący záś Kośćioł tu ná źiemi iest wszystkich ludźi wiernych, ktorzy ieszcze tu ná źiemi żyiąc, vstawiczną woynę z czártem z ćiáłem, z świátem wiodą, á nie dla tego dwá są Kośćioły ále tylko ieden, ktorego część iedná iuż iest w niebie, á druga tu ná źiemi dotąd poki się nie złączemy z Pánem Zbáwićielem

wićielem náſzym w onym wiecznym Błogo-
sławieńſtwie.

Pyt. Iedenże tylko Kośćioł powſzechny?

Odp Iáko ieſt ieden Bog, iedená Wiárá ieſt, ieden Chrzeſt, ieden rządca niewidomy tego Kośćiołá Chryſtus IEZVS ktorego Bog Oćiec náde wſzyſtkim Kośćiołem, ktory ieſt ćiałem iego, głową vczynił. Ieden tákże Páſterz ieſt widomy y rządca Piotr Swięty y namieſtnicy iego. Dla tego też po wſzyſtkim świećie ieden ieſt Kośćioł, y tá ieſt włáſność iego, że ieden ieſt iáko Piſmo Swięte mowi. *Can. 6.* Iedna ieſt gołębicá moiá, iedna śliczná moiá.

Pyt. Iáko to ma bydź Kośćioł Swięty między ták wielą ludźi grzeſznych? Od. Ieſt Swięty bo ná chwałę Bożą ieſt poświęcony, tákże y ludźie przez Wiárę y Chrzeſt Pánu Bogu się poświęćili. Do tego ieſt Swięty bo z Pánem Chryſtuſem ktory ieſt ze wſzech nayświętſzy, y źrzodło świątobliwośći iáko z głową ſwoią ieſt złączony, y ieſt ćiáłem iego, od ktorego bywa poświęcony y krwią iego Przenaydroższą omyty. Ná oſtátek ieſt ten Kośćioł Swięty bo w nim z námi w Przenayświętſzym Sákrámenćie pod Oſobámi Chlebá y Winá záwſze zoſtáie, y vżywánie Sákrámentow świętych y porządny ſzáfunek nigdźie indziey tylko w tymże Kośćiele ieſt, w ktorym łáſki Bożey wierni doſtępuią, y ktorzy prawdźiwie ſą nie

mogą

mogą bydź prawdźiwie świętymi tylko w tymże Kośćiele.

Zowie śię dla tego powſzechnym bo do niego náleżą wſzyſcy ludźie począwſzy od Adámá, y ktorzy śię rodźić będą y prawdźiwą wiárę Chryſtuſowę przyimowáć ktora zbudowána ieſt ná grunćie Apoſtolſkim, y Prorockim ná węgielnym kámieniu Chryſtuśie Iezuśie áż do ſkończenia świátá. Zowie śię do tego ieſzcze powſzechnym ten Kośćioł iż wſzyſcy ktorzy chcą bydź zbáwieni máią śię go trzymáć nieináczey iáko Korábiu Noego czáſu potopu áby nie vtonęli, bo w żadnym Kośćiele zbáwienia nie máſz oprocz niego y tym sámym rozeznáć śię może prawdźiwy Kośćioł od fałſzywego.

Pyt. Dla czego ten Kośćioł zowią Apoſtolſkim? Odp. Dla tego iż nie dopiero teraz począł śię ten Kośćioł, áni dopiero prawdá w tym Kośćiele śię z iáwiłá, ále od Apoſtołow po wſzyſtkim świećie byłá opowiádána. Heretyckie záś náuki nie ſą Kośćiołá powſzechnego, dla tego iż ſą przećiwne Náuce Apoſtolſkiey, ktorá záwſze w tym Kośćiele byłá y po dźiś dźień trwa,y dla tego áby wſzyſcy wiedźieli ktory to Kośćioł ieſt powſzechny, y po czym go poznáć, przydano ná Concilium Konſtántinopolſkim iż ieſt Apoſtolſki. Albowiem Duch Swięty ktory rządźi ten Kośćioł ſwoy

nie

nie przez kogo inszego tylko przez Apostoły go rządźi, ktory raz dány Apostołom y záwsze w Kośćiele tym Námiestnikow Apostolskich przybywa.

Pyt. Możeż ten Kośćioł Swięty zbłądźić w Wierze ábo obyczáiách. Odp. Nie może, bo Duch Swięty nim rządźi y spráwuie go. Lecz wszystkie insze Zbory co się Kośćiołámi názywáią ktore szátan zbiera, y nimi rządźi muszą sprośnie ze zgubą dusz swoich błądźić.

Pyt. Tákże mamy wierzyć w Kośćioł Swięty iáko wierzymy w Bogá. Odp. Nie mowiemy wierzę w Kośćioł święty, bo tylko w Bogá sámego troiákiego w Personách, iednego w Bostwie ták wierzymy, y wiárę nászę ná nich záſadzamy, y w nich ią pokłádamy. Ale mowiemy. Wierzę Swięty Kośćioł to iest iż Kośćioł iest ieden święty ktory wszystkie dobrodźieystwá ma od Paná Bogá iáko rzeczy stworzone od Stworzyćielá.

Pyt. Ktoż ten Kośćioł zbudował y z kąd ma ták wielką władzą mocy. Odp. Sam Pan Bog Wszechmogący ná Opoce ten Kośćioł zbudował iako *Psal. 86.* Dawid Prorok mowi. On sam zbudował go naywyższy y dla tego ten Kośćioł názywáią dźiedźictwem álbo ludem Bożym. Władzą też od sámego Páná Bogá ma, ktora przyrodzone wszystkie insze władze przechodźi, sámą tylko wiárą poymuiemy, iáko to

ko-to iż w Kośćiele Bożym, ſą klucze do Krolestwá niebieſkiego, ieſt moc odpuſzczenia grzechow, ieſt moc poświęcenia prawdźiwego ćiáłá y krwie Páná Chryſtusá, ma tę moc Kośćioł wykląć y karáć złe w tym Kośćiele ktorzy ſą wſzyſcy Obywátelámi niebieſkiemi y nie máią tu mieſzkánia wiecznego.

Pyt. Iákoż ſię to rozumie Swiętych obcowánie? Odp. To ieſt iż źli ludźie ſpráwiedliwymi máią w świętych Sákrámẽtách obcowánie álbo ſpołeczność, bo cokolwiek darow y łáſki Bożey w tym Kośćiele ieſt, to dla nas wſzyſtkich ieſt bo naprzod przez Chrzeſt iáko przez fortkę do tego Kośćiołá wſzyſcy wchodźiemy. Sákrámentow świętych Przenayświętſzego Ciáłá y Krwie Przenaydroższey Páńſkiey lubo nie iednáko bo dobrzy ná zbáwienie, á źli ná potępienie ſpołecznie vżywamy, słowá Bożego słuchamy, ieden zá drugiego to ieſt dobrzy zá złych ſię modlimy, y ták źli z dobrymi máią obcowánie, álbo ſpołeczność, zoſtáiąc zasług ich vczeſtnikámi bo im dla dobrych Pan Bog folguie. Y z Swiętymi Bożymi obcowánia źli záżywáią, bo ſię zá nich modlą, y kiedy ſię popráwią onego wiecznego obcowánia w chwale wiekuiſtey z nimi záżywáć będą.

Dźieśiąty Artykuł.

Pyt. Kto to złożył Grzechow odpuſzczenie. Odp.

Odp. Szymon Swięty, ktory się ták ma rozumieć. Wierzę iż w Kośćiele Swiętym Chrześćiáńskim Kápłáni porządnie od Páná Chrystusá postánowieni máią moc práwdźiwie odpuszczáć ludźiom grzechy. O czym sam Zbáwićiel po Zmártwychwstániu swoim gdy otworzył zmysły vczniom swoim áby Pismo rozumieli świádectwo tákie dáie *Luc. 24.* Potrzebá było áby Chrystus Pan vćierpiał, y trzećiego dniá zmártwychwstwał, y áby w Imię iego opowiádána byłá pokutá ná odpuszczenie grzechow wszystkim narodom począwszy od Ieruzálem.

Pyt. Iákoż bywáią w tym Kośćiele grzechy odpuszczone? Odp. Naprzod ná Chrzćie wszystkie grzechy bywáią odpuszczáne ták pierworodny, iáko y te ktore człowiek sam popełni, ták iż namniey winy áni karánia zá te grzechy więcey nic nie zostáie. Ale iż po Chrzćie z vłomnośći swoiey znowu w nie w pada dla tego potrzebá było áby w tymże Kośćiele był drugi obyczay odpuszczenia grzechow tym ktorzy ie popełniáią. Przeto powierzone są Kośćiołowi Swiętemu klucze do Krolestwá niebieskiego áby káżdemu pokutuiącemu by też y naywiększe grzechy miał byle się przynámniey przy śmierći vpámiętał, y choćby ná moment zá grzechy żáłował mogły bydź odpuszczone. Co do kluczy ták Piotrowi

wi Swiętemu Zbáwiciel ſam raczył mowić. *Matth. 16.* Pietrze tobie dam klucze Krolestwá niebieſkiego cokolwiek zwiążeſz, ná ziemi będźie związáno w niebie, á cokolwiek rozwiążeſz ná ziemi będźie rozwiązáno w niebie. Ták y Ian Swięty świádczy *Ioan. 20.* Iż gdy Pan Chryſtus tchnął ná Apoſtoły ſwoie raczył im mowić Bierzćie Duchá Swiętego ktorym odpuśćićie grzechy będą odpuſzczone, á ktorym zátrzymaćie będą zátrzymáne. Co do vczęſzczánia częſtey ſpowiedźi y otrzymánia odpuſzczenia záwſze grzechow bo człowiek nie ma rozſpáczáć że znowu w pada w grzechy z vłomnośći, byle ſię iák nayprędzey popráwił, ſerdecznie zá nie żáłowáł, byby iáko Iudaſz drugi zdráycá świętokrácko Páná Bogá przyiął. Ták Piotrowi Swiętemu Chryſtus Pan odpowiedźiał kiedy go pytał iáko wiele rázow miał ludźiom grzeſznym y iáko częſto grzechy odpuſzczáć że nie śiedmkroć rázy ále śiedmdźieśiąt y śiedm. Przez co znáć dał Pan Chryſtus iż nie máſz ták wielkiego y ćięſzkiego grzechu, ktoregoby w Kośćiele nie odpuſzczano, byleby tylko ſam człowiek żáłował zá grzechy y więcey ſię do nich nie wracał, y w tę nádźieię nie grzeſzył że go rozgrzeſzą ile rázy będźie chćiał, że Bog miłośierny, boby to był grzech przećiwko Duchowi Swiętemu, y gotow záwſze bez grzechu śmiertelnego powinien być godźiny śmierći nie wiedząc. Pyt.

Pyt. Co zá godność ma Kościoł Swięty z tego odpuszczenia grzechow? Od. Augustyn Swięty powiáda iż większa rzecz iest z niepobożnego y niespráwiedliwego vczynić pobożnego człowieka niżeli niebo y ziemię z niszczego stworzyć. Bo lubo w stworzeniu świátá, y w skrzeszeniu vmárłych Wszechmocność Boża y nieskończona moc pokázuie się, w odpuszczeniu grzechow y vspráwiedliwieniu człowieká grzesznego y nie może nikt okrom sámego Páná Bogá odpuszczáć grzechow, bo ták sam przez Izáiászá Proroká *Isai. 43.* powiedźieć raczył. Ia iestem ktory gładzę nieprawośći ludzkie, oto do niego záwsze supplikuiemy mowiąc. Odpuść nam nászе winy. Y nikt przed Narodzeniem Páńskim nie miał tákiey mocy odpuszczáć grzechy tylko Syn Boży stáwszy się człowiekiem, iáko onemu choremu powiedźiał, y innym w koło stoiącym *Matth. 9.* mowiąc. Abyśćie wiedźieli iż Syn człowieczy ma moc odpuszczáć grzechy ná źiemi. Wstań weź łoszko twoie á idź do domu, ktorą moc pierwey niżeli wstąpił w niebo, dał Apostołom y Námiestnikom ich w Kośćiele swoim, áby oni mocą iego iáko słudzy ludźiom grzechy odpuszczáli.

Pyt. Przez co ták wielkiey łáski ludźie dostępuią? Odp. Przez zasługi męki gorzkiey Syná Bożego bo on sam krwią Przenaydroższą

nas

nas odkupił, iáko Kościoł Swięty śpiewa. O duszo iákożeś droga, wielkim mytem zápłácona, Wszystek skarb niebá y ziemie, Bostwo wydáło dla ciebie, y tę moc w Kościele swoim odpuszczánia grzechow zostáwił. Dla czego wielką opátrzność iego y miłość przeciwko nam robákom swym vważáć mamy, y oto się stáráć ábyśmy mu miłość miłością oddawáli, do grzechow się więcey nie wrácáli, chcemyli żywot wieczny otrzymáć.

Iedenasty Artykuł.

Pyt. Kto go złożył, Ciáłá Zmártwychwstánie y co o nim Pismo Swięte mowi?

Odp. Swięty Iudas Thádeus ktory Artykuł bárzo potrzebny iest do vtwierdzenia Wiáry nászey, áby kto nie rozumiał żeby duszá ktora iest nie śmiertelna pospołu z ciáłem miáłá vmieráć, ále tylko człowiecze ciáło ktore vmiera zmartwychwstánie. Czego stárego y nowego Testámentu mamy dowod bo vmárłego wskrześił Eliasz y Elizeusz. Tákże okrom Chrystusá Páná śiłá Apostołowie Páńscy w Nowym Zakonie vmárłych wskrzeszáli. Ták tedy y my zmartwychwániemy. Iáko Iob Swięty powiáda o sobie 19. Iż w ciele swoim y oczymá swemy ma oglądáć Páná Bogá swego. Ták y Dániel Prorok náucza *Dan 12*, o tych ktorzy vmárszy w proch się rozsypáli. Iż powstáną

iedni

iedni do żywotá wiecznego, drudzy ná zgubę wieczną. Iáko y Páweł Swięty náucza 1. *Cor.* 15. mowiąc. Głupi człowiecze á záż to co ty wśieiesz w źiemię pierwey ożyie, niżeli obumrze, á ty co śieiesz gołe źiárno, śieiesz pszeniczne, álbo iákie insze, á Pan Bog dáie ćiáło onemu źiárnu. Tákże y Grzegorz Swięty náucza mowiąc. Iáko świátłość słoneczna záwsze záchodźi, y iákoby vmiera, á názáiutrz w znidźie, y iákoby zmartwychwstánie, y drzewá źieloność swoię źimę tráca, á lećie záś iákoby zmartwychwstáwszy kwitną tákże naśienia zginą pierwey á potym odrodźiwszy się w znidą, y pożytek czynią, ták tego potrzebá było áby ćiáło znowu się z duszą złączywszy ktore ktoremu do czego iákim powodem było, lubo ćiáło duszy, lubo duszá ćiáłu do dobregoli, do złegoli, áby zapłátę bráło lubo w niebie, lubo w pieklе ná ktory wszyscy zmartwychwstániemy w tymże ćiele, iáko Páweł S. náucza. 1. *Cor.* 15. mowiąc: Potrzebá áby to skáźitelne ćiáło oblokło ná się nie skáźitelność, y to śmiertelne przyobleкło nie śmiertelność, to iest że człowiek będźie przywrocony do onego żywotá nie śmiertelnośći z ktorego był przez grzech Adámow vpadł, y będźie miał ćiáło vwielbione iesli się o to przez pokutę stáráć będźie.

Pyt. Tákże szpetnymi ludźie zmartwychwstáną iáko ná świećie byli. Odp. Nie ták ál

iáko

iáko Auguſtyn Swięty mowi. *de Ciu. lib. 22. cap. 14.* Iż nie będźie ná ten czás w ludźiách nic ſproſnego, áni żadney wády, ále ieśli był náżbyt ćiáłem obłożony nie weżmie tego wſzyſtkiego z ſobą, &c. Tákże ieśli kto był názbyt ſtáry, álbo chudy, wſzyſtko ſię mocą Páná Chryſtusá nápráwi cokolwiek do ozdoby ćiáłá przynáleży. Y choć kto ślepym, álbo chromym był, zdrowym będźie, bo iáko Bog ná począ- tku ſtworzył wſzyſtkie rzeczy doſkonáłe, ták te y czáſu zmártwychwſtánia będą wſzyſtkie ćiáłá ludzkie doſkonáłe, oſobliwie ludźie święći co w łáſce Bożey pomárli, ćiáłá vwielbione będą mieć, y śiedm kroć rázy ślicznieyſze niżeli Słońce, y iáko Rożá, iáko Lilia, iáko Fiołki kwitnąć będą y iáko bálſam páchnąc przed Pánem Bogiem. Zli záś lubo tákże ćiáłá nieſkáżitelne wezmą ná wieki iednák męki nieznośne w przepáśćiách piekielnych ćierpieć będą, y gorzeć w Ieźiorze śiárczyſtym bez przeſtánku. Potym będą chybkie iáko duſzá będźie chćiáłá nimi ruſzáć, nád co nie będźie nic prędſzego, iák Auguſtyn Swięty piſze *De Ciu. Dei lib. 31.* mowiąc. Iż rodźi ſię człowiek w słábośći powſtánie w wielkiey mocy. Ná oſtátek będą ſubtelne iáko Páweł Swięty mowi. *1. Cor. 15.* Tu bywa w żiemię w śiane ćiáło bydlęce, á powſtánie Duchowne. Mamy ſię z tego ćieſzyć, boiáźnią ſię Bożą tu ná tym

padole płáczu rządząc, sumnienie czyste máiąc, ćierpliwie wszystko znosząc, że zmartwychwstáwszy nie minie nas táka szczęśliwość, y błogosłáwieństwo wieczne, z ktorego się ná wieki wieczne ćieszyć y weselić z Stworcą nászym y z świętymi iego będźiemy.

Dwunasty Artykuł.

Pyt. Kto go złożył y czego nas náucza?

Odp. Máćiey Swięty. Zywot wieczny nam opisuie, ktore słowo nie tylko znáczy wiekuistość żywotá bo to y diábli, y wszyscy potępieni mieć będą, y ná wieki wieczne w przepáśćiách piekielnych gorzeć, á nie zgoreią áni pomrą, ále znáczy ono błogosłáwieństwo wieczne ktore w Krolestwie niebieskim Swięći ludźie mieć będą w oney szczęśliwośći, kędy áni płákáć, áni łáknąć, áni ćierpieć iuż więcey będą. Iáko Ian Swięty świádczy *Apoc. 21.* mowiąc bo otrze Pan Bog z oczu ich łzy, y nie będźie więcey vćisku, áni boleśći żadney y śmierć nie będźie im pánowáłá.

Pyt. Iákichże szczęśliwośći błogosłáwieni w niebie ieszcze záżywáć będą. Od. Niewymownych iáko Páweł Swięty náucza mowiąc że áni oko widźiało, áni vcho słyszáło, co Pan Bog z gotował kocháńkom swoim, czego y Augustyn Swięty potwierdza tymi słowy. O szczęśliwá wdźięczności! o wdźięczna szczęśliwo-

śliwośći záwſze z Swiętymi zoſtáwáć, świętym ná wieki wieczne bydź, będą ieſzcze mieć iáko Páweł Swięty mowi. Część, chwałę, y pokoy, iuż ich Pan Bog będźie miał zá przyiaćioły y ſyny ſwe, y ono ſię ſpełni co prz z Proroká powiedźieć raczył. *Pſal. 50.* Będźie śiedział lud moy w pokoiu, y w przybytkách vfności, y w odpoczynku hoynym. Náuczże ſię człowiecze iáko máſz temu Pánu y Stworcy ſwemu będąc robákiem iego, y niegodnym ſtworzeniem, ze ſtráchem wielkim y boiáźnią służyć. Przykázánia iego święte pełnić, w niego doſkonále wierzyć, w nim zupełną nádźieię pokłádáć, miłowáć go náde wſzyſtko, grzechow ſię smiertelnych ſtrzedz, ſumnienie ſwoie ſpowiedźią świętą y przyięćiem Ciáłá iego Przenayświętſzego częſto przeczyſzczáć, dobre vczynki czynić, ieżeli ſię tedy ták ſpráwowáć będźieſz, żywot wieczny otrzymáſz y ćiáło vwielbione máiąc śiedm kroć rázy ślicznieyſzy będźieſz niżeli Słońce, bo ták Swięty *Vincentius* náucza mowiąc. *Omnes Doctores dicunt quod ſepties erit Sole clarius corpus glorioſum, Ex hoc ſequitur quod ſi Deus loco ſolis poneret corpus glorioſum magis illuminaret mundum quàm ſol.* Y choćbyś człowiecze miał lat ſto tu ná tym świećie to tám tylko lat trzydźieśći y trzy mieć będźieſz. *Iuxtam menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Iáko miał Zbáwićiel náſz poki tu ná
 świećie

świećie známi mieszkáć raczył czego potwierdza Cypryan Swięty mowiąc. *Exultabunt Sancti in gloria, & vltra non senescent, non tabescent, non putrescent amplius.* Y choćbyś tu był ślepy, szpetny nie vrodny, to tám iáko Roża, iáko Lilia, iáko bálsam, iáko fiołki ná wieki wieczne pachnąć będźiesz, iáko Kośćioł Swięty śpiewa. *Florebunt iusti sicut lilium & sicut odor balsami erunt ante te.* Kędy áni smutku, áni płáczu, áni kłopotu, áni śmierći, ani żadney boleśći nie mász, ále podobni będźiemy naywyższemu. *Qui configurabit corpus nostrum corpori claritatis suæ,* bo tám záwsze wesele, záwsze vroczystość, y bez przestanku śpiewánia ktorego słucháiąc Swięta Márya Mágdálena przez lat trzydźieśći ná puszczy nim tylko żyłá, iáko ieden powiedźiał. Ze choćby było morze inkáłustem á świát wszystek párgáminem tedyby tego ná nim nie spisał, iákie rádośći y niewymowne wesela czekáią miłośnikow Boskich.

SIODMA CZĘSC.

Pyt. Wieleż iest Bożego Przykazánia?

Odp. Dźieśięćioro. Ktore sam Pan Bog nápisawszy dał ná Gorze Synái, Moyżeszowi w wielkim Máiestaćie y błyskáwicách rozkázuiąc ábyśmy ie pod dusznym zátráceniem pełnili, y zá nie że nam obiáwił wolą swoię świętą dźię kowáli. Czego iáko Dawid Prorok mowi *Psal.* 147.

147. Nie vczynił żadnemu narodowi áni mu sądow swoich obiáwił.
Py. Ktoreż to iest pierwsze Przykazánie Boże?
Odp. Iam iest Pan Bog twoy ktorym ćię wywiodł z Ziemie Ægyptskiey z domu niewoli. Nie będźiesz miał Bogow cudzych przedemną.
Drugie: Nie będźiesz brał Imięnia Páná Bogá twego nádáremno.
Trzećie: Pámiętay ábyś dźień święty święćił
Czwarte: Czćiy Oycá twego y Mátkę twoię, ábyś długo żył ná świećie.
Piąte: Nie będźiesz zabiiał.
Szoste: Nie będźiesz cudzołożył.
Siodme: Nie będźiesz kradł.
Osme: Nie będźiesz mowił przećiwko bliźniemu twemu fałszywego świádectwá.
Dźiewiąte: Nie będźiesz pożądał domu bliźniego twego.
Dźieśiąte: Ani będźiesz pragnął żony iego áni sługi, áni służebnice, áni wołu, áni osłá, áni żadney rzeczy ktore iego są.
Naprzod tedy w pierwszym roskázuie ábyśmy w Páná Bogá y stworcę nászego bo oprocz niego nie mász inszego wierzyli, w nim zupełną nádźieię pokłádáli, onego náde wszystko miłowáli, czćili, chwalili, y błogosłáwili, Bogow obcych to iest czárow, gusłow, żegnánia, lekowánia, wieszczkow się rodzenia, ná rzeszoćie wrożenia, vrokow odczyniánia, ná strzelbie

ſtrzelbie przyśięgánia, głow mierzenia, hárákterow noſzenia, y wſzelkich zabobonow ſię ſtrzegli.

Pyt. Godźili ſię mieć Obrázy w vczćiwośći?

Odp. Godźi bo y Chryſtus Pan Agábarowi posłał Obraz ſwoy y ná ruwálniey Swiętey Weroniki twarz ſwoię Przenaświętſzą y Ciáło Swięte ná Prześćieradle, y Obrázy Panny Przenayswiętſzey przez Swiętego Łukaſzá málowáne mieć chćiał, bo my obrázow nie ſzánuiemy ile ſą málowánia, ále ile Swiętych Pańſkich wyrażáią, ktorych czćiemy w obrázách y onych ſobie przypominaiąc ná pomoc wzywamy.

Pyt. Co przez Wtore Przykazánie roſkázuie?

Odp. Abyſmy ſię ſtrzegli bluźnierſtw, przyśiąg iáwnych, fałſzywego świádectwá, nádáremno wzywánia Bożego, bo Imię tego Páná ſtráſzne ieſt, á nie tylko o iednym imieniu Bożym ſię to rozumie, ále o wſzyſtkich inſzych, ktorymi Páná Bogá nazywamy iáko kiedy mowiemy Krol nád Krolmi, Pan záſtępow, Pan Wſzechmocny. Y inſze w Piſmie Swiętym Imioná Boże ktore w wielkiey vczćiwośći máią bydź, dla tego iżće te wſzyſtkie przezwiſká znáczą Páná Bogá w Troycy Swiętey iedynego. Chce tedy tego po nas ábyſmy ie w wielkiey vczćiwośći mieli iáko przez Máláchiaſzá Proroká mowi. *Mal. 1.* Syn czći Oycá, sługá Páná ieſliż ia ieſtem Oycem wáſzym kędyż vczćiwość moia.

Pyt.

Pyt. Trzećie Przykazánie Boże czego nas náucza? Odp. Tego ábyśmy w dźień Niedźielny, bo ten dźień ieſt ná chwałę Bożą poświęcony święćili.

Py. Czemu to w Przykazániu Páńſkim dźień Sobotny święćić każe Pan Bog, á my dźień Niedźielny święćiemy? Odp. Bo dźień Sobotny był Figurą dniá Niedźielnego iáko tedy zá przyśćiem Páná Chryſtuſowym ná ten świát, wſzyſtkie Figury vſtáły, ták też Apoſtołowie Swięći Sobotny dźień ná Niedźielny przenieśli, á to dla tego żebyśmy śię nie zdáli z Zydámi trzymáć, bo w dźień Niedźielny Zydźi ſuchemi nogámi morze Czerwone przeſzli, tego dniá y Mánnę im z niebá ſpuśćić raczył. W dźień Niedźielny w Cielić śię w żywot Pánny Przenayświętſzey y z niey śię národźić raczył. Trzemá Krolom Gwiázdá śię pokazáłá. Ochrzczony był w Iordanie od Swiętego Ianá Chrzćićielá. Wodę w Wino w Kánie Gáliłiey ſkiey przemienił. Pięć tyśięcy ludźi pięćiorgiem chlebá nákarmił. Od dźiatek żydowſkich był z pálmámi witány. W dźień Niedźielny Zmartwychwſtáć raczył. Duchá Swiętego ná Apoſtoły zesłał. Y dniá tego to ieſt Niedźielnego ma przyść ſądźić żywych y vmárłych.

Pyt. Iákoż śię mamy w dźień Niedźielny y w inſze Swięta ſpráwowáć? Od. Mſzey Swiętey z nabożeńſtwem y Słowá Bożego słucháć,

zá

zá dobrodźieystwá Pánu Bogu dźiękowáć, Zywoty Swięte kto vmie czytáć, dźiatki, czeladź, poddánych náuki Chrześćiáńskiey vczyć, bo każdemu Pan Bog przykazał mieć stáránie o bliźnim swoim, y dni kożde święte ná chwale Bożey strawić.

Pyt. To się zgołá nie godźi nic we dni święte robić? Odp. Nie godźi oprocz máłych y gwałtownych rzeczy bo naprzod w drogę bez ćiężáru iecháć, grzyby, orzechy, iágody zbieráć, strzyc y golić się, naczynie woz ná ráno nágotowáć, y co do chwały Bożey nalezy iáko dzwonić, vbieráć, y choćby co ćięszkiego było do dwu godźin może robić, tákże trawę, iárzyn przynieść zogrodá byle prętko á nie cáłe odwieczerze, bo owe białegłowy grzeszą śmiertelnie co trawę ze zboża rwą práwie cáłe odwieczerze y zboże depcą. Kiedy záś gwałtowna potrzebá álbo zbytnie częste deszcze, powodź, ogień, nieprzyiaćiel, wolno robić. Oprocz záś gwałtowney potrzeby zá zezwoleniem swego Pásterzá może co robić.

Pyt. Czwarte Przykazánie czego nas náucza? Odp. Tego ábyśmy Rodźicow, Kápłánow, Pánow, Stárszych wszystkich mieli w vczćiwośći, bo wszelka zwierzchność od Páná Bogá iest postánowiona, y kto się zwierzchnośći sprzećiwia Pánu Bogu się sprzećiwia. Tákże y o Kápłánach Pan Bog powiáda mowiąc,

wiąc, że kto was dotyka zrzenicę oká mego dotyka. Toż o Rodźicách Páweł Swięty mowi. *Ephes.6.* Synáczkowie będźiećie posłuszni Rodźicom wászym we wszystkim, bo to słuszna iest y Pánu Bogu się podobá, bo iáko sam Pan Zbáwićiel powiedźiał *Matth.15.* że kto złorzeczy Oycu, álbo Mátce, śmierćią vmrze. Rodźicy záś powinni dźiatki swoie karáć, boiáźni Bożey vczyć, sweywoli niedopuszczáć, áby się często spowiádáli tego doglądáć, czego ieżeli nie czynią karánie iáko Heli od Páná Bogá *1. Reg. 3.* odniosą.

Pyt. Piąte Przykazánie czego nas náucza?

Odp. Tego ábyśmy nie zábiiáli y spokoynemi byli, á ták synámi Bożymi będźiemy názwáni. Dla tego po potopie surowo Pan Bog zakazał mężoboystwá *Gen. 19.* mowiąc. Krwie dusz wászych będę pátrzył z rąk wszystkich bestyi y z rąk człowieczych. Zákázuie tedy tu Pan Bog mężoboystwá dobrowolnego, rániénia, oręża dánia, pomagánia, poduszczenia, niewiástom máłych dźiatek podle śiebie ná noc kłádźienia, płod w sobie trácenia, brzemiennymi będąc bićia y nie szánowánia tákowych od mężow.

Pyt. Szoste Przykazánie czego nam zákázuie? Odp. Cudzołostwá y wszystkiego plugástwá ták ná ćiele iáko y ná duszy, bo sam Pan Chrystus powiedźiał Zydom *Matth.5.* mowiąc.

wiąc. Słyſzeliśćie iż rzeczono ieſt ſtárym. Nie będźieſz cudzołożył, á ia wam powiadam, kto weyzrzy ná białągłowę áby ią pożądał iuż ią ná ſercu ſwoim z cudzołożył. Zákázuie do tego wſzelkich grzechow ćielesnych, porwánia Pánny, gwałtow, myśli wſzetecznych, zezwoleniem żártow plugáwych, śpiewánia ſproſnego zgorſzeniem dźiatek, dotykánia nie vczćiwego. Wdowy tákże kiedy ſobie przypomináią ſproſne ſpráwy małżeńſkie grzeſzą. Tákże y inni wſzyſcy ktorzy Kroleſtwá niebieſkiego nie oglądáią, ieśli ſię nie popráwią, bo ták Páweł Swięty náucza mowiąc. Iż nic zmázánego nie w nidźie do Kroleſtwá niebieſkiego.

Pyt. Siodme Przykazánie czego nam zákázuie? Odp. Wſzelkiey krádźieży, wydźierſtwá przez gwałt, vkrzywdzánia ludźi, zátrzymánia złodźieyſkich rzeczy, pomagánia, ſpołkowánia, Dźieśięćin, Cła, Mytá, Podatkow nie oddánia, Robotnikowi, Czeládnikowi mytá zátrzymánia, konia, wołu nie zdrowego przedánia, náleżionych rzeczy nieoddánia, Zony mężom, dźiatki Oycom, pieniędzy y zbożá znáczne bránia. Lichwiarze y ći złodźieiámi iáwnymi ſa, co ludźi lichwą zábiiáia, bo ták Swięty Auguſtyn náucza, podobny ieſt zboycy, gorſzy niżeli złodźiey, bo złodźiey potáiemnie, á on oczywiśćie krádnie bliźniego pracą, y zábiia go ná vboſtwie iego biorąc od niego lichwę.

lichwę. Iest tedy lichwá táka kiedy kto pieniędzy pożycza, á podárunki bierze, álbo rolą, álbo łąkę albo cokolwiek od nich, ále dármo powinien pozyczyć. Lichwá kiedy kto pozycza pieniędzy á posługi ſobie wymawia. Lichwá dáć kupcowi pieniędzy áby co taniey przedał. Lichwá dáć Celnikowi pieniędzy áby myto odpuśćił. Lichwá kiedy pieniędzy Pánowie pożyczáią á roboty ſobie wymawiáią. Lichwá zboża przed nowym ſzpetnego pożyczáć áby pięknym z nowego oddano. Lichwá zátargowáć y pieniądze dáć przed nowym ná zbożá, ná miody, á drożey będźie w Iesieni, y tákiemu ten co przedáie słowá dotrzymáć nie powinien bo ma ſzkodę. Lichwá dáć woły, konia, zboże, ná borg drożey niżeli ſię ſtoi. Nie godźi ſię tedy tákiego Lichwiárzá do ſpowiedźi świętey do Przenayświętſzego Sákrámentu, áni ofiáry od niego bráć y Teſtáment iego nie ważny, y ná święconey źiemi nie godźi ſię go chowáć. Tákże y oni co zbożá drożey niżeli w tárgu borguią bo o nich ták Pan Bog mowi. Ktory kryie zboża, będźie przeklęty między ludźmi, y ná inſzym mieyſcu ták mowi. Ieżliś wźiął w zaſtáwie od bliźniego twego ſzátę, wroć mu ią przed záchodem Słońcá, bo tylko tę iednę ma w ktorey chodźi, y nie ma ná czym ſpáć ieśli będźie wołał do mnie wysłucham go álbowiem ia ieſtem miłośierny.

zal 1 Bark...

śierny. Tákże y ći złodźieie co korzec, gárniec, kwartę, wágę, nie ſpráwiedliwą máią, chleb názbyt máły pieką, przez co grzeſzą śmiertelnie, y nie máią bydź rozgrzeſzeni, á że przywrocą ieśli znáczną ſzkodę czynią.

Pyt. Oſme Przykazánie czego zákázuie?

Odp. Wſzelkiego fałſzywego świádectwá, krzywopzyśięſtwá, kłamſtwá, kiedy w wielkich rzeczách oſobliwie w ſądách, kiedy kto świádczy fałſzywie z wielką ſzkodą bliżniego ſwego, to mu tę ſzkodę powinien nágrodźić.

Pyt. Dźiewiąte Przykazánie czego zákázuie? Odp. Nie będźieſz pożądał domu bliżniego twego, bo ták Páweł Swięty náucza mowiąc *Rom. 7.* Nie znáłem pożądliwośći by mi był tego zakon nie mowił nie będźie pożądał.

Pyt. Dźieśiąte Przykazánie czego zákázuie?

Odp. Wſzelkiey rzeczy, ktore ſą bliżniego náſzego to ieſt áni żony, áni sługi, áni służebnice, áni wołu, áni osłá przez co nam Pan Bog zákázuie wſzelkiey rzeczy bliżniego to ieſt Máiętnośći, dobytku Czeládniká, Sługi, Poddánego odmawiáć, pſowáć bo táka czeladź grzeſzy, ktorzy vmowiwſzy ſię z Pánem do czáſu vmowionego ze służby odchodzą, do ktorey ſię powinni wroćić y dosłużyć iáko obiecáli, á oſobliwie żony bo to ieſt grzech wielki przed Pánem Bogiem o czym w Szoſtym Przykazániu czytay.

Pyt.

Pyt. Ieſtże krotſze iákie zebránie Przykazánia Bożego? Odp. Ieſt bo ie Pan Chryſtus we dwoygu zámknął. Pierwſze będźieſz miłował Páná Bogá twego, ze wſzyſtkiego ſercá twego ze wſzyſtkiey duſze twoiey, ze wſzyſtkiey myśli twoiey, ze wſzyſtkich śił twoich. Drugie: A bliźniego twego iáko śiebie sámego Przez pierwſze roſkázuie ábyſmy Páná Bogá, Stworcę, Zbáwićielá, Odkupićielá, y Dobrodźieiá náſzego náde wſzyſtko miłowáli, zá wſzyſtkie mu Dobrodźieyſtwá dźiękowáli, wſzyſtkim cokolwiek ná świećie ieſt, y sámemi ſobą dla miłośći iego gárdźili, bośmy tego nie godni co dla nas vczynić raczył, bo nas ná wyobráżenie ſwoie ſtworzył, Krwią Przenaydrożſzą odkupił, Ciáłem ſwoim Przenayświętſzym y Krwią Przenaydrożſzą karmi, y nápawa, żywi y błogosłáwi, y żywot wieczny gotow nam dáć, byleſmy ſię vmieli o iego łáſkę ſtáráć. Bliźniego záś ſwego iák nas sámych roſkázał nam tenże Pan kocháć, onym dobrze życzyć, z weſelącym ſię weſelić, ze ſmętnymi ſię ſmęćić, áni ich słowem namnieyſzym obrażáć, bo ták Pan Zbáwićiel zákazał mowiąc. Iż ktoby rzekł bliźniemu ſwemu ſzaleńcze, godźien będźie ognia piekielnego, ktoby mu rzekł głupcze, godźien będźie ſądu. Máią ſię tedy tu owi náuczyć Pánowie ktorzy mowią nie mądrze o poddánych ſwoich że duſzá Boża.

ża, á moiá ſkorá co źle czynią bo lubo z gruntow ich powinni im robić co słuſzna ále więcey ná nich nie máią wymyśláć, áni bić bez przyczyny, áni vkrzywdzáć, áni sámi ná gárdło sądźić, bo ieśliby co tákowego winni byli, ſądźić ſądowi kázáć, bo to ich przeklęta rácya ktory záżywáć zwykli. Ze mnie wolno z Poddánym czynić co chcę, ktoż mnie o to karáć będźie, czego iezeli ſię ważą śmiertelnie grzeſzą przećiwko Przykazániu o miłośći bliźniego że ich tak iáko siebie nie miłuią iáko bliźnych ſwoich gdyż ſą wſzyſcy iednego Páná, ktory niebo y źiemię ſtworzył, y iednáko ich Krwią ſwoią Przenaydrożſzą odkupił, v ktorego nie máſz względu ná oſoby tylko ná dobre vczynki, y niech ſię iego ſądow ſtráſznych obawiáią bo im ták groźi mowiąc. Gdy czás vpatrzę ſądy wáſze znowu ſądźić będę. Po ktorych ſtráſznych ſądách niech ſię oto ſtáráłą, coby ich vbodzy męczennicy to ieſt poddáni ktorych trapią nie vprzedźili do Krolestwá niebieſkiego, á onym tych słow nie rzekł Pan naywyżſzy: Synu wźiąłeś dobrego wiele zá żywotá twoiego, bo tákowi Pánowie w márnośćiách żywot ſwoy trawią á żywo do piekłá z ſtępuią. Tákże y bogacze vbogich kiedy trapią niech ſię tego obáwiáią.

Pyt. Wieleż ieſt Przykazánia Kośćielnego?
Od. Sześćioro: Pierwſze dni Swięte od Kośćiołá

śćiołá zápowiedźiáne święćić. Drugie Mszy Swiętey ná káżdą Niedźielę słucháć y święta. Trzećie Spowiádáć się grzechow swoich przynamniey raz w rok włáśnemu Pásterzuwi álbo inszemu zá dozwoleniem iego, ále lepiey często dla niepewnośći śmierći. Czwarte przynamniey raz w Rok do Stołu Bożego ná Wielkonoc przystępowáć w Paráfiey swoiey. Piąte Posty nákazáne od Kośćiołá pośćić. Szoste, Dźieśięćiny y co tylko Kośćiołowi należy oddawáć.

Pyt. Czemu Kośćioł Boży dni Swięte Swięćić roskázuie? Odp. Aby Páná Bogá w Swiętych iego chwalono y my słucháiąc Kázánia, weselili się z chwały ich, ktorą oni w niebie máią, ich cnoty święte násládowáli, iáko kochánkow Bożych, proszących áby się też zá námi przyczyniáli, y dla tego Kośćioł chce vczćić Swiętych iáko Syny swoie, iáko też oni Páná Bogá y Kośćioł Swięty vczćili pobożnym żyćiem swoim poki tu ná ziemi żyli.

Pyt. Co iest Msza Swięta y co zá pożytek słuchánia iey? Odp. Msza Swięta iest Ofiárá Nowego Zakonu ktorą Chrystus Pan iáko żywa Ofiárá nászá ná pámiątkę gorzkiey męki iego przez Kápłány Bogu Oycu bywa ofiárowány, obyczáiem nie krwáwym pod Osobámi Chlebá y Winá dla odpuszczenia grzechow ná szych, dla dźiękowánia Pánu Bogu zá dobrodźiey-

dźieystwá iego, dla vprośzenia wszelkich potrzeb żywym y vmárłym ná zbáwienney drodze będącym, ktorego ofiárowánia Kápłáńskiego bywáią też vczestnikámi przez Wiárę wszyscy, ktorzy pilnie y nabożnie Mszy Swiętey słucháią.

Pyt. Iákoż się mamy przy słuchániu Mszy Swiętey spráwowáć? Odp. Nie ináczey iákobyśmy byli przy oney Ofierze męki y śmierći Páná Chrystusowey, kiedy zá nas ná Krzyżu wiśiał, gdyż y tu iest tenże Pan Chrystus tylko pod osobámi Chlebá y Winá zákryty, y táż ofiárá obyczáiem iednák nie krwáwym czyniona, bo Pan Chrystus drugi raz vmieráć nie może, y ták mamy Mszey Swiętey słucháć, z wielkim nabożeństwem, y vczćiwośćią, bo Aniołowie Swięći, przy niey bywáią, przy ktorey się trzebá nabożnie modlić, ták záś się zá żywych, potym iáko y zá vmárłych, y do końcá iey wysłucháć, ktory Mszey Swiętey od Epistoły kto słucha tedy ważna iest, kiedy do tego nie może przyść, słucháć iey iednák trzebá do końcá.

Pyt. Ieśli kto wolen od słuchánia Mszey Swiętey? Odp. Są wolni osobliwie ći, to iest ludźie bárzo chorzy, pásterze, strożowie, mátki dźiatki przy pierśiách máiące. Kuchárki co gotuią ieść, y owi co dla nieprzyiaćioł álbo w odpowiedźi z drugiemi zostáiąc nie mogą do Kośćiołá iść, y innych wiele, o czym szerzey Pásterze náuczáć powinni. Pyt.

Pyt. Co znáczą Száty w ktore się Kápłan do Mszey Swiętey vbiera? Odp. Humerał znáczy ktorym oczy Pánu Chrystusowi záwiązáne były, kiedy go v Káyfaszá bito zá szyię mowiąc mu, gaday Chryste kto ćię biie. Albá znáczy białą szátę w ktorą Herod Chrystusá Páná ná pośmiewisko vbrał y Piłatowi odesłał. Pás znáczy bicze ktoremi Ciało iego Przenayświętsze trapiono v słupá. Mánipularz y Stułá znáczy powrozy łáńcuchy ktoremi krępowany, y wiązany był naymilszy Zbáwićiel nász Chrystus IEZVS. Ornat znáczy szátę szkárłatną w ktorą obleczony był ná pośmiewisko. Ołtarz znáczy Krzyż, Kielich znáczy grob. Pátyná kámień ktorym był Grob przywalony.

Trzećie y Czwarte Przykazánie nákázuie. Spowiádáć się grzechow y przyimowáć Ciáło Przenayświętsze Páńskie o czym będźie náuká kiedy o Pokućie y o Spowiedźi.

Piąte, nákázuie záchowáć Posty od ktorych wolni są stárzy, chorzy, brzemienne białogłowy, dźiatki przy pierśiách máiące, vbodzy, dźiatki máłe, y ći co nie máią co w gębę włożyć. Robotni zás ludźie w pomienione, posty przed południem y wieczor mogą chlebá trochę zieść.

Szoste roskázuie Kośćiołom Dźieśięćiny y cokolwiek należy oddawáć, iako to Czynsze, Wyderkafy, bo tákowi w klątwę w padáią, kie-

dy Kośćiołowi Dźieśięćin zátrzymuią, y co iego iest sobie przywłaszczáią, álbo gwałt wolnośćiom iego czynią.

OSMA CZĘSC.
O Sákrámentách.

Pyt. Wieleż iest Sákrámentow. Od. Siedm.

Pyt. Ktore. Odp. Chrzest, Bierzmowánie, Ciáło y Krew Páńska, Pokuta, Ostátnie pomázánie, Kápłáństwo, Małżeństwo.

Pyt. Kto postánowił Chrzest Swięty?

Od. Chrystus Pan w ten czás kiedy Apostołow ręką swą Przenayświętszą ochrzćił, y obowiązek Chrztu Swiętego káždemu do zbáwienia potrzebnego po zmartwychwstániu ogłośił, kiedy v Matheusza Swiętego mowił. Idąc náuczayćie wszystkie narody Chrzcąc ie w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego.

Pyt. Ktoraż iest máterya Sákrámentu?

Odp. Wszelka wodá, lubo morska, rzeczna, ieźiorna, studźienna, zdroiowa. Bo ták Pan Zbáwićiel powiedźieć raczył. *Ioan. 3.* Ieżeli się kto nie odrodźi z wody y z Duchá Swiętego nie wnidźie do Krolestwá tego niebieskiego.

Pyt. Co zá formá tego Sákrámentu?

Odp. Ia Ciebie Chrzczę w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego. Bo ták Pan Zbáwićiel náuczył Apostoły swoie mowiąc. Idąc náuczyćie

uczyćie wſzelkie narody, Chrzcząc ie w Imię Oycá y Syná y Ducha Swiętego, Amen.

Pyt. Czego potrzebá kiedy kto dźiećię ma chrzćić? Od. Dobrey intencyey áby go chzćił imieniem Kośćołá Bożego.

Pyt. Potrzebáli y Imię dáć kiedy owo chore dźiećię? Odp. Nie potrzebá ále prędko wźiąwſzy wody proſtey, kiedy nie może bydź swięcona co kożdy osobliwie báby ktore przy białychgłowách brzemiennych bywáią powinni vmieć, ſobie pámiętáć, y ták wſzyſtkie słowá powoli mowić, y oraz lubo głowę, lubo iáki człowiek ſię z żywotá mátki pokaże, kiedy ſię nie ták rodźi iáko należy wolą, razli, dwali polać álbo pokropić mowiąc. Ia Ciebie Chrzczę w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego Amen, y o tym Xiędzu powiedźieć bo iuż będźie ważny Chrzeſt.

Pyt. Ważnyż też Chrzeſt kiedy inſzy polewa á drugi słowá mowi? Odp. Nie ważny ále ieden y polewáć, y oraz te słowá mowić powinien. Ia Ciebie Chrzczę w Imię Oycá y Syná, y Duchá Swiętego Amen. Chrzćić iednák Białogłowá nie powinná kiedy Męſzczyzná ieſt byle vmiał.

Pyt. Ważnyz by też był Chrzeſt kiedyby kto nie máiąc wody wodką rożáną ábo iáką inną polewał? Odp. Nie wazny, ále trzebá wody przyrodzoney choćby byłá y mętna y śmier-

dząca, y ćiepłá, choćby z śniegu y lodu rostopiona, bo iuż iest prawdźiwá wodá, to dopiero ważny.

Pyt. Co czynić niosąc dźiećię do Chrztu á ono bárzo záchorzało w drodze? Od. Ieżeli go w domu nie chrzczono to wźiąć wody zledá dołku, álbo ieżeli głęboko ręcznik zmaczáć y ták wyćisnąć polewáiąc głowę y mowić záraz. Ia Ciebie Chrzczę w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego.

Pyt. A gdyby kto mowił polewáiąc. Ia ćiebie Chrzczę á te słowá opuśćił w Imię Oycá y Syná, y Duchá Swiętego? Odp. Nie ważny bo trzebá wszystkie słowá do końcá mowić, tákże gdyby kto mowił w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Swiętego á nie mowił przynamniey tych słow ćiebie Chrzczę to nie ważny to záś słowo ia choćby opuśćił to będźie ważny.

Pyt. Iákoż iest potrzebny Chrzest do zbáwienia? Odp. Y bárzo potrzebny bo bez niego żaden zbáwion bydź nie może. Gdyż ták Pan Zbáwićiel powiedźieć raczył *Ioan. 3.* Ieżeli się nie odrodźićie z wody y Duchá Swiętego nie może w niść do Krolestwá niebieskiego.

Pyt. Co zá skutki álbo co zá pożytek Chrzest Swięty przynosi? Odp. Grzechy pirworodne zgładza. Zá popełnione by nayćięższe od piekłá, y czyscá vwalnia. Synámi Bożymi czyni. Y niebiosá otwiera.

Pyt,

Pyt. Ieſtże powinowáctwo Chrzeſne przeſzkodą do Małżeńſtwá? Odp. Ieſt między Chrzeſnym Synem, Kmotrámi, y Rodzicámi iego.

Pyt. Ktory ieſt drugi Sákrament? Od. Bierzmowánie.

Pyt. Kto go poſtánowił? Od. Chryſtus Pan.

Pyt. Czemu Kośćioł Swięty zowie ten Sákráment potwierdzeniem? Odp. Dla tego. Iż kiedy Biſkup ochrzczonego Swiętym Chrzyzmem pomázuie te mu słowá mowi. Znáczę ćię znákiem Krzyżá Swiętego y potwierdzam ćię Chrzyzmem zbáwiennym. W Imię Oycá y Syná, y Duchá Swiętego. Y ták człowiek nową siłą łáſki Bożey ſtawa ſię potężnieyſzy, y iákoby doſkonáłym Rycerzem Chryſtusá Páná, chybá żeby co miáło przeſzkodźić do ſkutku tego Sákrámentu.

Pyt. Ktora ieſt máterya tego Sákrámentu? Odp Chrzyzmo Swięte, ktore Biſkup z Oleiu y z Bálsámu z wielkiemi Ceremoniámi poświąca. O czym Dyonizyus Swięty y Fábian Papież świádczą, iż Apoſtołowie od P. Chryſtusá náuczeni byli iáko Chrzyzmo czynić y ſwoim námieſtnikom tę náukę dáli.

Pyt. Co znáczy Oley zmieſzány z Bálsámem? Od. Oley znáczy zupełność łáſki ktora przez Duchá Swiętego płynie od Chryſtusá Páná iáko od głowy ná wſzyſtkie ludźie. Balſam ma

wdźię

wdźięczną bárzo wonność przeto znáczy iż gdy człowiek ten Sákráment przyimuie, o ktorego przyięćie káżdy śię stáráć powinien, tedy táką wonność, wszystkich cnot z siebie wydawáć powinien, áby mogł mowić, iesteśmy Chrystusową dobrą wonnośćią Pánu Bogu. Przeto káżdy kto ten Sákráment przyimuie łátwicy śię może vstrzedz grzechu, y prędzey zwyćięży swoie nieprzyiaćioły.

Pyt. Ktora Forma? Odp. Znáczę ćię iáko wyżey &c.

Pyt. Iestże przeszkodą do małżeństwá kmotrostwo? Odp. Iest ták iáko y przy Chrzćie.

Pyt. Ktoreż są skutki tego Sákrámentu?

Odp. Nowa łáská Boża, Większa moc przećiwko świátu, ćiáłu, y czártu, vtwierdzenie w Wierze Swiętey bo Pan Bog przez ten Sákráment w wierze świętey nas vtwierdza, co przez Chrzest począł w nas spráwowáć, y przywodźi nas do doskonáłośći Chrześćiáńskiey y pomnażánia w nas łáskę ktorąśmy ná Chrzćie wźięli. Iáko Melchiades Papież náucza mowiąc, Duch Swięty ná Chrzćie dáwa zupełność, áby człowiek niewinnym był ná Bierzmowániu pomnaża w nas łáskę Bożą.

Pyt. Czemu tych ktorych Bierzmuią ná czele Chrzyzmem mážą? Odp. Dla tego iż przez ten Sákráment Duch Swięty w serca ludźkie łáskę swoię wlewa, y w nich moc y siłę pomna-

pomnaża, áby mężnie woiowáli z czártem, z ćiáłem, y z świátem, y nie dáli się odstrászyć iáwnie wyznáć Páná Chrystusá.

Pyt. Czemu policzek dawa Biskup Bierzmowánemu? Odp. Aby pámiętał iáko mężny Rycerz ma bydź gotow wszystko wyćierpieć dla Imięnia Chrystusá Páná. Náostátek pokoy mu dawa, áby wiedźiał iż niebieski zupełnośći y onego pokoiu wiecznego przez łaskę tego Sákrámentu dostąpił, ieżeli Páná Bogá obrażáć nie będźie więcey.

Pyt. Ktoryż iest Trzeći Sákráment? Odp. Ciáło y Krew Páńska.

Pyt. Kto ten Sákráment postánowił? Odp. Chrystus Pan ná ostátniey Wieczerzy wźiął Chleb Pánu Bogu dźiękuiac błogosłáwił, y swoim Zwolennikom rozdawał mowiąc: Bierzćie á iedzćie. To Iest Ciało Moie ktore zá was będźie wydáne, to czyńćie ná pámiątkę moię. Tymże obyczáiem wźiął Kielich po wieczerzy mowiąc. Ten Kielich nowym Testámentem iest we Krwi moiey. To czyńćie ile kroć będźiećie pić ná pámiątkę moię.

Pyt. Co zá máterya tego Sákrámentu? Od. Chleb pszeniczny y Wino.

Pyt. Czemu do wody winá przylewáią? Odp. Ná pámiątkę oney Wody, y Krwie ktora z boku Páná Chrystusá po iego śmierći wypłynęłá.

Pyt. Ktoraż ieſt Formá poświącánia tegoż Sákrámentu? Odp. Gdy Kapłan ſtraſzną Ofiárę Mſzey Swiętey odpráwuiąc przykłádem tegoż naywyżſzego Kapłaná Páná Chryſtusá Iezvsa wźiąwſzy chleb błogosłáwi go nabożnie y ze ſtráchem te słowá mowiąc. To ieſt bowiem Ciáło moie. Tákże wźiąwſzy Kielich on błogosłáwi y mowi. Ten ieſt Kielich Krwie moiey, nowego y wiecznego Teſtámentu wiáry, ktory za was y zá wielu innych wylany będźie ná odpuſczenie grzechow. Zaraz zá wymowieniem tych słow mocą Boſką chleb przemienia ſię w Ciáło Chryſtuſowe, á Wino w Krew iego Przenaydrożſzą. Ktorą Táiemnicę Ambroży Swięty wykłádaiąc ták mowi. *De Sacr. lib. 4. cap. 4.* Pátrz iáko potężne ſą słowá Chryſtusá Páná. A ieśli táka moc ieſt w słowiech Páńſkich, że te rzeczy ktore nigdy nie były, słowem Bożym poczęły być y ſtáły ſię (iáko ieſt świát y wſzyſtko co ná świećie ieſt) dáleko więcey moc Boża ſpráwić to może, áby iedná rzecz ktora iuż ieſt w inſzą ſię przemieniłá. Tákże Auguſtyn Swięty mowi. *De Conſc. Diſt. 2.* Prawdźiwie to wyznawamy iż przed poświęceniem Chleb ieſt proſty, y Wino ktore przyrodzenie ſpráwiło, ále po poświęceniu Ciáło y Krew Páná Chryſtuſowá, ktore przeżegnánie poświęćiło. Tákże Dámáſcen Swięty piſze. *De fide lib. 4. c. 14.* Iż Ciáło Chryſtusá

Páná práwdźiwie z Bostwem złączone iest. Ciało mowię z Panny czystey wźięte. Nie iżby ono Ciało przyięte z nieba zstąpiło ále iż on Chleb y Wino obraca się w Ciało y Krew Páná Chrystusowę. Y tám iest śiedząc ná práwicy Bogá Oycá y tu iest w Przenayświętszym Sákramenćie.

Pyt. Iestże też pod osobą Winá prawdźiwe Ciáło Páná Chrystusowe? Odp. Powinieneś ták wierzyć iż iáko pod Osobą Chlebá iest prawdźiwe Ciáło, Krew, Duszá, Bostwo, y Pan Chrystus cále y zupełnie ták pod Osobámi Winá, toż prawdźiwe Ciáło, Krew, Duszá, Bostwo, iáko y w námnieyszey cząstce prawdźiwy y doskonáły Chrystus iest.

Pyt. Dla czego Pan Chrystus ten Sákrament postánowił? Odp. Dla tego że nas niewymownie do końcá vmiłował, y nam przedźiwny vpominek teyże niewymowney miłośći swoiey Boskiey zostáwił, áby duszy nászey pokármem był niebieskim, y á zebyśmy przez ten pokarm żywot Duchowny záchowáli Do tego żeby Kośćioł Boży miał wieczną Ofiárę, ktoraby vstáwicznie grzechy násze gládźiłá, y Oćiec niebieski ktorego my grzechámi nászymi obrażamy, áby od gniewu ku miłośierdźiu, od sprawiedliwego karánia ku zmiłowániu przez tę Ofiárę był przywiedziony. Mamy tego figurę y podobieństwo w Báránku onym Wielko-

nocnym

nocnym, ktorego Zydowie ofiárowáli iáko Ofiárę y tegoż pożywáli iáko świątośći. Ták też Chrystus Pan Zbáwićiel nász, gdy sámego siebie Bogu Oycu ofiárowáć miał, nie mogł nam większego y znácznieyszego znáku swoiey przećiwko nam miłośći zostáwić, iáko to iż nam Ofiárę widomą á nie krwáwą zostáwił, przez ktorąby oná krwáwá Ofiárá, ktorą máło co potym raz ná Krzyżu ofiárowáć miał, ponowiona bywáła, y pámiątká iego niewymowney dobroći, áż do końcá wiekow, po wszystkim świećie, w Kośćiele Bożym trwáłá. Iáko Dawid Swięty mowi w Psal. 110. Pámiatkę Pan Bog vczynił dźiwow swoich, miłośierny y litośćiwy Pan dał pokarm tym ktorzy się go boią. Przeto naprzod dźiękuie Pánu Bogu y mowi. Wysłáwiánie y wielmożność iest spráwá iego.

Pyt. Iákoż się ma człowiek do tego Przenayświętszego Sákrámentu przygotowáć?

Odp. Grzechow się swoich wszystkich, one sobie dobrze przypomniawszy doskonále wyspowiádáć, zá nię serdecznie że kiedy Dobro nieskończone Páná y Stworcę swego będąc robakiem obráźnł żáłowáć, wolą státeczną mieć, do nich się więcey nie wrácáć, vkrzywdzonym nágrodźić krzywdy odpuśćić, y pokutowáć, więcey nie grzeszyć.

Pyt. Ktoryż iest Czwarty Sákráment?

Odp.

Odp. Pokutá. Pyt. Kto go postánowił Od. Chrystus Pan.

Pyt. Iestże ten Sákráment nam potrzebny? Odp. Y bárzo potrzebny iáko Hieronim Swięty, y inśi Doktorowie Swięći náuczáią mowiąc: Iż Pokutá iest wtora Deská álbo Tablicá ná ktorey człowiek z potopu może wypłynąć. Bo gdy się okręt rozbiie, nie zostawa nic inszego do záchowánia zdrowia tylko gdy się kto ná morzu, iákiey Deski vchwyćić może, ták też gdyby kto vtráćiwszy niewinność ktorey dostał ná Chrzćie, do tey Deski to iest do Pokuty świętey nie vćiekł się, bez pochyby o zbáwieniu iego wątpić muśiemy.

Pyt. Ktoraż iest Máterya Pokuty? Odp. Dálsza máterya są grzechy. Bliższa vczynki pokutuiącego, to iest skruchá, spowiedź, y dosyć Vczynienie.

Pyt. Ktoraż iest Formá? Odp. Ia ćiebie rozgrzeszam, &c.

Pyt. Co zá pożytki odnoszą ludźie z tego Sákrámentu Pokuty Swiętey? Odp. Wielkie odnoszą pożytki, y może się to prawdźiwie o Pokućie Swiętey mowić, iż áczkolwiek korzenie iey są gorzkie ále owoc bárzo smáczny iest. Naprzod tedy ten pożytek ludźie máią Pokuty świętey iż człowieká z Panem Bogiem iedna, y miłośćią wielką z Pánem Bogiem łączy. Drugi iż przez pokutę, poiednawszy się

człowiek z Pánem Bogiem, miewa ná ſumnie-
niu ſwym pokoy, y rádość wielką Duchowną.
Trzeći iż przez Pokutę otrzymywa człowiek
dopuſzczenie grzechow ſwoich, y nie máſz żá-
dnego grzechu ták ćięſzkiego y wielkiego ktory-
by przez ten Sákráment Pokuty nie iedno
raz ábo dwá, ále częſtokroć zgłádzony nie był.
O czym ták ſam Pan Bog przez Proroká mowi.
Ezech. 18. Będźieli nie pobożny człowiek po-
kutował zá wſzyſtkie grzechy ſwoie ktore czy-
nił y będźieli chował Przykazánie moie, á bę-
dźie czynił Sąd y Spráwiedliwość, ten nie
vmrze ále żyć będźie, y wſzyſtkich nieprawo-
śći iego ktore czynił zápamiętam. Tákże Ian
Swięty mowi *1. Ioan. 1.* Ieśli wyznawáć bę-
dźiemy grzechy náſze, wierny ieſt Pan Bog y
ſpráwiedliwy że nam odpuśći grzechy náſze.
Y ná drugim mieyſcu mowi. *1. Ioan. 2.* Ieśliby
kto zgrzeſzył (żadnego grzechu nie wyimuiąc)
mamy przyczyńcę y rzeczniká v Bogá Oycá
IEZVSA Chryſtusá ſpráwiedliwego, y tenże
ieſt vbłagániem zá grzechy náſze, á nie tylko
zá náſze, ále zá grzechy wſzyſtkiego świátá.
Ktory Pan Chryſtus IEZVS w Kośćiele ſwoim
świętym ten Generálny Trybunał poſtánowił,
ná ktorym dał moc Kápłánom ſwoim grzechy
odpuſzczáć, álbo też zátrzymywáć mowiąc
im, *Ioan. 20.* Komu odpuśćićie grzechy będą
odpuſzczone, á komu zátrzymaćie, będą zá-
trzymáne.
Pyt.

Py. Możeż kto otrzymáć odpuſzczenie grzechow bez pokuty? Odp. Nie może bo ták nápisáno. *Lucæ 13*. Nie będźieli pokutowáć záráz em zginiećie ná wieki.
Pyt. Wieleż ieſt Częśći Pokuty świętey?
Odp. Trzy: Skruchá, Spowiedź, y Dosyć vczynienie. O ktorych Swięty Chryzoſtom ták mowi. Pokutá przymuſza grzeſznego człowieká áby z chęćią wſzyſtko wyćierpiał, w ſercu iego ieſt ſkruchá, w vśćiech ſpowiedź, á w vczynku zupełna pokorá, y doſyćuczynienie pożyteczne. Czego wſzyſtkiego ieżeli człowiek mieć nie będźie, zginie ná wieki wieczne.
Pyt. Skądże ſię wźięły te trzy Częśći Pokuty Swiętey? Odp. Stąd ſię wźięły iż Páná Bogá troiáko obrażamy, to ieſt Myślą, Słowy, y Vczynkiem, dla tego też potrzebá było, ábyſmy tymże ſpoſobem gniew iego vbłagáć y grzechow odpuſzczenie otrzymáć mogli.
Pyt. Cożieſt właſna ſkruchá? Odp. Skruchę Oycowie Swięći ná Trydeńſkim Koncilium ták wyłożyli. Skruchá ieſt ſerdeczna boleść, y żal zá grzechy popełniony, y obrzydzenie iego, z dobrym vmysłem iuż więcey nie grzeſzyć. Y dáley náuczáią mowiąc. Mamy tedy ták to rozumieć, iż Skruchá nie ná tym tylko należy, áby kto grzeſzyć przeſtał, ábo ſobie vmyślił nowy żywot zácząć, ábo go też iuż zácząl, ále potrzebá áby człowiek náprzod
ſobie

ſobie omierźił, y zbrzydźił grzechy, ktore przedtym czynił, y żeby one oczyśćił. Iáko mowi Prorok Swięty Dawid, *Pſal. 6.* Prácowáłem w moim wzdychániu, omywáć będę ná káżdą noc łoże moie. Y ná drugim mieyſcu mowi. Wysłuchał Pan głos płáczu mego. A drugi Prorok ták mowi. *Eſai. 38* Będę ia tobie Pánie rozczytywał wſzyſtkie láta moie w gorzkośći duſze moiey. Tákowe słowá y wiele innych Prorokow Swiętych wyćiſnęło, wielkie przeſzłego żywotá omierźienie y obrzydzenie.

Pyt. Czemuż człowiek nádе wſzyſtko ma wielki mieć żal zá grzechy ſwoie? Odp. Dla dwu oſobliwie przyczyn. Naprzod iż doſkonáła ſkruchá ieſt vczynek miłośći Bożey, ktora pochodźi zboiáźni ſynowſkiey. Przeto też iedenże ieſt ſpoſob ſkruchy y miłośći, to ieſt ták wielką ſkruchę, iáko y miłość mieć mamy. A iż miłość ktorą Páná Bogá miłuiemy, ieſt naydoſkonálſza miłość, dla tego też ſkruchá doſkonáłą wielką boleść ma mieć, iáka więkſza bydź nie może. Albowiem iednákowoſz, y iednymi słowy Piſmo Swięte o miłośći Bożey, y o wielkośći ſkruchy mowi, iáko o tych ktore z iednego zrzodłá pochodzą. O miłośći ták Piſmo Swięte mowi. *Deut. 6.* Będźieſz miłowáć Páná Bogá ze wſzyſtkiego ſercá twego. A o ſkruſze przez Proroká Pan Bog mowi.
Ioel.

Ioel. 2. Náwroććie śię do mnie ze wszystkiego serca wászego. Druga przyczyná. Ponieważ Pan Bog iest naywyższym dobrem między wszystkiemi rzeczámi ktore ludźie miłowáć máią zá tym to idźie, iż dla ktorey przyczyny Páná Bogá nádewszystko miłowáć mamy, dla teyże przyczyny grzechow w wielkiey nienáwiśći mieć mamy. A iż miłość ku Pánu Bogu mamy nádewszystkie rzeczy przekłádáć, ták iż śię też nam y dla záchowánia żywotá własnego grzeszyć nie godźi, náuczą nas tego sam Pan á Zbáwićiel nász. *Matth. 10. 16.* Kto miłuie Oycá ábo Mátkę więcey niżli mnie nie iest mię godźien, á ktoby chćiał záchowáć żywot ábo duszę swoię stráći ią. *Mar. 8.* Nád to ma bydź skruchá zá grzech nie tylko wielka, ále też prętka, lecz gnuśnośći doskonáła: bo ták Pismo Swięte vczy. *Deut. 4.* Gdy będźiesz szukał Páná Bogá twego, naydźiesz go, wszákże ták ieśli cáłym y zupełnym sercem szukáć będźiesz, y we wszystkiey skrusze duszę twey. Y przez Proroká Ieremiaszá mowi. Będźiećie mię szukáć, á naydźiećie mię, gdy mię będźiećie szukáć we wszystkim sercu wászym, y dam śię wam náleść mowi Pan Bog.

Pyt. Bywász prawdźiwa skruchá kiedy człowiek niedoskonále żáłuie zá grzechy choćiaszby rad doskonále żáłował. Odp. Aczkolwiek człowiek nie záwsze może do tego przyść,

przyść, áby doſkonáłą záwſze ſkruchę miał, iednák może mieć prawdźiwą y ſkuteczną. Albowiem częſto ſię przytráfia, iż te rzeczy doczeſne widome, bárźiey nas obchodzą, niżli Duchowne, y przeto bárźiey czáſem żáłuią ludźie, gdy im dźieći pomrą, á niżeli kiedy grzech iáki popełnią. Toż mamy rozumieć o tych, ktorzy nie płaczą zá grzechy załuiąc, áczkolwiek każdy pokutuiący ma prágnąć ſobie tego áby zá grzechy płákał. Albowiem ták Swięty Auguſtyn mowi. *Ser. 41. de SS.* Nie máſz w ſobie człowiecze miłośći Chrześćiáńſkiey, ieśli płáczeſz ćiáłá, od ktorego duſzá odeſzłá, á duſze nie płáczeſz od ktorey Pan Bog odſtąpił.

Pyt. Powinenże człowiek zá káżdy z oſobná grzech śmiertelny żáłowáć? Odp. Potrzebna ieſt rzecz człowiekowi áby ſię ſtarał, żeby zá káżdy grzech śmiertelny ſzczegulnie wielką ſkruchę y żáłość miał. Albowiem ták Prorok Swięty Ezáiaſz opiſuie ſkruchę gdy mowi: *Eſai. 38.* Będę ia tobie rozczytał wſzyſtkie látá moie w gorzkośći duſze moiey. Rozczytáć wſzyſtkie látá ieſt, oſobliwie grzechy vważáć, ábyſmy zá nie z ſercá żáłowáć mogli. Tákże v Ezechielá Proroká *Ezech. 18.* czytamy Ieśliby człowiek bezbożny zá wſzyſtkie grzechy ſwoie Pokutę czynił żywotem będźie żył. Ktemu Auguſtyn Swięty mowi. *Lib. de vera Pœnit. cap. 14.* Niecháy káżdy człowiek

wiek

wiek grzeſzny vważa iáki ieſt grzech, gdźie, kiedy, iáko rozmáity, y w iákiey oſobie.

Pyt. Czegoż potrzebá do prawdźiwey ſkruchy? Od. Wielu rzeczy potrzabá. Naprzod áby człowiek zá wſzyſtkie grzechy ktore popełnił bárzo żáłował, á miał ie w nienáwiśći. Bo kiedyby nie zá wſzyſtkie żáłował, byłáby to obłudna, zmyślona, y nie zbáwienna pokutá. Iáko Apoſtoł Iákub S. mowi. Ktobykolwiek zakon záchował wſzyſtek, á przeſtąpiłby iedno Przykazánie, ſtáie ſię winien wſzyſtkiego. Druga żeby miał wolą ſpowiádáć ſię y doſyć vczynić zá grzechy popełnione. Trzećia potrzebá áby człowiek pokutuiący miał dobrą y pewną wolą ſpopráwić zywotá ſwego. O czym ták Prorok Ezechiel mowi. Będźieli człowiek nie pobożny pokutował zá wſzyſtkie złośći ſwe ktore popełnił, y będźieli ſtrzegł wſzego Przykazánia mego, á vczyniłby ſąd y ſpráwiedliwość żywotem będźie żył á nie vmrze, wſzyſtkich niepráwośći iego ktore czynił nie będę pámiętał. Tákże y ná drugim mieyſcu mowi. Náwroććie ſię, á pokutuyćie zá wſzyſtkie niepráwośći wáſze, á nie będźie wam ku vpadkowi niepráwość wáſzá &c. Tákże Pan Chryſtus oney niewieśćie, ktora ná cudzołoſtwie záſtano, mowić raczył: *Ezech. 18.* Idź á iuż więcey nie grzeſz. Tákże onemu człowiekowi powietrzem záráżonemu. *Ioan. 8.* Oto iuż ſtáłeś

śię zdrowym iuż więcey nie grzeſz. Ale mimo tych wywodow z Piſma Swiętego, *Ioan. 5.* ſam rozum przyrodzony pokázuie to nam, iż do ſkruchy tych dwu rzeczy potrzebá, to ieſt żáłowáć zá grzech popełniony, á mieć dobrą wolą więcey tego nie czynić. Bo kto śię chce z przyiaćielem poiednáć, ktorego obráźił, potrzebá naprzod áby tego żáłował, że go vkrzywdźił, ábo obelżył, y tego ná potym przeſtrzegał, áby niwczym przyiáźni oney nienáruſzał.

Pyt. Ktoryż ieſt właſny ſkutek y pożytek Skruchy? Odp. Ten ieſt pożytek iż prawdźiwa Skruchá záwſze ieſt Pánu Bogu przyiemna. Bo choćiaż nie ktorymi pobożnymi vczynkámi, iáko Iałmużnámi, Poſty, Modlitwámi, y świętemi innemi ſpráwámi, zá winą y przyczyną tych ludźi ktorzy ie czynią. Pan Bog czáſem gárdźi, iednák ſkruchá záwżdy mu wdźięczna y przyiemna ieſt. Bo ták mowi Prorok Swięty *Pſal. 50.* ſercem ſkruſzonym y pokornym ty Pánie Boże nie wzgárdźiſz. A ktemu żadna inſza rzecz nie może nam ták łatwie z iednáć odpuſzczenia grzechow, iáko prawdźiwa ſkruchá. Bo ſkoro ieno człowiek ma ſkruchę, y żáłość wnętrzną zá grzechy, zárázem Pan Bog onemu grzechow odpuſzczenie dawa, iáko tenże Prorok Swięty Dawid mowi. *Pſal. 31.* Rzekłem ia będę wyznawał ſam ná śię nieprawość moię Pánu, á tyś odpuśćił ſproſność grzechu mego. Pyt.

Pyt. Ktorymże ſpoſobem może człowiek przyść do ſkruchy doſkonáłey? Od. Kto chce doſkonáłą mieć ſkruchę zá grzechy ſwoie, ma naprzod część rozbieráć ſumnienie ſwoie, y vznáwáć ieśli chował to co Pan Bog ábo Kośćioł roſkazał chowáć. Druga vznawſzy ſię w iákim grzechu winien, ma ſam ná ſię ſkárżyć, y pokornie Páná Bogá o odpuſzczenie grzechow prośić, á żeby mu Pan Bog z łáſki ſwey świętey vżyczył czáſu do ſpowiedźi, y do doſyć vczynienia zá grzechy ſwoie. Nád to ma mięć dobrą y ſtáteczną wolą poprawić żywotá ſwego, Páná Bogá proſząc, áby mu więcey nie dał vpadáć w grzechy, zá ktore ták bárzo żáłuie. Náoſtátek ma człowiek pokutuiący mieć wielką nienáwiść przećiwko grzechowi, częśćią dla tego iż bárzo ſproſny y ſzkárádny ieſt, częśćią też iż nas do wielkiey ſzkody y nędze przywodźi. Albowiem łáſkę Bożą od nas oddala, á śmierć wieczną, y męki wiekuiſte nam przynośi.

Pyt. Ktoraż druga część ieſt Pokuty? Odp. Spowiedź.

Pyt. Ktoż ią poſtánowił? Odp. Chryſtus Pan z miłośći y dobroći ſwoiey wielkiey tę świętą ſpowiedź poſtánowił, ná ten czás gdy po Zmartwychwſtániu ſwoim ná iedno miey-ſce zgromádźiwſzy Apoſtoły ná nie tchnął, *Ioan. 20.* mowiąc im. Bierzćie Duchá Swięte-

go ktorym odpuśćićie grzechy odpuszczone im, są á ktorym zátrzymaćie, zátrzymáne są.

Pyt. Co zá pożytek Spowiedźi Swiętey y czemu postánowiona iest? Odp. Dla zbáwienia nászego, bo lubo skruchá prawdźiwa grzechy gładźi, ktora wyrowna wielkośći grzechow, lecz że nie wiele tákich ktorzyby tę skruchę serdeczną mieli, bo tákiey włáśnie potrzebá, nie máią się też spodźiewáć odpuszczenia grzechow. Przeto dobrotliwy Pan á Zbáwićiel nász, chcąc nam pokázáć drogę łátwieyszą do dostąpienia zbáwienia, postánowił spowiedź świętą dźiwnym obyczáiem, kiedy klucze do Krolestwá niebieskiego, Kośćielnym Przełożonym podał iż gdyby człowiek zá grzechy swoie żáłował, y więcey woli nie miał grzeszyć, choćby też tákiey prawdźiwey skruchy y żáłośći zá swoie grzechy nie miał, iednák gdy się spowiáda doskonále, wszystkie one grzechy mocą kluczow Kośćielnych, bywáią onemu odpuszczone, dla tego v Doktorow Kośćiołá powszechnego tá iest pospolita powieść, iż kluczámi Kośćielnymi drogá się do niebá otwiera. O czym żadnemu nie godźi się wątpić, ponieważ tá iest vstáwa Floreńckiego Koncilium iż skutek Pokuty świętey iest rozgrzeszenie od grzechow. Ale nád to iest y drugi wielki pożytek, bo tym ktorzy będąc záślepieni od czártá przyzwyczáili się grzeszyć,

nie

nie masz nic pożytecznieyszego, tylko żeby zá czásem wszystkie swoie skryte myśli nic nie zátáiwszy, mowy tákże iáko y vczynki, przed Námiestnikiem Páná Chrystusowym, iáko lekárzem Duchownym odkryli, ktory záraz lekárstwo ná nie naydźie, ktore nie iáką moc Boską w sobie ma, nie tylko te choroby, y rány duszę iego vleczyć, ale y sposob da áby więcey nie grzeszył, iáko Hieronim Swięty mowi. Ieśliby kogo wąż to iest szátan skryćie zákąsił, y záráźił go iádem grzechowym, o ktorymby żaden inszy nie wiedźiał? ieśliby kto milczał? á pokuty nie czynił, áni chćiał rány swoiey przed brátem ábo przed Mistrzem wyznáć, tedy Mistrz ktory ięzyk ma do vzdrowienia pomocny bydź nie może. Trzeći náostátek pożytek iest tey Sákrámentálney Spowiedźi, dla kárnośći Chrześćiáńskiey, ktorey gdyby nie było więcey by się między ludźmi skrytych złośći y grzechow nie wstydliwych znáydowáło, ktory wstyd przy spowiedźi człowiek máiąc onego chęć nápotym hámuie do grzechu swąwolą odeymuie, y niepráwość powśćiąga.

Pyt. Coż iest właśnie Spowiedź Pokutna álbo Sákrámentálna? Odp. Spowiedź iest oskárżenie grzechow swoich, ktory człowiek dla tego czyni, áby odpuszczenie ich, mocą Kośćielnych kluczow sobie vprośił, bo żaden

w śmier-

w śmiertelnym grzechu będąc oprocz gdyby miał skruchę nádprzyrodzoną serdeczną dostąpić zbáwienia, bez świętey spowiedźi nie może, bo ták Ambroży Swięty náucza *Lib. de Parad. cap. 14.* mowiąc. Nie może kto bydz vspráwiedliwiony od grzechu áżby pierwey grzech swoy wyznał. Tegoż y Augustyn święty potwierdza *lib. 50. Hom. 49.* w ten sposob mowiąc. Niechay żaden sobie tego nie mowi. Táiemną ia przed Pánem Bogiem czynię pokutę, wie Pan Bog ktory mi odpuszcza co ia w sercu czynię. Boby to prożno był rzekł Pan Chrystus, Co rozwiążećie ná źiemi będźie rozwiązano ná niebie, y prożnoby był dał klucze Kośćiołowi Bożemu, to iest Kápłánom, ktorym dał moc odpuszczania grzechow, y sędźiámi ich postanowił. O czym dał znáć kiedy Apostołom roskazał *Ioan. 11.* áby wskrzeszonego Łázárzá z onych związek rozwiązáli, ktorymi był związány. Iáko Augustyn S. *De vera & falsa Pœnit. cap. 19.* wykłáda mowiąc. Sámi Kápłáni więcey mogą tym ktorzy się spowiádáią zfolgowáć, gdy im grzechy odpuszcáią: y dla tego Chrystus Pan Łázárzá ktorego iuż sam był wskrześił Apostołom rozwiązáć roskazał, áby to pokázał, iż Kápłánom dána iest moc rozwiązáć grzechy. Do tego też należy y ono co roskazał trędowátym, ktorzy idąc, w drodze iuż byli oczyszczeni, żeby się Kápłá-

nom

nom pokázáli, y rozſądku ich słucháli. Ták y Koncilium święte Trydeńtſkie *Seſ. 14. cap. 5.* náuczą, áby ludzie pokutuiący wſzyſtkie grzechy ſwoie z oſobná Kápłánom przy Spowiedźi oznáymiáli, zá nie ſerdecznie żáłowáli, y do śmierći pokutowáli.

Pyt. Iąkoż ſię powinien káżdy grzechow ſwoich wſzyſtkich ſpowiádáć? Odp. Naprzod powinien ſię z ſumnieniem ſwoim od rozumu wźięćia, chceli Generálną Spowiedź vczynić, álbo od przeſzłey ſpowiedźi poráchowáć, zá nie pomięnioną ſkruchę ſerdeczną mieć, y żáłowáć, obrzydźić ie ſobie, y w miłośierdźiu Boſkim nierośpácząć byle ſię popráwił, ták ſobie częſto máwiáiąc. O Pánie moy, Boże moy, Stworzyćielu moy, Odkupićielu moy, czegożem ſię ia to był dopuśćił, kędyżem był rozum podźiał, żem ſię ważył ták ſproſnymi grzechámi moiemi Máieſtat twoy obrażáć. Rány twoie Przenayświętſze odnawiáć, przez ták wiele lat iużem był prawie zginął, gdyby nie miłośierdźie twoie, brzydzę ſię tedy niemi dla miłośći twoiey, záłuię ſerdecznie zá nie, y mam wolą popráwić ſię, máiąc nádźieię doſkonałą w nieprzebránym miłośierdźiu twoim, że mi ie vżyczywſzy mi Duchá ſwego świętego y popráwy żywotá odpuśćić raczyſz. Boże moy rácz ſię zmiłowáć nád grzeſzną duſzą moią. Boże moy rácz mię oświećić łáſką ſwoią świę

rą ábym nie zginął zginął ná wieki wieczne. Y ták iáko nayprędzey maſz ſię ſpowiádć grzechow ſwoich przed Kápłánem pobożnym, y rozſądnym, ktorą ſpowiedź kożdy co dwie Niedźieli ma czynić dla nie pewnośći żywotá.

Spoſob ſłuchánia Spowiedźi Xiedzom Młodym.

KTorey ták słucháć álbo iáko naylepiey mogą, co ná pámięć vmieć powinni. Naprzod iáko przyklęknie Wiárę, Nádźieię, y Miłość, oſobliwie w máłych y ſtárych, vmieráiących, w nich wzbudzaiąc, y ták ich pytáiąc przeżegnawſzy. Wierzyſz w Páná Bogá w Troycy Swiętey iedynego, Kośćioł Swięty, grzechow odpuſzczenie, ćiáłá zmartwychwſtánie, żywot wieczny. Maſz nádźieię żeć grzechy odpuśći kiedy zá nie ſerdecznie żáłowáć będźieſz, y popráwiſz ſię. Miłuieſz go náde wſzyſtko. Zal ći żeś go grzechámi twoiemi obrážał. Brzydźiſz ſię nimi dla miłośći iego. Mowże: Ia grzeſzny człowiek ſpowiádam ſię, &c. Ktorą iáko ſkończy powinien go pytáć z Siedmi grzechow głownych śmiertelnych. Dźieśięćiorgá Przykazánia, ze dwoygá tákże, Zpiąći zmysłow, z grzechow ludzkich y innych &c. podług ſtanu kożdego, pytáiąc w ten ſpoſob ſtárych y máłych od rozumu wźięćia, á zdrowych

wych od przeszłey spowiedźi, o káżdy grzech śmiertelny, ktorych, y iákich ná kożdy tydźień ieżeli mogło bydź mniey álbo więcey od w zwyż pomienionego czásu rázy 15. 20. 30. co spowiádáiący się powinien przyznáć mówiąc iż było mniey álbo więcey bez żadnego kłamstwá. O co go Kápłan w ten sposob powinien pytáć.

Ieżeliś czego nie záprzał ná przeszłych spowiedźiách. Ieżeliś pokutę doskonále wypełnił. Ieżeliś zá grzechy twoie serdecznie żáłował, y miał się wolą poprawić, bobyś ták świętokrácko iáko Iudasz zdraycá ná potępienie swoie Páná Bogá niegodnie przyimował. Ieżeliś się nád inszych wynośił, coś o sobie rozumieiąc, będąc prochem y źiemią. Kiedyć Pan Bog dał sztuczkę chlebá swemu to dozorowi y szczęśćiu á nie Pánu Bogu przypisował. Ieżeliś prożney chwały rad słuchał. Ieżeliś gárdźił vboższym. Ieżeliś się stroił názbyt, (osobliwie białychgłow o to pytáć złą intencyą áby się komu inszemu spodobáłá przez coś mogłá wiele młodych zgorszyć.) Ieżeliś zá dobrodźieystwá Pánu Bogu dźiękował. Ieżeliś się z pokorą wielką Pánu Bogu záwsze y wszędźie modlił. Ieżeliś się źle vczyniwszy z tego nie ćieszył. Ieżeliś był vpornym. Ieżeliś się zwierzchnośći świeckiey Duchowney sprzećiwiał, &c. Było to wszystko ná kożdy tydźień *vt sup. &c.*

Ieżeliś w przedániu álbo w kupieniu iákieykolwiek rzeczy, koni, wołow, kwáterką, gárcem, funtem, chleb máły piekáiąc, y rożne rzeczy przedáiąc kogo nię oszukał, coś wszystko powinien nágrodźić. Ieżeliś śię lichwą bawił, pieniędzy pożyczáiąc od nich podárunki, pieniądze, role, łąki, robociżny, sobie wymawiáiąc. Czeládnikowi tákże myta, robotnikowi zapłáty do Zachodu Słońcá ieżeliś nie zátrzymał. Ludzkiego dobrego ieżeli czego nie słusznie záżywasz, zátrzymuiesz, y oddáć nie chcesz. Bogáctwá łákome zbierasz, w nich nádźieię á nie w Pánu Bogu pokłádasz. Potrzebnego nie rátuiesz. Podárunek wźiąwszy, złe sądy odpráwuiesz, przećiwko prawdźie świádczysz z krzywdą bliźniego coś mu nágrodźić powinien, &c. Było to wszystko ná kożdy tydźień, *vt supa &c.*

Ieżeliś myśli nie czyste z pożądliwośćiámi, y przećiwko iákim osobom miewał, grzechow śię nie czystych iáko wiele y z iákimi osobámi dopuszczał, żarty, śpiewánia sprosne zgorszęniem máłych dźiatek, dotykánia plugáwe miewał. Społeczność tákże Małżeńska ieżeli tylko dla vćiechy ćielska, á nie dla potomstwá, bo to ták tylko bestye czynią ieżeli bywała. Ieżeliś też czystym sercem do Páná IEZVSA przystępował. Było to wszystko ná kożdy tydźień, *vt supra &c.*

Ieżeliś ſię długo ná bliźniego gniewał, y w gniewie Páná IEZVSA przyimowął, przeklinał, czárty ſpominàiąc, zgorſzeniem máłych dźiatek, y chćiałeś żeby to kogo záraz potkáło, nawiedzenie Boſkie nie ćierpliwie ś znośił, bluźniłeś, ludźi znieważałeś. Było to wſzyſtko ná kozdy tydźień, *vt ſupra &c.*

Ieżelis ſię kiedy bez rozumu vpiiał z niezdrowiem twoim, poſty łamał, názbyt w obżárſtwieś ſię kochał, myśliś ſproſne z tąd miewał, żonę bił, &c. Było to wſzyſtko ná kożdy tydźień *vt ſupra &c.*

Ieżelis Mſzą Swiętą w Niedźielę, Swiętá opuſzczał, y choćiaż też bywał, álboś nie rychło przyſzedł, álboś nie z nábożeńſtwem Mſzey Swiętey słuchał, drugiemu przeſzkádzał, páćiorkiś leniwo mowił, w domu czás dármoś trawił, Pánu Bogu zá dobrodźieyſtwáś nie dźiękował. Zenie, dźiatkom, czeládźi, do Kośćiołáś nie kazał, onymeś Páná Bogá obrażáć dopuſzczał, nábożnych pioſnek ráno wieczor śpiewáć nie kazał, ſameś ſię Táiemnice Wiáry Swiętey áni dźiátek ſwoich nie vczył, ná Kázánius nie bywał, &c. Było to wſzyſtko ná kożdy tydźień, *vt ſupra &c.*

Ieżeliś komu czego dobrego zázdrośił, kiedy mu ſię dobrze powodźiło, bliźnich twoich w nienáwiśći miewał, z ich ſię nieſzczęśćia ćieſzył, onym źle życzył, obmawiał, ſzkálował,

poſą

poſądzał, drugich ná niego poduſzczał, złeś życzył, coś powinien to ieſt dobrą sławę przywrócić, &c. Było to wſzyſtko ná kożdy tydźień, *vt ſupra &c.*

Ieżeliś ſię oſobliwie białeygłowy gusłow, czárow, vrokow, głow mierżenia, wrożek, cygánek rádźiłá, we ſny wierzył, &c.

Ieżeliś ſię przyśięgał, dáliBog mowił, nádáremnie Imię Boſkie wzywał, krzywopzyśięſtwem nárabiał, &c. Ieżeliś w Niedźielę y Swięto co znácznego álbo ſam, álbo bydłem, robić kázał, dni święte ná márnośćiách ſtráwił, &c. Ieżeliś Oycá, Mátki, Stárſzych, Rodźicow, Kápłánow, Pánow nie ſzánował, &c. Ieżeliś kogo nie zábił, nie poduſzczył, oręża nie dał, nie ránił, nie pobił, białegłowy tákże dźiatek ieśli podle śiebie nie kładáły, do poronienia przyczyny álbo Mąż, álbo oná nie dáłá, &c. Ieżeliś myśli, *vt ſupra &c.*

Ieżeliś co krádźionego przechował, náuczył, kazał, ſpołkował, Dźieśięćiny słuſznie nie oddał. Dźiatki Rodźicom ieśli co wźięły, y ty ſam, ieśliś álbo nie vkradł, y kędy, álbo rzeczy náleźionych czyie były nie wroćił. Ieżeliś ſię kłamſtwem, fałſzywym świadectwem ze ſzkodą bliźniego twego y iák wiele rázy báwił, Ieżeliś ſię myślámi przećiwko Mężátkom innym nie báwił. Ieżeliś rzeczy bliźniego twego nie prágnął, Czeládniká przed czáſem nie odmo-

odmowił, &c. Ieżeliś Páná Bogá twego ze wſzyſtkiego ſercá twego &c. to ieſt gotow będąc pierwey vmrzeć niż iego obráźić miłował? Ieżeli ták bliźniemu życzyłeś iáko ſobie sámemu, onemu do dobrego rádźiłeś, ſzánowałeś, oſobliwie Pánowie co nád zwyczay robociżny wyćiągáią, dárćizny wymyśláią, winámi ludźi vbogich wniwecz obrácáią, &c.

Zpiąći zmysłow tákże, &c. o czym y tu *fuze* niech Kápłán pyta, &c. Ieżeli ſię dáieſz bydź winien. Z cudzych grzechow tákże, &c. pytáć trzebá &c. Potym ták pytáć: Nie záprzałżeś czego ná ſię. Radżebyś ſię grzechow ſpowiádał zápámiętáłych gdybyś ie miał ná pámięći. Radżebyś kożdemu nágrodźił ieśliś w czym kogo vkrzywdźił. Zyczyſzże też ty ſobie tego, áby też y oni dla miłośći Bożey tobie odpuśćili; Załuieſzże ſerdecznie zá grzechy twoie, dla miłośći Bożey &c. Brzydźiſzże ſię niemi, obiecuieſzże ſię popráwić. Mowże zá mną Akt Skruchy. Boże moy żáłuię ſerdecznie dla miłośći twoiey zá wſzyſtkie grzechy moie, brzydzę ſię niemi, y obiecuię ſię popráwić. Boże bądź miłośćiw mnie grzeſznemu. Potym go nápomniawſzy ſurowo iáko iuż był włykách czártá przeklętego od Páná y Stworce ſwego przez grzech odſtąpiwſzy zárobił ná przepáśći piekielne gdyby nie miłośierdźie Boſkie, &c. nápomniawſzy. *Caſus reſeruatos* iáko y kiedy z nich rozgrzeſzyć vmiejąc,

Pyt.

Pyt. Ktoraſz ieſt Trzecia Część Pokuty Swiętey. Odp. Dosyć vczynienie. To ieſt Pokuty ſobie od Kápłáná zá popełnione grzechy wypełnienie, z nádzieią doſtąpienia odpuſzczenia grzechow y z ſtátecznym vmysłem więcey ſię do nich nie wracáiąc.

Pyt. Wieleż ieſt ſpoſobow dosyć vczynienia? Odp. Trzy poſpolite, Modlitwá, Poſt, y Iáłmużná.

Pyt. Skądże náſze dobre vczynki táką máią przed Pánem Bogiem zasługę? Od. Wſzyſtko to pochodźi z zasługi Męki Syná Bożego, z ktorey dwie rzeczy mamy. Pierwſza iż zásługuiemy ſobie Krolestwo niebieſkie ták iż kielich źimney wody, ktory kto w Imię Páná Chryſtusá dáie, nie ieſt bez zapłaty, á druga iż tákimi vczynkámi dosyć czyniemy Pánu Bogu zá grzechy náſze.

Pyt. Ktoryż ieſt Piąty Sákráment? Odp. Oſtátnie Pomázánie.

Pyt. Iákoż to oſtáteczne pomázánie ieſt włáſnym Sákrámentem? Odp. Ieſt bo ták Swięty Iákub Apoſtoł o tym Sákrámenćie piſze, *Iac. 5.* Ieśli kto záchowuie między wámi niechay w prowádźi Kápłány Kośćielne, á ći niech ſię modlą zá nim pomázuiąc go Oleiem w Imię Páńſkie, á Modlitwá wierna vzdrowi onego, y vlży mu choroby Pan Bog, á będźieli w grzechách, będą mu odpuſzczone. A iż tedy

vczy

vczy Iákub Swięty że przez to pomázánie Pan Bog grzechy odpuſzcza, pokázuie właſną moc y ſkutek tego Sákrámentu, czego Kośćioł Swięty nas náucza y Koncilium Swięte Trydentſkie, *Seſ. 14. de extrema vnctione* tego potwierdza, klątwę ná tákowych dáiąc ktorzyby ináczey álbo vczyć, álbo rozumieć mieli. Nád to y wiele świádectwá ieſt Stárożytnych Doktorow Swiętych. *Epiſt. 1. Dec. c. 8.* oſobliwie Innocencyuſz Pierwſzy ten Sákráment ludźiom záleca.

Py. Kto tę Swiątość poſtánowił? Od. Sam Pan Chryſtus ten Sákráment vſtáwił, á potym Iákub Swięty ludźiom obwieśćił. Aczkolwiek y ſam Pan Zbáwićiel náſz kſztałt nieiáki tego pomázánia pokazał, kiedy Zwolenniki ſwoie po dwuch przed ſobą poſyłał. Albowiem tak opiſuie Ewángeliſtá Márek Swięty iż wyſzedſzy opowiádáli ludźiom áby pokutę czynili, y wygániáli wiele diabelſtwá, y pomázowáli Oleiem wiele chorych, á bywáli vzdrowieni. O czym też ieſt Náuká Kośćiołá powſzechnego, y wſzyſtkich Doktorow Swiętych iáko Dyonizy Areopágitá, Ambroży, Chryzoſtom, y Grzegorz wielki, świádczą.

Pyt. Ktora ieſt Máterya tego Sákrámentu? Odp. Oley od Biſkupá poświęcony, á nie z iáda grubey y tłuſtey Máteryey vczyniony, ále z gron Oliwnych wyćiśniony. Albowiem tá

Máterya

Máterya znáczy onę rzecz, ktora się przez moc tey świątośći ná duszy dźieie. Bo iáko oley boleśći ćielesne vlżywa, do zdrowia pomaga, dobrą myśl czyni, ćiáło sprácowáne posila, y wiele innych skutkow przynośi, ták też zá pomocą Bożą przez ten Sákráment, ná duszy chorego człowieká Oley sprawuie, y pomaga do zdrowia dusznego.

Pyt. Ktoraż iest Formá tey Swiątośći?

Odp. Formá tey Swiątośći są Słowá, y Modlitwy one, ktore Kápłan mowi przy káżdym pomázániu, iáko gdy mowi: Przez te święte pomázánie, niech ći Pan Bog odpuśći, cokolwiek álbo oczymá, ábo nozdrzámi, álbo dotknieniem zgrzeszyłeś. A iż tá iest prawdźiwa właſna tey Swiątośći Formá Swięty Iákub dawa znáć. *Iac. 5.* gdy mowi: Niechay się modlą nád nim, á modlitwá wiáry vzdráwia chorego. Bo choćiaż Iákub Swięty nię wyráźił ktorymi osobliwie słowy ma bydź wyrázona tá Modlitwá, iednák to mamy z podánia Oycow Swiętych iż w Kośćiele powszechnym, tey Formy záwsze vżywano, ktorey Kośćioł Rzymski vżywa: bo áczkolwiek drudzy miásto tych słow: Niechći Pan Bog odpuśći mowią: Niech ćię Pan Bog vzdrowi, wszystko to iedno, poniewaſz sámá rzecz nie odmienią się, ktora świątość tylko chorzy przy bácznieniu iednak będący przyimowáć powinni. Inśi zás nie bár-

żo chorży, by im też y o śmierć szło, iáko owi, ktorzy się ná morze pusczáią, álbo gdy kogo ná śmierć skażą, tákże dźieći máłe, głupi, y száleni, tego Sákrámentu przyimowáć nie powinni.

Pyt. Co zá pożytki ludźie máią z tey świątości? Odp. Wielkie máią pożytki. Naprzod iż im przez tę świątość dawa Pan Bog łáskę, ktora powsze 'nie grzechy głádźi. Drugi, iż dusze od niemocy ktorey przez grzech dostáłá tákże y od wszystkich inszych ostátkow grzechow wyzwala. Albowiem ma to człowiek z przyrodzenia że się śmierći naybárźiey boi, á tym więcey gdy rospámiętywa przeszłe grzechy swoie, zwłaszczá gdy sámo sumnienie człowieká trapi, bo ták nápisáno. Przyida w rozmyślánie grzechow swoich boiáźliwi, y oskárżą ich z drugiey strony niepráwośći ich. Więc też y ono vstáwiczne myślenie dręczy człowieká, że wnet stánąć musi przed sądem Bożym, od ktorego sprawiedliwy dekret wynidźie zá vczynki násze, dla tego nie może człowiek bárźiey czego prágnąć, iáko spokoyney śmierći, áby z rádośćią śmierći czekáiąc był gotow duchá swego y ćiáło Pánu Bogu oddáć. Co wszystko ten Sákráment ostátniego pomázánia w nas spráwuie. Trzeći pożytek iest iż lubo nieprzyiaćiel narodu ludykiego czárt przeklęty nigdy nie przestawa myślić o zgu-

 bie

bie náſzey, iednák w ten czás naybárźiey áby nas do deſperácyey przyprowádźił. Przeto ten Sákráment oſtátniego pomázánia broni nas od tych náiázdow ſzátáńſkich, nádzieię y śiły dodawa, żeby człowiek onemu odpor dawał, ćierpliwie wſzyſtko znośił, y w miłośierdźiu Boſkim nádźieię pokłádał, ná iego poduſzczenie nie zezwaláiąc, áni ſię go boiąc. Náoſtátek pomocna ieſt tá świątość, do ćieleſnego zdrowia człowiekowi choremu, ieśliby to z duſznym iego pożytkiem było, á ieśliby też czáſem nie pomogło nic choremu do zdrowia ćieleſnego, pewnie to wierzyć mamy, iż to ſię nie dźieie z iákiego tey świątośći niedoſtátku, ále ráczey dla tego, iż ábo owi co choruią, ábo owi co tym Sákrámentem ſzáfuią, niedoſtáteczną wiárę máią. Albowiem świádczy Mattheuſz Swięty Ewángeliſtá. *Matth. 13.* iż Pan Chryſtus między ſwymi máło cudow czynił, dla ich niedowiárſtwá, áczkolwiek też gdy iuż wiárá Chrześćiáńſka rozkrzewiłá ſię w ſercách ludzkich, Kośćioł nie potrzebuie tákowych cudow, iákowych ná początku potrzebował. *W*ſzákże iákożkolwiek Pan Bog obroći zdrowie ćieleſne, lubo człowiek vmrze, lubo też żyw zoſtánie, ma człowiek mieć pewną nádźieię, że przez tę świątość Oleiu Swiętego zdrowia duſznego doſtánie, á ieśliby z tego świátá z ſzedł, odnieśie pożytek onych słow.

Błogo-

Błogosłáwieni vmárli ktorzy w Pánu Bogu vmeráią. *Apoc. 14.*

Pyt. Ktoryż ieſt Szoſty Sákrámenc? Odp. Kápłáńſtwo.

Pyt. Ieſtże co zacnieyſzego ná świećie nád ſtan Kápłáńſki? Od. Nie máſz ſtanu zacnieyſzego. Albowiem Kápłáni y Biſkupi ſą iákoby posłowie Boży y tłumácze, ktorzy Imięniem Bożym nas zakonu Bożego y obyczáiow vczćiwych náuczáią, o łáſce iego vpewniáią, y sámego Bogá wſzechmogącego oſobę ná ſobie noſzą, y przeto słuſznie nie tylko Aniołámi, ále y Bogámi ſą názywáni dla tego, iż moc y władza Bogá nieśmiertelnego między námi ná ſobie máią. Aczkolwiek tedy záwżdy w wielkiey czći y wadze byli Kápłáni, ſtárego zakonu, iednák Kápłáni nowego zakonu wſzyſtkie inſze godnośćią y doſtoynośćią nie rowno przechodzą. Albowiem tá moc ktorą Kápłáni máią Ciáło y Krew Páná náſzego pośwyácáć y ofiárowáć, tákże y grzechy odpuſzczáć, nie tylko że ná świećie nie ma nic rownego, ále rozum wſzyſtek y dowćip ludzki przechodźi.

Pyt. Ktore ſą oſobliwie ſkutki tego Sákrámentu? Odp. Naprzod poświąca duſzę tego, ktory bywa święcony, y ſpoſobnym onego czyni, áby vrząd ſwoy godnie, y przyſtoynie ſpráwował, y Sákrámenty świętymi ſzáfo-

wał, iáko też przez łáſkę Bożą ktorą náChrzćie bierzemy, káżdy ku inſzych świątośći przyięćiu godnym ſię ſtawa. Drugi ten ktory bywa święcony, bierze od Páná Bogá oſobną łáſkę Bożą, to ieſt onę ma naywiękſzą iż może Ciáło y Krew Páná Zbáwićielá náſzego poświącáć.

Pyt. Ktoryż ieſt Siodmy Sákráment? Odp. Małżeńſtwo.

Pyt. Kto ten Sákráment poſtánowił? Odp. Chryſtus Pan w ten czás kiedy ſpytány od Fáryzeuſzow (iáko piſze S. Mattheuſz w Rodźiále 19.) ieżli ſię godźi opuśćić żonę z iákieykolwiek przyczyny, odpowiedźiał im: Nie czytáliśćie że ktory ſtworzył człowieká ná początku Męſzczyznę y Niewiáſtę ſtworzył ich, y rzekł, dla tego opuśći człowiek Oycá y Mátkę, á przyſtánie do żony ſwey, y będą dway w iednym ćiele. Co tedy Bog złączył, niech człowiek nie rozłącza.

Pyt. Dla czegoż ludźie w ſtan Małżeńſki wſtępuią? Odp. Pierwſza przyczyná tego ieſt, áby człowiek ná tym świećie w kłopoćiech, y przygodách rozmáitych będąc, łácniey mogł w towárzyſtwie będąc, ták z nierozdzielnym przyiaćielem wſzyſtko ſkromnie znieść, ćieſzyć ſię, y rátowáć w ſtárośći. Druga dla potomſtwá, á nie dla ćieleſnośći, áby doſyć ſwoiey woli vczynił, iáko koń y muł ktorzy rozumu nie máią, bo ná tákowym czárći moc máią.

Iáko

Iáko Tobiasz Swięty. *Tob. 5.* Syná swego náuczał mowiąc. Vkażęć ktorzy to są nád ktorymi diabelstwo przemoc może. Weźmiesz Pánnę z boiáźnią Bożą więcey dla płodu, niż dla pożądliwośći żebyś w násieniu Abráhámowym, w synách błogosłáwieństwá dostąpił. Tákże też y owi bárzo ćięszko grzeszą, ktorzy poczęćiu dźiatek przeszkadzáią, álbo iuż płod záczęty psuią, y czynią, bezbożne mężoboystwo. Trzećia przyczyná iest dla vwárowánia się grzechow ćielesnych, iáko Páweł Swięty náucza mowiąc. *1. Cor. 7.* Káżdy dla vwárowánia się nieczystoty, niech żonę swoię ma, y káżda też niechay męża swego ma.

Pyt. Czemu Pan Chrystus to małżeństwo chćiał mieć Sákrámentem nowego zakonu?

Odp. Dla tego iż iáko z małżeństwá ile iest przyrodzone złączenie męża y białeygłowy, rodzą się ludźie, y wychowáni bywáią świátu, ták też z tegoż małżeństwá, ile iest Sákrámentem, rodzą się ludźie, y wychowáni bywáią ku prawdźiwey służbie Bogá Wszechmogącego Páná Zbáwićielá nászego Chrystusá Iezusá. Albowiem iż Chrystus chćiał pokazáć znák swoiey wielkiey miłośći przećiwko ludziom, y zostáwić znák złączenia swego z Kośćiołem nie przez co inszego ták wielkiey táiemnice świątobliwość chćiał oznaymić, iedno przezto męża y niewiásty święte złączenie. Albowiem

iż zá-

iż żadne powinnowáctwo nie wiąże ták ludźi ná świećie, iáko máłżeństwo, y nie máſz więkſzey miłośći y życzliwośći, iáko między mężem á żoną dla tego Piſmo Swięte to Boſkie Páná Chryſtusá z Kośćiołem złączenie, przez podobieństwo máłżeństwá nam przed oczy kłádźie.

Pyt. Co zá poćiechy odnoſzą ludźie w ſtanie małżeńſkim z tego Sákrámentu? Odp. Troiákie ſą dobrá w máłżeństwie świętym. Płod, Wiárá, y Sákráment. Naypierwſze dobro ktore Pan Bog dawa małżonkom ieſt potomſtwo, ktore ſię rodźi z właſney y porządney żony, co ták bárzo vważył Apoſtoł Swięty Páweł *1. Tim. 2.* iż też powiedźiał: Niewiáſtá będźie zbáwiona przez rodzenie dźiatek. A nie tylko to rozumieć mamy o rodzeniu, ále też o wychowániu, przez ktorą ſię dźiátki w pobożnośći ćwiczą, y dla tego támże Páweł Swięty *Eccl. 7* Ieśli będą trwáć w wierze. Piſmo Swięte tákże vpomina. Ieśli máſz dźiatki vczżeie á náchylay ich z dźiećiństwá, czego nam przykład dáli sámi Oycowie Swięći, iáko Tobiaſz, Iob, y inſzych wiele o ktorych w Piſmie świętym czytamy. Wtora rzecz ieſt w małżeństwie Wiárá nie owá ktorą ná Chrzćie bierzemy, ále wierność nieiáka, ktorą mąż zenie, á żoná mężowi, ták ſpolnie przyrzeka, iż też ieden drugiemu w moc ćiáło ſwoie dawa, y onego przy-

rzecze-

rzeczenia małżeńſkiego obiecuie nigdy nie łamáć. Przeto w Stárym Zakonie bárzo ſrogie karánia Pan Bog ná cudzołozniki poſtánowił. Trzećie dobro álbo dar od Páná Bogá w małżeńſtwie świętym ieſt to, iż ieſt Sákrámentem, to ieſt, on związek małżeńſtwá ktory nigdy rozwiązány bydź nie może, Iáko Páweł Swięty naucza. Roſkazał Pan, áby żoná od mężá nie odchodźiłá, á ieśliby odeſzłá, żeby ták bez mężá zoſtáłá, ábo ſię z mężem ſwoim poiednáłá, a żeby też mąż nieopuſzczał żony. Bo ieśli małżeńſtwo (ile Sákrámentem ieſt) znáczy Páná Chryſtuſowe z Kośćiołem złączenie, tedy to bydź muśi, iż Pan Chryſtus z Kośćiołem ſwoim nigdy ſię nie dźielił, ták też żoná od mężá ile ſię zwiąſku małżeńſtwá dotycze, odłączona bydź nie może.

DZIEWIĄTA CZĘSC.

O Grzechu.

Pyt. Iákoż ſą rożne grzechy? Odp. Ieden ieſt grzech pierworodny, w ktorym ſię wſzyſcy przez przeſtępſtwo pierwſzych Rodźicow náſzych rodziemy, ſynowie gniewu, y potępienia, ále ten grzech bywa zgłádzony przez Chrzeſt święty. Drugie grzechy ſą vczynkowe, ktore sámi dobrowolnie po Chrzćie świętym popełniamy, álbo z niewiádomośći, álbo

z vło-

z vłomności, álbo z wierutney złośći ktore bywáią odpuszczone przez pokutę prawdziwą.

Pyt. Ktoreż grzechy vczynkowe y iáko rożne są? Od Iedne są głowne ktore śmiertelnymi zowią. Drugie powszednie. Trzećie przećiwko Duchowi Swiętemu. Czwarte do niebá pomsty wołáiące. Piąte cudze.

Pyt. Iákoż iest rożność między grzechámi śmiertelnymi á powszedniemi? Odp. Y bárzo rożność, bo grzech śmiertelny iest, gdy kto chcąc y wiedząc, álbo też z niewiádomośći, czego się był powinien náuczyć, zuchwałe grzech iáki popełni, przećiw Przykazániu Páná Bogá iáko naywyższego dobrá swego, álbo przećiw bliźniemu z znáczną szkodą iego. Przeto słusznie śmiertelnym iest názwány, bo człowieká pozbawia łáski Bożey, śmierć mu przynośi, y czyni go niewolnikiem szátáńskim, ktory grzech bez pokuty świętey zgłádzony bydź nie może. Grzech zás powszedni dźieie się nie przećiw, ále mimo Przykazánie Boskie z krzewkośći, nie zobaczenia, álbo rzeczy máłey, dla tego też łáski Bożey człowiekowi nie odeymuie, ále tylko oźiębłość, iákąś w nim spráwuie, ktore grzechy powszednie kożdy może z śiebie znieść, modlitwą, kropieniem się święconey wody, vderzeniem się w pierśi &c.

Pyt. Ktoraż niewiádomość wymawia od grzechu? Od. Tá tylko ktora nie vmyślnie, ále

spotrze-

ſpotrzeby, álbo ſtráfunku człowiekowi przychodźi, y o ktory ſię człowiek pytáć nie mogł, áni był powinien. Ale niewiádomość tey przećiwna iuż bez grzechu nie ieſt, gdy kto dla tego grzeſzy, y nie wie tego, czego ſię był powinien náuczyć, bo go ná Kázániu náuczáią, ktorego on powinien ſłucháć, y ſobie co ieſt Troyca Przenayświętſza, wiele oſob, wiele Bożego Przykazánia, że to grzech ieſt ludźi ſzkálowáć, obmawiáć, znácznie poſądzáć, w Niedźielę y Swiętá Mſze Swięte opuſzczáć, vpiiáć ſię zbytnie, nádáremnie Imię Páńſkie wzywáć, kráść, zábiiáć, y wſzyſtkiego czego Kośćioł zákázuie, tego niepowinien czynić, bo to powinien vmieć, y nie wymowi ſię niewiádomośćią.

Pyt. Iákoż ieſt ſzkodliwy grzech śmiertelny? Odp. Y bárzo ſzkodliwy, bo ſię nim Pan Bog brzydźi, y w nienáwiśći ma káżdego grzeſzniká, dla ktorych Adámá z Ráiu wygnał, świát potopem zátopił. Sodomę y Gomorę śiárczyſtym ogniem ſpalił, y teraz dla tákowych grzechow śmiertelnych bezbożni ludźie iáko grad y śnieg do piekłá idą. O czym *S. Vincen. Fer. D.7ma* świádczy mowiąc, Ze kiedy vmárł nieiáki Archidiákon Lugdoneńſki, tedy tego dniá trzydźieśći tyśięcy rożną śmierćią pomárło, z ktorych tylko Swięty Bernard, á on, trzech tákże do czyſcá poszli, á inni wſzyſcy do prze-

páśći

páśći piekielnych w trąceni ſą. Obaczże ſię tedy bezbożny grzeſzniku popráw ſię żáłuy, y pokutuy, czego ieżeli nie vczyniſz náwieki wieczne w przepáśćiách piekielnych y ztymi drugiemi gorzeć będźieſz.

Pyt. Ktoreż ſą grzechy głowne śmiertelne? Odp. Siedm: Pychá, Łákomſtwo, Nieczyſtość, Gniew, Obżárſtwo, Zazdrość, Leniſtwo.

Pyt. Co to ieſt Pychá. Odp. Pychá ieſt nie porządna wyniosłość sámego śiebie. Ktora w ſobie zámyka te cztery grzechy. Pierwſzy z tego ſię chwalić czego kto nie ma. Drugi to ſobie przypiſowáć co mu Pan Bog dał á nie Pánu Bogu. Trzeći, choć to od Páná Bogá przyznawa, przećię to on ſwoim zasługom przypiſuie. Czwarty to co mu Pan Bog dał z tego ſię wynośi, prożney chwáły ſzukáiąc, y drugim gárdząc.

Pyt. Ktoreż grzechy rodźi Pychá? Odp. Tę śiedm: Pierwſzy niewypełnienie Przykazánia Boſkiego y ludzkiego. Drugi vporczywość przećiwko prawdźie. Trzeći wielkie o ſobie rozumienie á drugiemi ludźmi pogárdzenie. Czwarty fałſzywe śiebie sámego przechwalánie, álbo poniżánie ná złość bliźniemu ſwemu. Piąty obłudá z powierzchney świątobliwośći, z ſzácowániem nabożeńſtwá inſzych ludźi. Szoſty wymowki złych ſpraw y okrywánia grzechow ſwoich, Siodmy ſkrzętnosć ieśli

ſię kto

śię kto wywiáduie tego co mu nie należy, y z tym śię chwali. Y owi tákże grzeſzą ktorzy wysádzáią śię ná zbytnie ſtroie, oſobliwie biáłegłowy ktore niemi ludźi młodych y śiebie zábiiáią &c. Tákże y owi ktorzy budowánia, sługi, poczty, bárwy, vczty, nie podług ſwoiey kondycyey zbytki y vtráty czynią.

Pyt. Iákoż ieſt grzech brzydki przed Pánem Bogiem pychá? Odp. Ták ieſt brzydki iż Piſmo Swięte zowie ią początkiem wſzyſtkich grzechow, á to dwoiákim ſpoſobem. Naprzod iż kożdy táki grzech lekce ſobie waży Páná Bogá, y roſkazánie iego. Drugi ſpoſob, iż ten grzech pychy był naypierwſzym w niebie y ná źiemi, ktory Lucyperá z niebá ſtrąćił, y z onych ślicznych Aniołow w brzydkich ſmokow obroćił, pierwſzych záś Rodźicow náſzych Ráiu pozbáwił, Krolá Nábuchodonozorá w bydlę nieme obroćił, że przez kilká lat śiáno muśiał iáko woł ieść. Tego śię kożdy pyſzny niechay ſpodźiewa, bo śię tákimi Pan Bog brzydźi, pokornym záś łáſkę ſwoię dáie.

Pyt. Ktoryż ieſt grzech drugi głowny śmiertelny? Odp. Łákomſtwo, ktory grzech popełnia táki kożdy kto cudzego dobrego nie ſpráwiedliwie nábywſzy zátrzymawa álbo pożąda. Lichwę od pieniędzy pożyczánia, role, łąki, podárunki bierze, posługi wymawia, bliźniego w przedániu korcem, kwartą, funtem,

y iákimkolwiek ſpoſobem oſzukiwa, czeládnikowi mytá, robotnikowi zapłátę zátrzymywa &c. Co wſzyſtko powinien wroćić, ále y ten ktory w bogáctwách nádźieię pokłada, bliźniego ſwego nie rátuie.

Pyt. Ktoreż grzechy łákomſtwo rodźi? Odp. Te śiedm: pierwſzy zákámiáłość przećiwko bliźniemu. Drugi zbytnie ſtáránie ſię o bogáctwá z opuſzczániem duſznego zbáwienia ſwego. Trzeći oſzukánie bliźniego ſwego. Czwarty kłamſtwo. Piąty krzywoprzyśięſtwo ktorego ſię záwſze potrzebá wyſtrzegáć. Szoſty gwałczenie ſpráwiedliwośći y pokoiu poſpolitego dla ſwego pożytku. Siodmy zdrádá y nie dotrzymánie wiáry.

Pyt. Iákoż ieſt grzech ſzkodliwy łákomſtwo? Odp. Ták ſzkodliwy iáko Pan Chryſtus powiedźiał że podobniey Wielbłądowi prześć przez vcho igielne, niżeli bogaczowi do Kroleſtwá niebieſkiego. Nie dla tego żeby bogáctwá ſpráwiedliwie nábyte przez ſię miáły być złe, ále że rzadko bez łakomſtwá bywáią nábywáne, bo ták Páweł Swięty náucza mowiąc. Iż ći ktorzy chcą bydź bogatymi, choć ieſzcze nie ſą, tedy wpadáią w śidłá diabelſkie.

Pyt. Ktory ieſt grzech głowny trzeći śmiertelny? Odp. Nieczyſtość, álbo ćieleſna pożądliwość y iey wykonánie.

Pyt. Ktoreż grzechy pochodzą z nieczyſtośći?

ſtośći? Odp. Ośm tákowych: Pierwſzy, Slepotá duſzna ku obaczeniu prawdźiwego dobrá duſznego. Drugi, Nieuważánie ſtanu ſwego y rzeczy oſtátnich. Trzeći, Nieſtáteczność w poſtępkách. Czwarty, Zbytnia miłość śiebie sámego, y tego doczeſnego obłudnego żywotá. Piąty, Pokwápliwość bezrozumna do popełnienia grzechow. Szoſty, Nienáwiść przećiwko Pánu Bogu y przykazániu iego. Siodmy Zbytnia miłość tego świátá. Oſmy, Roſpacz o ſzczęśliwośći przyſzłego żywotá.

Pyt. Bárzoż śię Pan Bog brzydźi nieczyſtośćią? Odp. Ták bárzo, iż dla niey nie tylko ludźie ktorzy śię nią mázáli, ále y wſzyſtkie źwierzętá y ptáſtwá potopem zátopił, Sodomę y Gomorę śiárczyſtym ogniem popalił. Toż y teraz czyni, iáko y ná ſtráſznym Generálnym Sądźie ſwoim karáć tákowych będźie, ktorzy ćiáłá ſwoie ktore ſą Kośćiołem Bożym plugaſtwy nieczyſtymi ſzpećili podobni beſtyiom.

Pyt. Ktoryż ieſt grzech Czwarty głowny śmiertelny? Odp. Gniew: ktory w ten czás ieſt grzechem śmiertelnym kiedy go kto długo w ſercu ſwoim chowa, krzywdę bliźniemu czyni znaczną, y innych wielu rzeczy śię dopuſzcza, z dobrym rozmysłem, słowem przykrym, álboli vczynkiem. O czym ſzerzey Páſterze powinni náuczáć.

Pyt. Ktoreż grzechy pochodzą z Gniewu? Odp.

Odp. Te Sześć : Pierwszy, Nádętość myśli w sercu. Drugi, Vszczypliwe przymowisko. Trzeći, Łáiánie z furyą y wołániem. Czwarty, Potwarzy zádáwánie. Piąty, Zwádá y wszczynánie kłopotow. Szosty, Bluźnierstwo gdy kto nie mogąc się nád człowiekiem pomśćić Pánu Bogu złorzeczy, álbo rzeczom świętym iego.

Pyt. Ktoryż ieſt grzech Piąty głowny śmiertelny ? Odp. Obżárstwo wszelkie w iedzeniu y w pićiu z obrázą Boską, y nie zdrowiem swoim, przez co grzeszą ći ktorzy roskoszne potráwy dla smáku tylko pobudzánia, á nie dla potrzeby wymyśláią, y onych zbytecznie záżywáią, brzuch swoy zá Bogá máiąc. Tákże y ći ktorzy postow od Kośćiołá Bożego postánowionych bez słuszney przyczyny łamią.

Pyt. Ktoreż grzechy z obżárstwá wyrástáią? Odp. Te Pięć: Pierwszy, plugáwe słowá, myśli, y vczynki. Drugi, Obmowiská y insze nie bespieczne mowy. Trzeći, Sprosność y lekkość w postępkách. Czwarty, Vtracenie rozumu. Piąty, Ospáłość w grzechách y sprosne plugástwá z zbytku ćielesnego pochodzące.

Pyt. Iákoż ieſt grzech sprosny z obżárstwá ? Odp. Y bárzo sprosny, bo ieſt przećiw przyrodzeniu czego bydlętá nie czynią, dla tego też ten grzech ieſt pełen plugástw, bo człowieká obżártego ná wyobráżenie Boskie stworzonego sprosną bestyą czyni, przez ktory wiele ich

do piekła wpada, kędy kielich gorzkich mąk zmieszány śiárką ognistą, y smołą ná wieki wieczne pić będą.

Pyt. Ktoryż iest grzech Szosty głowny śmiertelny? Odp. Zazdrość, ktorą grzeszny kożdy, kiedy kto żáłuie że się bliźniemu dobrze dźieie, zayrząc mu szczęśćia od Páná Bogá.

Pyt. Ktoreż grzechy pochodzą z zazdrośći? Odp. Tę pięć: Pierwszy, Nienáwiść bliźniego. Drugi, Rádość z nieszczęśćia. Trzeći, posądzánie bliźniego. Czwarty, Niezgody rozśiewánie między ludźmi. Piąty, Szemránie przećiwko Pánu Bogu iákoby on niesprawiedliwy był iednego błogosłáwiąc á drugiego náwiedzáiąc.

Pyt. Iákoż ten grzech iest szkodliwy? Od. Ták bárzo szkodliwy bo sámego czártá náśláduie, ktory zayzrząc mieyscá w niebie vtráconego nas do gniewu iego przyprowádźił, y ieszcze przyprowadza, potym iest przećiwko rozumowi, bo káżdy inszy grzech ma iáką táką fałszywą roskosz á zazdrość tym, czego kto komu zazdrośći prożno człowieká trapi y suszy.

Pyt. Ktoryż iest grzech Siodmy głowny śmiertelny? Odp. Lenistwo kiedy kto iest leniwym do służby Bożey, y zbáwienia dusze swoiey. Bo nie dosyć iest ná tym czynić źle, ále też trzebá dárámi sobie od Páná Bogá powie-

rzony-

rzonymi vmieć, dobrze y pilnie száfowáć, y nimi ná łáskę Bożą zárábiáć, żeby z nich y z czásu márnie vtráconego srodze od Páná Bogá sądzony karan nie był.

Pyt. Ktoreż grzechy z tákiego leniſtwá pochodzą? Odp. Te sześć: Pierwszy, Lekkie vważánie woli Boskiey zbáwienia swoiego. Drugi, Myśl o rzeczách sprosnych. Trzeći, Złoczyńſtwo ktorego sobie kto zá grzech nie ma mszcząc się nád inszym. Czwarty, Záiątrzenie serdeczne chcąc złą swoię wolą wypełnić. Piąty, Boiaźń ku dobrym vczynkom iákoby trudne bydź miáły. Szosty, Rospácz gdy się komu zda nie podobna z grzechow powſtáć y pokutowáć, o co ma Páná Bogá prośić.

Pyt. Ktore są grzechy przećiwko Duchowi Swiętemu? Odp. Te kiedy kto z wierutney złośći przećiwko Pánu Bogu w grzechách śmiertelnych leżąc, vpor, zákámiáłość w sercu ma, y grzechu do grzechu przyczynia, nie chcąc się popráwić, názbyt w miłośierdźiu Boskim vfáiąc. Dla tego Duchowi Swiętemu są przećiwne, iż rátunkowi iego ku powſtániu z nich mieyscá nie zoſtáwuią, przeto też álbo rzádko, álbo nigdy do odpuszczenia ich przez pokutę przychodzą. A te są sześć. 1. Rospácz o miłośierdźiu Boskim. 2. Temu przećiwne zbytnie vfánie w miłośierdźiu Boskim do kuránia grzechow. 3. Prawdy zbáwienney przećiw

ćiw sumnieniu prześládowánie. 4. Zazdrość łáski Bożey y pobożnych spraw iego. 5. Vporne sercem żatwárdźiáłym grzeszenie. 6. Ostáteczne do śmierći niepokutowánie.

Pyt. Ktore są grzechy pomsty do niebá wołáiące? Odp. Te ktore sprosnośćią álbo okrućieństwem swoim iákoby głosem iákim, srogiey y prędkiey pomsty od Bogá żądáią. A te są Cztery 1. Mężoboystwo vmyślne vczynione. 2. Vćiśnienie vbogich ludzi. 3. Zápláty robotnikom zátrzymánie. 4. Grzech sprosny Sodomski.

Pyt. A cudze grzechy iákie są? Odp. Te ktorych lubo sámi niepopełniamy, ále kiedy te kto popełnia przez spáry ná to pátrzamy y onych nie karzemy. To iest roskazániem, rádą, zezwoleniem, podwiedzeniem, pochwaleniem, vczestnictwem. Obroną álbo obmawiániem. Niekárczeniem grzeszącego. Zámilczeniem czásu potrzeby przedtym komu to wiedźieć należy.

Pyt. Ktore są ostátnie rzeczy ná ktore Człowiek záwsze ma pámiętáć. Odp. Te są cztery, Smierć, Piekło, Sąd, Niebo. O Smierći, niech Pásterze náuczáią. O Sądźie náuczay z siodmego Artykułu. O Niebie czytay z trzećiey Częśći kędy się poczyna. Y choćbyś tu człowiecze, &c. O Piekle słuchay náuki chceszli w nim potym nie bydź.

Pyt. Coż iest Piekło. Odp. Iest kráiná śmierći, loch czártowski, mieszkánie przepáśći ćiemne bezdenne, miásto pokármu głod, miásto napoiu prágnienie, miásto zygáru wrzask y wyćie, miásto łoszká ognie, miásto rządu przepáść zámieszána wiecznemi zewsząd zámkámi, zaporámi y łáńcuchámi obwárowána: Nád ktorą ćiemną przepáśćią z wierzchu gniewu Bożego, wisi pieczęć, w ktorey mieszkáią smocy brzydcy y iádowići, wężowie przeklęći. O ktorym myślić teraz lepiey, y męki iákie potępieni ludźie ćierpią vważáiąc, ániżeli się tám potym dostáć. Iáko ieden Pustelnik o ktorym czytamy w Zywotách Swiętych, ták sobie zá żywotá mawiał. Ia dla grzechow moich do piekłá potępiłem sámego śiebie, y ták mawiąm. Bądź z tymi z ktorymi bydź zásłużyłeś w krotce znimi policzony będźiesz. Widzę tám zgrzytáiące zębomá, y poskákuiące cáłym ciáłęm, y od głowy áż do nog drżące. Widzę y morze ogniá wrzącego, á wokoło otaczáiące, y huczące, á iáko mniemáią niektorzy sámego Niebá dotykáiące się wáły ogniá, á wstrásliwym onym morzu bez liczby wrzuconych ludźi, &c.

Pyt. Coż zá męki są w przepáśćiach piekielnych. Odp. Naprzod ćiemnośći ktore nie są záćmieniem powietrza, ále bezdenne y ćięmne przepáśći, okropne śiárczyste, smrodliwe,

dźiwe, mgliste, ták gęste, iż iákoby dotykáć się dádzą z tákim stráchem, y lękániem potępionych, że drżeć muszą ludźie potępieni dla boiáźni wielkiey, osobliwie duszá przeklęta dla swoich grzechow od Naywyższego strásznego Sędźiego, kiedy z ćiáłá wychodźi żegnáiąc Słońce, Xiężyc, Plánety, Gwiázdy z Iobem záśpiewáć muśi mowiąc. Poydę y niewrocę się do źiemie ćiemney, okrytey mgłą śmierći, źięmie, nędze, y ćiemnośći. Názwána iest źięmią ćiemnośći, bo tám iákoby w Oyczystey swey źięmi ćięmność się rodźi, śiárczyste płomienie z śiebie wydáiąc. Tám ćięmna, ślepa śmierć, y mglisty Lucyper Tron y Stolicę sobie záłożyli. Tám w gęstey ćiemnośći chmurach brzydkie poczwáry, cárći przeklęći, okrutnie potępionych dręczą. Abyśćie tedy tych vśli ćiemnośći, Choććie poki świátłość maćie, áby was ćięmnośći nieogárnęły. O ktorych ćiemnośćiách. Augustyn Swięty náucza mowiąc. O ktokolwiek ná złośći się rospasał, ktory dla twoich zbrodni, y cudzołostw, nie tylko niezwykłeś stráchać się ćiemnośći, ále ich szukasz ktory weselszym bydź zwykłeś, gdźie świece zgászą; nie będźiesz miał tákich ćiemnośći, w ktorychbyś się weselił, w ktorychbyś záżywał roskoszy ćiáłá. Nie ták będą ćiemnośći one. Iákosz tedy. Tám będźie płácz y zgrzytánie zębow, nie vstánie Kát,
 nię

nie vſtánie ten co będźie ćierpiał kátowánie.

Druga męká Smrod. Powiáda Izáiaſz *Cap.* 32. o Aſsyryiczykách iż ſtrupow ich wſtąpi ſmrod. Ale dáleko więkſzy ieſt z potępionych bo iáko wiele tám będźie ćiał ich, ták wiele będźie trupow ſmrodliwych, brzuchy ich zaráźliwymi humorámi obćiążone, y od ogniá gwałtownego wrzące, ſproſny bárdzo bez przeſtánku wyrzucáć będą fetor, ná przemiány iednák częśćią biorąc w śię plugáſtwá częśćią wybucháiąc zarázę końcá nie vczynią nigdy. Smrodliwe one y ſproſzne trupy iáko plaſtr z plaſtrem wzáiem ſkleione będą. Skąd ták ſrogi y zdrádliwy według Bonáwentury Swtętego będźie on Smrod, iż gdyby ná ten świát iednego tylko potępionego wyrzuczony był z piekłá trup, wſzyſtkieby záraz Domy, Wśi, Miáſtá, ryby, ptáſtwá, beſtye, ludźie náoſtátek wſzyſtko powietrze, y świát morowym iádem zárážił, y cokolwiek żyie pozábiiałby, iáki będźie ten tám Smrod, ktory wychodźić będźie z śiárczyſtych ogniow onych płomienie, z ſproſney páry, z brzydkiey ropy, ſplugáwcy oney káłuże, gdźie ſtráſzydłá one robakow pełne w gnoiu śię ſwoim vwaláią, y iákoby gniią. Doda Smrodu názbyt ogień śiárczyſty, ktory gęſtym á czárnym dymem wſzyſtko piekło nápełni. Iáko ieden pokazał śię ſwemu przyiaćielowi oznáymuiąc mu

iż był

iż był potępiony. A gdy pytał on drugi, ieśli ták są srogie w piekle męki iáko o nich pospolićie rozumiemy, z pytáłá nieszczęśliwa duszá, ieśliby ktory z niey chćiał doznáć, opowie tātęn, radbym doznał węchem. Tedy potępiony płászcz ktorym było kryty rozgárnął. Aliśći znagłá wybuchnie iák nieznośny cuch, ták do wierzenia niepodobny Smrod, ták zárážliwy fetor, iż wszyscy Zakonu onego Mniszy (był bowiem drugi on Zakonnikiem) iák bez rozumni szaleni, y od śiebie zgołá odeśli, tám y sám, błąkáiąc się biegáli, wrzeszcząc wołáli. Co tám poczniesz Roskosźniku? wy osobliwie białegłowki co to ćielská swoie śmierdzące názbyt stroićie. Gdźie ná ten czás przywożnych zdáleká muszek? gdźie kwiatki ták wiele rázy do nozdrzy przytknione? gdźie perfumy? gdźie bálsámy? gdzie zamorskie troćicki? Będźie miásto wdźięczney woniey Smrod.

Trzećia męká Płácz. Biádá wąm tedy ktorzy się teraz śmieiećie, bo niedługo płákáć będźiećie, á płácz potępionych iáko náuczą Swięty Bonáwenturá ták będźie zbytni, że gdyby znich káždego łzy zbieráne były, ták by się ich wiele zá czásem názbieráło iák wiele wod iest w cáłym morzu Oceáńskim. A nie tylko iáko w Morzu, ále ile kropel od stworzenia Swiátá dáły dždže, y do końcá dádzą, y iák wiele rzek do morzá wpadáią, y wpa

dać będą, wszystkie te krople przećię zliczysz, y koniec ich naydźiesz, á tám płacz potępionych nie będźie miał końcá, iáko naucza błogosłáwiony Mákáryusz naucza mowiąc. Iż w piekle łzy ludźi potępionych będą ogniste, ktore ćiáłá palić będą. Do tego słyszeć będźie strászliwe wyćie, ięczenie, wrzask pomięszánych głosow, ktore w przepáśćiách onych bezdennych ćiemnistych ná kształt grumow rozlegáć się będą. Ci łzy z oczu tocząc, piersiámi ięcząc, z sercá wzdycháiac, á płáczliwego z płuc głosu dobywáiac, y żáłosnego nárzekánia bez końcá powtárzáć będą one słowá. Zbłądźilismy zdrogi prawdy, á swiatłość spráwiedliwośći nie świećiłá nam. Posłucháyćie płáczliwych wierszow á żáłosnych piosnek ktore śpiewáią potępieni opisánych od Efremá Swiętego. Tedy gorzko bárzo płácząc, á nárzekáiąc mowią. O iákoż to w niedbálstwie, y gnusnośći czás swoy strawilismy! ô iákoż sąchmy omąmieni! ô iáko słucháiąc Pismá Bożego á smieiąc się z niego, sámysmy się náśmiáli z śiebie! Ták Bog mowił nam przez Pismo, á nie słuchálismy: tu my iuż wołamy, á on twarz swoię od nas odwraca. Co nam pomogą gránice świátá! gdźie Oćiec, ktory nas zrodźił? gdźie Mátká? gdźie synowie? gdźie przyiaćiele? gdźie bogáctwá, gdźie imięnia y ośiádłośći? gdźie gromádny dwor? gdźie

gdźie bieśiády? gdźie rożne y pozne gonitwy? gdźie Krolowie? y Potentatowie? iáko od żadnego z nich wybáwieni bydź teraz nie możemy, áleć oni sámi sobie co pomoc nie mogą, ále zgołá opuszczeni iesteśmy od Bogá y od Swiętych iego, te tedy śpiewáć będą piosnki nędznicy oni, poniewasz tu w grzechách śmiertelnych leżąc zá nie pokutowáć y płákáć niechćieli.

Czwarta męká będźie Głod, bo łáknąć będą potępieni iáko pśi, bo iáko pśi z głodu wielkiego rozmáite śćierwy zá Miástá y Wśi wyrzucone zrzeć muszą, tak potępięni iáko pśi głodni sámych śiebie kąsáć y będą chćieli pozrzeć, iáko náucza Izáiasz Prorok. Będźie lud iáko stráwą ogniá, masz Brátu swemu nie swolguie, káżdy mięso z rámięniá swego zrżeć będźie. Bo iáko ná swiećie śię tráfia, iż kiedy komu głod doymie, tedy rozmáite śćierwy náwet y włásne dźieći ieść muszą, tákże też w przepáśćiách piekielnych dźiać śię będźie, bo język y podniebienie potępionych nábrzmiáłe záwsze będą pewnym humorem, á ták gorzkim iż áni rutá, áni żołć, áni Aloes, áni piołun zrownáne z táką gorzkośćią bydź nie mogą, y miásto napoiu kielich gniewu Bożego to iest śiárczystey ognistey smoły pić muszą.

Piąta męká Robáctwo, pomstá nád ćiáłem niezbożniká, ogień, y robak, bo táka Theo-

 logow

logow y Oycow Swiętych ieſt náuká, iż potępionych prawdźiwie dręczy robáctwo, ktorych w piekle bez liczby ieſt okropnych, ſmrodliwych, bárzo kąsáiących, nigdy nie vmieráiących, wiecznych, ktorzy oſobliwą, oprocz ogniá kátownią, ćiáłá złośnikow męczą, ſámi bolu nie czuiąc iáko Bázyli Swięty náucza mowiąc. |W piekle niezliczonego robáctwá rodzay będźie iádowity, y żárłoczny, gryżący, á iednák nienáſycony, nieznośne bole kąſániem zadáiący. Tákże y Swięty Anzelm powiáda, iż w piekle męká ieſt robáctwo nie vmieráiące, to ieſt Węże, Smocy wzrokiē y kſykániem ſtráśni, ktorzy iáko ryby w Wodźie, żyią w płomieniu. Y ták wchodźić y wychodźić będą przez trupy potępionych nozdrzá, oczy, vſzy, vſtá, gromádą brzydkich robakow, ktorzy vſtáwicznym kąſániem wſzyſtkie wnętrzności wáſze, oſobliwie białegłowy co to śmierdzące wáſze ćielſká ſtroićie, ludźi młodych iáko y śiebie ſámych zábiiaćie, kąsáć y gryść, y palić śiárczyſtym ogniem będą á nigdy áni wy áni oni nie vmrą. Ieſzcze drugi robak Sumnienia gryść ich będźie, iż czás żywotá ſwego nádáremno trawiąc, o duſzne ſię ſwoie zbáwienie nie ſtáráli, iáko Swietemu Humbertowi ieden potępiony pokazał ſię mowiąc. Iż ia y drudzy potępieni niczegoy inſzego nie żáłuiemy, tylko tego żeśmy czás

ná márnośćiách, ſtroiách, iáko to y wy niemądre białegłowki teraz czynićie, ſtrawili. Przeto obaczćie ſię przed czáſem, zá grzechy żáłuyćie, márnośći poniechayćie, y vważayćie, żeśćie ſię z plugaſtw poczęli, worem plugaſtw y robakow ieſteśćie, ſtrześćieſz ſię byśćie nie byli wſzyſcy pokármem pomienionych robakow piekielnych, wy oſobliwie młodźi, y záślepieni ludźie.

Szoſta męká Ogień. Ktory ták śilny będźie, iż ani wſzyſtkich wod, potokow Morzá w iedno zlane, áni wſzyſcy Aniołowie, tákże y czárći, choćby wſzyſtkich śił dobyli nie mogą zágáśić iedney iego iſkierki. Zdumiewaćie ſię pewnie o tákich płomieniſtych ogniách słyſząc, ále przeſtániećie gdy náukę od Izáiaſzá Proroká vsłyſzyćie, ktory w tęn ſpoſob náucza mowiąc. Powiewánie Páńſkie iáko potok śiárki podpaláć go będźie. Iákoby chćiał rzec nie ſprácowáney zápálczywośći, Boſkiey oddech, śiárczyſtey iákoby wybucháć będźie potoki, y ſpráwowáć, áby on ogień nigdy nie vſtawał. Do tego on ogień lubo ćiáłá pali, ále nie trawi, to ieſt nie ſpali, ták dálece że w onych śiárczyſtych ogniſtych płomieniách, przez cáłą wieczność włoſek żaden nie zgore, palić iednák okrutnie będźie. Dla ktorych okrutnych mąk vſtáwiczny ſmutek, nárzekánie, ięczenie, y ſzaloną wśćiekłość

 potę-

potępieni ćierpieć będą, bo káżdy z osobná członek, żyły, pulsy, kiszki, żyłki, wnętrzności, kośći, nie ináczey iáko gębká w pośrzod Oceánu wodą, ták one w Ieźiorze onym śiárćistym goráiącym nápełnione będą. Ktosz tedy z was zmieszka z tákim vpałem wiecznym. Kto z was ktorzy y wy ktore ćielská wásze śmierdzące fárbuiećie, á kąpiele zbáwieney popráwy żywotá, Skruchy serdeczney, Spowiedźi świętey, Przyięćia Przenayśmiętszego SAKRAMENTV. Dosyć vczynienia zá grzechy zániedbywaćie, táki ogień wyćierpi, kiedy w roskoszách ćielesnych dni swoie trawićie, á żywo do piekłá z stępuiećie.

Niechże tedy Duch Swięty Ogień miłośći swoiey Boskiey w sercách wászych wznieca, od was ślepoty świátowe odwraca, ábyśćie ogniem miłośći iego Boskiey pałáiąc márnośći poniechawszy, pokutowáli, ieżeli chcećie ognistych mąk pickielnych vść.

Siodmá męká Rospácz, bo potępionym są ná wieki drzwi zátáráłowáne, y zápieczętowane pieczęćią gniewu BOżEGO, ktorych potępionych rospácz pomieniona bárdzo trapi, bo w pierwszym momenćie ktorego nieszczęśliwa duszá w chodźi do onego srogiego tárásu, wszelkiego nieszczęśćia wiecznośc, zámknione przed nią będą drzwi nádźieie, miłośierdźia, odpoczynku, szczęśćia, łáski, litośći

pоćie-

poćiechy, wſzego dobrá, wſzyſtkie rozweſelenia, przyſtępy ſą przed nimi záwálone, płáczu, ſmutkow, wſzyſtkie ſą otworzone, Dyámentowymi Zamkámi zámknione ieſt piekło, bramámi żeláznymi obwárowány ieſt tęn táras. Y ták roſpáczenie od wſzyſtkich iáko wśćiekli pśi, vſtáwicznie wyią przećiwko niebu, Pánu Bogv, Mátce Bożey, Swiętym iego, y życzyliby áby poſpołu z nimi, wſzyſcy potępieni byli. Rozum álbowiem potępionych ktory Bogá nie widźi, tylko w ſkutkách ktore z ſobą zgubę, á zgubę nioſą w mśćiwych płomieniách, w ſmole roſpuſzczoney, we wrzącey śiárce, okropnym towárzyſtwie, y kátowániu od czártow, w ſmrodliwym á ćiemnym więźieniu, wśćiekłą y nie pohámowáną przećiwko Pánu Bogu od ktorego tá pomſtá wſzytká pochodźi, będźie miał nienawiść, y wzáiem z roſpáczy nieſkończoną będźie pałał pōſty y podeptánia á zgłádzenia Páná Bogá gdyby to mogło bydź chćiwośćią. Nic mu tedy nie doda poćiechy, tylko to że ná wieki wiecznie zginął, y okrutne męki ćierpieć będźie, dla czego do roſpáczy przychodźi. Iáko ieden Filozof pokazał ſię mowiąc: Com vmiał wſzyſtkiegom zápomniał, tylko mi to zoſtáie wiedźieć żem ná wieki zginął.

Oſma męká Wieczność, ktora iáko Bog początku y końcá nie ma, ták y Wieczność

mieć

mieć nie będźie, ktora naybárźiey trapi potępionych, iáko Kárdynał Bellárminus náucza mowiąc. Ták strászna iest rzecz wieczność bez końcá męki ćierpieć, iż gdyby ieden tylko ze wszystkich potomkow Adámowych, ná tákie karánie skazány bydź miał, słusznie mieliby się strachác, y drżeć wszyscy, ieśli tedy tym rzeczom nie wierzymy, gdźie iest Wiárá nászá, ieśli wierzymy gdźie rozsądek? ieśli zdrowy rozum mąmy? ieśli wyrokom Boskim? Pismom Prorockim? ieśli Kośćiołowi? ieśli Pánu CHRYSTVSOWI? dáięmy wiárę, iákosz ták strászne czuiąc nád sobą niebespieczeństwo śpięmy? Wiecznośći nápomina nas Kośćioł święty, kogo myśl o tobię nie poruszy, ten álbo rozumu nie ma álbo Wiáry, iáko y Thomasz Swięty náucza mowiąc: De Villá Nowá. Dwie nas rzeki czekáią iáko sobie ná nie zárobiemy. Albo z Pánem Bogiem Krolowáć, álbo ná wieki wieczne w przepáśćiách piekielnych gorzeć.

Mieyćiesz látá wieczne w pámięći?

O WIECZNOSCI.

Iáko rzadko przebywasz w myślách ludźkich?

Powtore mowię.

Iáko rzadko przebywasz w myslách nászych?

WIE-

WIECZNOSCI.

O Wiecznośći, ách Wiecznośći.
Co powiem? ábo iáko powiem?
Kto wymowi, Kto poymie?

Co ieſt

WIECZNOSC.

Myślę tyśiąc lat, myślę tyśiąc tyśięcy lat, myślę ták wiele tyśięcy lat. Ile ieſt momentow we wſzyſtkim czáśie od ſtworzenia Swiátá, áż do ſkończenia;

A o Wiecności ieſzcze nic niewiem.

O Wiecznośći, ách Wiecznośći?
Co może bydź rownego wiecznośći w mękách?
Chcę powiedźieć, á nieumiem powiedźieć?
Iak długo Bog będźie Bogiem, ták długo będą trwáć męki.

I A K D Ł V G O.

To będźie.

Wieczność? Wieczność? Wieczność

Trudno wymowić, trudno poiąć,
Trudno wynáleść, T O

I A K D Ł V G O.

Wieczność, ách Wieczność

WIECZNOSC,

O Boże, tu pal, tu śiecz, byleś ná wieki przepuśćił.

Mieyćieſz tedy y obecność Boſką przed ſobą.

Po wſzytkie dni żywotá wáſzego, mieyćie w pámięći Boga *Tob. 4.*

Ktorykolwiek tu ieſteś Chrześćiáninie, ktorykolwiek ieſteś Człowieczε.

Iáko żyieſz.

Y tákże nie pámiętaſz, y záwſze nię będźieſz pámiętał ná Boga twego.

Oto iednák on Bog, Bog ten nád tobą ieſt, pod tobą ieſt, wedle ćiebie ieſt, w tobie ieſt, nákoniec ten twoy

BOG WSZĘDZIE IEST.

Coż tedy czynićie nie pámiętáiąc ná Boga wáſzego?

Co czynićie? Słuchayćie, gdźiekolwiek ieſteśćie:

Ieśli ſię zákryie Człowiek w ſkrytośćiách; á ia go nie vyrzę? mowi Pan.

Słuchayćie tego, á przelękniyćie ſię, że Bog

WSZYSTKO WIDZI.

Y coż mowićie, co nie pámiętáiąc ná Boga wáſzego, co mowićie? CO?

Ktory ſtworzył Vcho nie Vsłyzy? w *Pſál. 93.*

Y OWSZEM.

Zyię ia mowi Pan, iákośćie mowili przy mnie słyſzącym, ták wam vczynię. *Num. 14.*

Pátrzćie tedy pátrzćie co mowićie przedtym,

Ktory

Ktory WSZYSTKO SŁYSZY.
Co náwet też myślićie w sercu wászym?
Co myślićie? Ach strześćie się?
Won dźień będźie on szperał po Ieruzalem z świecámi. *Soph. 1.* On ktory wszystkich
SERCA WYBADYWA.
Y doświadcza wnętrznośći BOG. *Ierem. 17.*
Zdumieycie się teraz Niebiosá nád tym,
Zdumiey się Ziemio.
Czego się nie waży Człowiek przed Człowiekiem, tego się waży przed Bogiem. Ale o lepiey tedy
Przez nieśmiertelnego BOGA ia was obowięzuię.
Mowćie potym z Sercá, mowćie záwsze,
MOWCIE WSZEDZIE.
Wolę Vmrzeć, niż bydź potępiony,
Wolę Vmrzeć, niż bydź zmázány.
Wolę Vmrzeć, niż z grzeszyć przy obecnośći Páńskiey. *Dan. 13.*
We wszystkich drogach twoich myśl o BOGV. *Prov. 3.*
Wielka wam iest ieżeli przebaczáć niechcećie.
Potrzebá nákazána dobroći, gdyż przed oczymá czynićie
Sędźiego wszystko widzącego.

NAVKA

Dla máłych dźiatek ktore ták vczyć, kóráć, y ieść im nie dáć áż odpowiedzą.
Pyt. Wiele iest Bogow. Odpow. Ieden.

Pyt:

Pyt. Wielo Osob. Odp. Trzy. Pyt. Ktore.
Odp. Bog Oćiec, Bog Syn Boży, Bog Duch Swięty.
Pyt. Bog Oćiec ćierpiałże zá nas ná Krzyżu. Odp. Nie ćierpiał bo nie ma Ciáłá.
Pyt A Syn Boży ćierpiałże.
Od. Cierpiał, bo miał Ciáło ktore sobie z Przeczystey Krwie Pánny Przenayświętszey Maryey zá spráwą Ducha Swiętego stworzyć raczył.
Pyt. Duch Swięty ćierpiałże zá nas.
Odp. Nie, bo nie ma Ciáłá.
Pyt. Co Pan Bog robi w Niebie.
Odp. Dobrym dobrze płáći, y wszystko ná nas pátrzy. Pyt. Co robi ná źiemi. Odp. Zywi y błogosłáwi nas. Pyt. Co robi w piekle. Odp. Złym żle płáći.
Pyt. Co będźiesz przyimował idąc do Stołu Bożego. Odp. Ciało Przenayswiętsze, Krew Przenaydroższą Duszę Bostwo, to iest Páná Chrystusa Iezusa Boga y Człowieká Stworzyćielá moiego.
Pyt. Ciáło Przenayświętszey Panny będźieszże przyimował. Odp. Nie, bo ią wźięli Angeli z Ciáłem y z Duszą do Niebá.
Tákże záwsze ráno y wieczor niech dźiatki máłe ná dobry dźień, y ná dobrą noc Pánu Iezusowi, y Pannie Przenayświętszey zmowiwszy paćiorek, záśpiewáią śiedmioro
Pozdro-

Pozdrowienia Anielſkiego, ták iáko w Rożáńcu Swiętym śpiewáią. Potym krzyżem leżąc trzy kroć rázy ták, Swięty Boże, Swięty Mocny, Swięty y Nieśmiertelny, Zmiłuy ſię nád námi. Potym Od głodu woyny y powietrzá, Wybaw nas Pánie. Potym tákże. Abyś Rodźicow náſzych błogosłáwić raczył. Prośiemy ćię Pánie. Potym. Abyś wſzyſtkim grzeſznym dał popráwę żywotá y Duchá Swiętego. Prośiemy ćię Pánie. Potym. Abyś wſzyſtkim vmárłym dał żywot wieczny. Prośiemy ćię Pánie. Potym. Niech mowią trzy kroć rázy, źiemię cáłuiąc ták. Niechay będźie pochwalony Przenayswiętſzy SAKRAMENT, y teraz, y záwſze, y ná wieki wiekow Amen. Potym ták Przenayſłodſze Imię IEZVS y MARYA wam polecám ſerce y duſzę moię. Y biiąc ſię w pierśi niech ſię przeżegnáią.

N A V K A

Krotſza dla proſtſzych.

Ktorey Páſterze nie vcząc y ludźie prośći nie vmieiąc śmiertelnie grzeſzą iáko o tym w Przemowách dosyć máią, niech przynamniey z nimi przed Kazániem Páćierz, Boże Przykazánie, iákie ſpiſáne z Bibliey w Siodmey Cześći ieſt mawiáią, ktore y Szkólni śpiewáć mogą ná tę notę Wierz w Bogá iednego, bo wyráźnieyſze ieſt. A po Przykazániu zás Bożym ták Kápłan z ludźmi może mawiáć y Szkolni ná kſztałt In Exitu *często ie po Kazániu śpiewáć pięknie, y powoli, coby ſię tego ludźie prośći náuczyli.*

Wierzę iż Pan Bog ieden iestá trzy Osoby, to iest Bog Oćiec, Bog Syn Boży, Bog Duch Swięty, trzy Osoby á ieden Pąn Bog.

Wierzę iż tenże Pan Bog w Troycy Swiętey iedyny iest Wszechmocnym, iest Stworzyćielem niebios y źiemie, wszelkiego stworzenia, y nas wszystkich wszystko widźi, wszystko słyszy, y wszędźie iest.

Wierzę iż Bog Syn Boży Wtora Osobá Troyce Przenayświętszey Pan nász Chrystus IEZVS iest Zbáwićielem, Odkupićielem, y Sędźią, nas żywych y vmárłych.

Wierzę tákże y w Trzećią Osobę Bogá Duchá Swiętego, bo iáki Bog Oćiec, iáki Bog Syn Boży, táki y Bog Duch Swięty, trzy rowne we wszystkim sobie Osoby, á ieden Pan Bog.

Wierzę iż káżdemu człowiekowi do dostąpienia żywotá wiecznego. są trzy Cnoty naypotrzebnieysze to iest Wiárą, Nádźieia, y Miłość.

Wierzę iż w Kośćiele Swiętym Kátholickim iest Siedm Sákrámentow, to iest Chrzest, Bierzmowánie, Ciáło y Krew Páńska, Pokutá, Ostátnie pomázánie, Kápłáństwo, y Małżeństwo.

Wierzę iż po poświąceniu ná Mszy Swiętey Chlebá y Winá mocą Słow Bożych ktoremi kożdy Kápłan poświąca.

Chleb w Ciáło Przenayświętsze, y w zupełnego Pąná Chrystusá Bogá y człowieká.

Wino

Wino w Krew Przenaydroższą y wzupełnego tákże tegoż Páná Chrystusá Bogá y człowieká, ták iáko Wodá w Wino przedtym w Kánie Gálilieyskiey przemienia się.

A Chlebá y Winá iuż tám nie mász tylko iego przymioty, to iest białość, okrągłość y smak.

Y ták y ná práwicy Bogá Oycá z niebá nie zstępuiąc záwsze siedźi, y tu w Przenayświętszym Sákrámenćie pod obiemá osobámi vtáiony, zupełny tenże Pan nász Chrystus IEZVS Bog y człowiek záwsze zostáie.

Wierzę náostátek we wszystko czego nas Kośćioł święty Kátholicki Mátká nászá náucza, y wolę vmrzeć á niżeli ináczey wierzyć.

Chwałá Oycu y Synowi, y Duchowi Swiętemu. Iáko było ná początku, y teraz y záwsze y ná wieki wiekow, Amen.

A potym Akt skruchy w ten sposob záwsze znimi mawiáć.

PAnie IEZV Chryste, Zbáwićielu moy, iedyne dobro moie, ktory dla mnie grzesznego, okrutnie ná Krzyżu zámordowány iesteś, miłuię ćię nád wszystko stworzenie, dla ćiebie tylko sámego. Záłuię ze wszystkiego serca żem ćię kiedy Bogá mego obráźił. Brzydzę się dla miłośći twoiey wszystkiemi grzechámi moiemi, máiąc státeczną wolą za pomocą twoią

więcey nigdy nie grzeſzyć. Mam nádźieię w miłośierdźiu twoim, y w niewinney męce twoiey, że mi wſzyſtkie grzechy moie odpuśćić będzieſz raczył, iáko y ia odpuſzczam dla miłośći twoiey wſzyſtkim ktorzy mnie obráźili, Amen. *A potym mowić znimi Powſzednią Spowiedź, y Páćierzá y Bożego Przykazánia częſto ich ſłuchać bo go nie wſzyſcy vmieią, także y Wiáry świętey táiemnic o piekle, tákże o Męce Páńſkiey częſto im czytáć.*

NAVKA

Ktorą czytáć częſto, wſzyſtkim bo im życzę duſznego zbáwienia podług ktorey ieśli ſię ſpráwowáć będą mam nádźieię w Pánu Bogu że ią otrzymáią.

WIárę mieć żywą, Nádźieię zupełną, Miłość doſkonáłą, to ieſt wierzyć w Páná Bogá w Troycy świętey iedynego y we wſzyſtko czego nas Kośćioł święty náucza. Mieć nádźieię w Pánu Bogu w gorzkiey męce iego áż do ſkonu żywotá, bo on niechce śmierći grzeſznego, w Pannie Przenayświętſzey y Wſzyſtkich Swiętych. Miłowáć go náde wſzyſtko á bliźniego ſwego iáko śiebie sámego.

2. Spowiádáć ſię co trzy dni, álbo choć co tydźień, nie wiedząc godźiny śmierći. Przenayświętſzy Sákráment przyimowáć bo táki káżdy ſzczęśliwy ktorego gdy przyidźie Pan znaydźie gotowego.

3. Przed

3. Przed ſpowiedźią z ſumnieniem ſię ſwoim porachowáć, grzechy ſobie przypomnieć czymeś od pierwſzey ſpowiedźi y iáko wiele rázy ná káżdy tydźień Páná Bogá obrażał. Wzbudźić w ſobie żal ſerdeczny, y ſkruchę mieć prawdźiwą, mowiąc, O Boże moy czegom ſię ia to znowu dopuścił, kiedym ćię po ták wielu ſpowiedźiách y przyięćiu Ciáłá twego Przenayświętſzego, á boday nie iáko drugi Zdraycá Iudaſz świętokrácko przyimuiąc znowu obrażał, widzę żem iuż był godźien być wtrącony do przepáśći piekielnych gdyby nie miłośierdźie twoie. Y záraz mieć ſtáteczną wolą, do grzechow ſię więcey nie wracáć, zá pomocą Bożą y zá nie ſerdecznie żáłowáć.

4. Do ſpowiedźi iść przed Kápłánem vklęknąć, przeżegnáć ſię y mowić, Błogosław mię Oycze Duchowny, Y począ wſzy Spowiádam ſię Pánu Bogu &c. wyznáć grzechy ſwoie wſzyſtkie żadnego nie táiąc, nápomnienia słucháć, y podczás rozgrzeſzenia zá nie ſerdecznie żáłowáć.

5. Vpáść ná kolána przed Nayświętſzym Sákrámentem y podźiękowáć zá rozgrzeſzenie, proſząc go o łáſkę aby dopomogł więcey ſię do grzechu nie wracáć, y pokutę náznáczoną wypełnić.

6. Wiárę w ſobie wzbudźić ták mowiąc. Wierzę mocno że mam przyimowáć Ciało y

Krew

Krew Páná IEZVSA Chrystusá Zbáwićielá mego przy tey Kommuniey.

Ták dźiekowáć.

Dźiękuięć moy drogi IEZV żeś postánowił ten Przenayświętszy SAKRAMENT dla zbáwienia moiego.

Ták mu pokłon oddáć.

Kłániam się tobie Chryste IEZV w tym Przenayświętszym Sákrámenćie vtáionemu.

Ták miłość przećiwko niemu w sobie wzbudźić.

Miłuię ćię ze wszystkiego sercá moiego y ze wszystkiey dusze moiey.

Ták sie sam w sobie záwidźić.

Czy podobna o Boże moy że nie gárdźisz przybytkiem sercá moiego.

Táką skruchę mieć.

Brzydzę się dla miłośći twoiey wszystkiemi grzechámi moiemi, y wolę vmrzeć, niżli się do nich wracáć.

Ták po przyięćiu Ciáłá Páńskiego mowić.

Wierzę o IEZV moy żeś teraz iest przytomnym w sercu moim, wyznawam żeś iest moim Naywyższym Pánem y Dobrodźiciem, y dźiękuięć zá ták wielkie dobrodźieystwá.

Ták mu dźiekowáć.

Ponieważeś mi dał moy naymilszy Zbáwićielu wszystko co masz Ciáło y Krew, duszę y Bostwo twoie oddáięć się cále y zupełnie teraz ná wieki, proszę ćię raczże mi dopomoc ábym się do grzechow nigdy nie wracał.

Ták

Ták się ná potym sprawowáć.

Páná Bogá się bać, grzechow się wszelkich, osobliwie obmowisk, posądzánia, krzywd wszelákich, myśli sprosnych &c. wystrzegáć, ná śmierć, piekło, sąd strászny, y niebo pámiętáć, dobre vczynki czynić, iáłmuzny dáwáć, w drogę wieczności się gotowáć, y zá grzechy do skonu żywotá pokutowáć.

Ráno záś wstáwszy ták mawiáć.

WImię twoię Zbáwićielu moy wstáię ty mnie rácz strzedz, ty mnie rácz błogosłáwić, ty mnie rácz do żywotá wiecznego záprowádźić. Bądź błogosłáwion Pánie y Zbáwićielu moy zá wszelkie dobrodźieystwá twoie, iżeś mnie ná wyobráżenie swoie stworzyć, Krwią swoią Przenaydroższą odkupić, Aniołá Strożá żebym náwet o kámień nogi nie obráźił dáć raczył. Wierzę mocno żeś iest wszędźie obecnym. Dźiękuię zá wszelkie dobrodźieystwá ktorych mi vżyczáć raczysz, á osobliwie żeś mnie tey nocy grzechow wszelákich y wszelkiego nieszczęśćia záchowáć raczył. Záłuię serdecznie zá wszystkie grzechy moie ieślibym ćię iákimi tey nocy obráźił. Ofiáruię Pánie Boże wszystkie myśli, słowá, y vczynki moie, y nic niechcę dniá dźisieyszego czynić coby nie było dla sámey miłośći twoiey y dla zbáwienia moiego. Wiesz dobrze o Boże moy że nic nie mogę tylko zgrzeszyć. Wiesz

dobrze

dobrze że potrzebuię łáſki twoiey świętey ábym dniá dźiśieyſzego Máieſtátu twego nie obráźił, dla tego goraco o nie proſzę, ábym ſię ſtrzegł grzechow wſzelákich.

Potym mow Paćiorki ile możeſz á kiedy maſz co záczynáć ták mow.

Boże moy ofiáruię te ſpráwy álbo pracą moię ná chwałę twoię, vżycz mi proſzę ćię błogosłáwieńſtwá twego.

Po káżdey robośie ták mow.

Chwałá Oycu, y Synowi, y Duchowi Swiętemu. Iáko było ná począ̨tku y teraz, y záwſze, y ná wieki wiekow, Amen. ták záwſze máwiay. Ná grzech śmiertelny nie zezwalay, mowiąc często gdy ná ćię pokuſá iaka nápádnie, nie zezwalam, bo grzech śmiertelny duſzę zábiia, Páná Bogá krzyżuie, y piekło gotuie.

Przed iedzeniem ták mow.

Boże błogosław ten pokarm ktorego mam pożywáć, ábym ći mogł służyć, á potym przeżegnay.

Kiedy wſtánieſz od ſtołu ták mow,

Dźiękuię Pánie zá ten pokarm, ktoregoś mi vżyczyć raczył, doday mi łáſki twoiey świętey ábym go ták záżywał coby było ze zbáwieniem duſze moiey.

Miey ſobie zá dźień nieſzczęśliwy gdybyś nie miał Pánny Przenayświętſzey Pozdráwiáć, y oney ſię polecáć.

Tákczesto przez dźień mawiay y dźiatkom każ mawiáć.

Naysłodsze Imię IEZVS y MARYA wam polecam serce y duszę moię.

Kiedy postrzeżesz żeś zgrzeszył, álbo powatpiwasz miey záraz skruche serdeczna, ták mowiac.

Boże moy proszę ćię, żebyś mi odpuśćić raczył grzech moy. Załuię serdecznie żem ćię Bogá mego obráźił dla sámey iedyney miłośći twoiey, brzydzę się nim, y mocno stánowię więcey ćiebie nie obrażáć, y mam wolą spowiadáć się go iáko nayprędzey.

Káżdy zás wieczor vczyń ráchunek sumnienia twoiego ták mowiac.

Pánie Boże świátłośći dusze moiey dźiękuięc zá wszelkie dobrodźieystwá ktoryches mi dniá dźisieyszego vżyczáć raczył, á osobliwie żeś mnie strzegł grzechow, nagłey śmierći, y przypadkow wszelákich. Proszę ćię Zbáwićielu moy racz mi wszystkie grzechy moie odpuśćić, ktoremim ćię dniá dźisieyszego obráżał. Zá ktore serdecznie żáłuię, brzydzę się nimi, y obiecuię się popráwić. Boże moy rácżże mnie strzedz tey nocy nagłey śmierći, grzechow y przypadkow wszelákich, á ia ćiebie Páná y stworcę moiego poki żyw chwalić y błogosłáwić będę. Polecamći się Pánno Przenayświętsza w opiekę, y tobie S. Aniele Stroż u moy. Potym zmow Paćiorkow ile możesz, czeládźi, dźiatkom, tákże każ. Ile

Ile záś rázy ockniesz ták mawiay.

W nocy ręce moie podnoszę do ciebie Pánie y błogosławię ćię. Oświeć Pánie proszę oczy moie, ábym kiedy nie zásnął w śmierći. *Potym się przeżegnawszy mow.* Oto Krzyż Páński vćiekayćie strony przećiwne zwyćiężył Lew z pokolenia Dawidowego. Zbáwićiel nász Chrystus IEZVS was nieprzyiaćioł nászych.

Potym mow.

O Boże moy ia się wczásuię á tyś tákeyi nocy w więźieniu smrodliwym Káifászowym kátowány był, proszę ćię niech twoiá gorzka męká będźie mi ná zbáwienie moie, potym rozmyśláy mękę iego poki nie zaśniesz, y Pozdrowienie Anielskie zmow ile możesz. Do tego Mszy Swiętey w Niedźielę y Swiętá záwsze słucháy. Lichwy się strzeż. Zá zmárłe dusze Páná Bogá proś.

Ráno o gorzkiey męce Bogá y Stworce swego záwsze rozmyśláy ták się modląc.

Pánie ktoryś był o ten czás z więźienia Káifászowego smrodliwego cáłą noc będąc kátowány, ná poł żywy wyprowádzony, od Káifászá sądzony, od Piłatá wzgárdzony, od Herodá zá głupiego miány, w szátę białą ná wzgárdę obleczony, przez Zołnierze ktorzyć śmiertelne rázy zádáwáli do Piłatá odprowádzony, od pospolstwá znieważony ktorzy ná Twarz twoię Przenayświętszą błotem ćiskáli,

Piłato-

Piłatowi ćię oddáli. Proszę ćię ráez błogosłáwić Oycá Swiętego ze wszystkim Duchowieństwem.

O południu záś ták sie modl.

Pánie ktoryś o ten czás był od Piłatá Zydom wydány, od Zydow iáko Lwow okrutnych niewinny Baránku porwany, obnáżony, o słup śmiertelnie vderzony, sześć tyśięcy sześćset sześćdźieśiąt y szesć drotowymi, żeláznymi biczámi kátowány, ktorymi Ciáło twoie Przenayświętsze poszárpáli, żyłki porwáli, kostki policzyli, Krew Przenaydroższą twoię wszystkę z ćiebie wytoczyli, zámordowáć ćię chćieli bo się báli by ćię Piłat nie wypuśćił, trzy stá ich było á wszyscy się pomordowáli, od słupá odwiązáwszy o źiemię vderzyli, ná kámieniu posádźiwszy y okrutną Cierniową Koronę vplotszy, onę kiiámi przyćiskáli w Przenayświętszą głowę bili, knoble zákłádáli á że krwáwe łzy z oczu swoich Przenayświętszych toczyć raczyłeś, śiem kroć rázy Cierniową Koronę zdźieráli, pięćioro ćiernia przyłamáli, ktore áż do mozgu przeszły, tyśiąc ran w głowie Przenayświętszey twoiey zádáli, trzćinę w rękę dawszy náśmiewáiąc się z ćiebie ná iedno koláno przyklękáli, ná twarz Przenayświętszą plwáli ná śmierć potępiwszy z Krzyżem prowádźili, po źiemi wlekli, ná Krzyżu okrutnie rozćiągnąwszy srogo przykowáli z

ćiebie

ćiebie śię náśmiewáiąc żołćią z octem nápawáli. Proszę ćię rácz błogosłáwić Cesárzá Chrześćiáńskiego y z Krolem nászym, y ze wszystkiemi Pány Chrześćiáńskiemi ktorym rácz dáć zgodę y zwyćięstwo nieprzyiaćioł.

W Południe záś ták mow.

Pánie IEZV Chryste Zbáwićielu moy ktoryś o ten czás iuż wszystko spełniwszy ná Krzyżu świętym srodze przykowány będąc, zá nieprzyiaćioły śię modlił. Ray Łotrowi dárował, nas w osobie Ianá Swiętego w opiekę Pánnie Przenayświętszey oddał, y Krwią swoią Przenaydroższą odkupiwszy, Bogu Oycu Duchá swego Przenayswiętszego polećił, ktorego Słońce, Mieśiąc, Opoki Ziemia płákáły, á niegodne stworzenie w ćiebie vwierzyć niechćiáło y ieszcze ostátek krwie twoiey Przenaydroższey z boku twego Swiętego wypuśćiło. Proszę ćię rácz dáć Duchá Swiętego wszystkim grzesznym, odpuść im grzechy.

O Nieszpornych záś godźinách ták mow.

Pánie IEZV Chryste ktoryś czásow Nieszpornych był z Krzyżá zdeymowány, od Pánny Przenayświętszey vcałowány od Swiętey Márycy Mágdáleny máśćiámi námázány w prześćierádło vwiniony y pochowány. Proszę ćię rácz dáć wszystkim duszyczkom żywot wieczny.

Wieczor

Wieczor záś tik mow.

PAnie IEZV Chryste ktorys Bogiem ráczyłeś się stáć dla nas y człowiekiem, lat trzydźieśći y trzy koło zbáwienia náſzego prácuiąc, siłá prac, trudow, prześládowánia, podeymuiąc, dárowawſzy się nam pod Osobámi Chlebá Winá w Przenayswiętſzym Sákrámenćie o ten czás w Ogroycu krwáwym się potem pocąc, raczyłeś się do Bogá Oycá modlić áby kielich gorzkiey męki był od ćiebie oddálony od ktorego posilony będąc dopuśćiłeś się niegodnemu ſtworzeniu Piłátowi záprzedáć, żydom poimáć, nogámi kopáć, powrozámi y łáńcuchem krępowáć, z bićiem, z wołániem, prowádźić, z moſtu w Cedrową rzekę wepchniony bydz, támże ô kámień Ránę w Twarzy ſwoiey Przenayświętſzey odnieść, z bićiem, wołániem, popychániem, z zádawániē, śmiertelnych rázow, z bluźnierſtwem, przez długą drogę do Annasá prowádźić, y tám policzkowány zoſtáć od Annaſá do Káifaſzá prowádzony bydź támże przez czterzy godźiny kontemptámi, zelżiwośćiámi, potwárzámi fałſzywymi świádectwy, poſzyikowániem, Oczu Swiętych záwiązániem trapiony bydź, do więźienia potym ſmrodliwego wepchniony, całą noc będąc do słupá przywiazany, bity, kątowány, mordowány byłeś. Proſzę ćię rácz mi wſzyſtkię grzechy moię odpuśćić, y mnie

ſtrzedz

ſtrzedz nagłey śmierći, y grzechow wſzelákich teyże nocy.

Potym ták mow.

PAnie IEZV Chryſte Zbáwićielu moy iedyne dobro moie, żáłuię ſerdecznie żem ćię Bogá mego obráżył, brzydzę ſię wſzyſtkiemi grzechámi moimi dla miłośći twoiey, mam ſtáteczną wolą, y poſtánowiony vmysł, więcey nigdy nie grzeſzyć, zá pomocą łáſki twoiey Swiętey, o ktorą ćię gorąco proſzę.

Potym ták záś mow.

WIęm dobrze o Boże moy, iż mi przyidźie kiedykolwie vmrzeć, á podobno nie zá długo o iák miła rzecz człowiekowi ná ten czás będźie pámiętáć ná to że tobie poki zdrowie służyło, dobrze y wiernie służyłem poki tedy żyw będę, chcęć záwſze służyć ábym ſzczęśliwie vmárł y ćiebie BOGA y Sworzyćielá moiego w chwale niebieſkiey ná wieki wiekow oglądał, Amen.

Kiedy záś Kápłan ma rozdawáć Páná IEZVSA *zmowiwſzy Pánie* IEZV *Chryſte &c. niech ták z ludźmi mawia.*

WItam ćię Zbáwićielu moy do grzeſzney duſze moiey, y żáłuię ſerdecznie dla miłośći twoiey zá wſzyſtkie grzechy moie, brzydzę ſię niemi, y obiecuię ſię popráwić. Wierzę doſkonále iż pod tą Oſobą Chlebá

ieſteś

iesteś prawdźiwy Bog y człowiek, y Krew twoiá Przenaydroższa prawdziwa.

Niech będźie pochwalony Przenayświętszy Sakrament y teraz, y záwsze, y na wieki wiekow, Amen.

Kiedy záś po przyięćiu Páná Iezvsa *niech znowu ták ze wszystkiemi mawia.*

IVż teraz wierzę że w sercu moim iesteś Zbáwićielu moy drogi, dayże mi to proszę ćię abym się do grzechow moich więcey nie wracał. Nie odstępuyże ode mnie, błogosławże mnie. O Słodki Iezv bądź Błogosławion że nie gárdźisz mną niegodnym stworzeniē swoim. Chwała Oycu, y Synowi, y Duchowi S. Iáko było ná począku y teraz, y záwsze y ná wieki wiekow, Amen.

Kiedy záś podnoszą Przenayświętszy Sakrament, post Sanctus *niech ták Szkolni śpiewáią.* Aue Verum corpus *po Polsku dla prostych przełożone, ná tę notę śpiewáć iáko* o Sálutaris Hostia.

WItay Przenayświętsze Ciáło,
Prawdźiwe ktoreś ćierpiáło,
Z Pánny Maryey zrodzone:
Zá nas grzesznych vmęczone.
Witay Krwi Swięta wylana.
Prawdźiwa z Chrystusá Páná,

Z Ciáłá iego Nayświętſzego,
Zá mnie człowieká grzeſznego,
Zmiłuy ſię zmiłuy moy Pánie,
Ráczyſz teſz pámiętáć ná mnię,
Aby ta twá gorzka męká:
Mnie też zbáwiełá grzeſzniká.

Niech y ták częſto mawiáią po trzy kroć rá-zy nic nie przydawáiąc.

Swięty Boże, Swięty mocny. Swięty nieśmiertelny. Zmiłuy ſię nad námi.

Niech podług czáſu po Polſku y *Salue Regina* Kármelickie śpiewáią.

QVAM HORRENDVM

Sit Sacro-Sanctum Miſſæ Sacrificium in peccato mortali offerre.

Ex Reuelationibus B. Brigittæ, *lib. 1. Cap. 47 lib. 4. cap. 135. & lib. 6. cap. 9.* Colloquium Christi cum Beata Brigitta.

ILle Presbiter, pro quo tu oras, cum accedit ad Altare, tunc auerto faciem meam ab eo, & adſtant ad latera eius dæmones, cuius & animam inhabitant quia ipſa eſt mortua ante me. Cum imponit ſibi ſuperhumerale, hoc eſt, amictum dæmones obumbrant animam eius, vt non cogitet, & non intelligat quam

quàm terribile est accedere ad Altare meum, & quàm mundus esse debet, qui mihi mundissimo ad stare debet.

Cum induit se Alba, duritia cordis, & in deuotione induitur, quia cogitat peccatum suum non esse graue, supplicium æternum, futurum non magnum, & quale gaudium est æternum, nunquam venit in mentem eius.

Cum cingit se cingulo, tunc ligatur voluntas eius cum diabolo, ita quod velit, & proponat morari in peccato, & tunc dissoluitur charitas mea ab eo, quia voluntas eius est ad omne id, quod diabolus & inspirat in mentem.

Cum imponit sibi manipulum, omnia opera ad Deum sibi fiunt grauia, & onerosa, terrena autem leuia.

Cum imponit sibi stolam, diabolus graue iugum imponit collo eius, & sic onerat animam eius, quod non sinit eum ingemiscere, vel considerare peccatum suum.

Cum induit casulam, tunc perfidia induit eum diabolus; quando autem legit Confiteor, dæmones respondent mentibus es, nos sumus testes, quod Confessio eius est similis Iudæ, quia dicit aliud ore, & aliud habet in corde.

Quando verò consecrat Corpus meum, tunc fugiunt dæmones ab eo, & corpus eius remanet quasi truncus, quia anima eius mortua est ante oculos meos.

Cum autem Corpus meum applicat ad os suum, ex præsumptione illa, omnis turba dæmonum reuertitur ad eum, quia baritatem nullam ad me habet.

Ecce tales Sacerdotes, non sut mei Sacerdotes, sed veri proditores, ipsi enim, & me Vendunt quasi Iudas, & produnt. Ego conspicio Paganos, & Iudæos, sed nullos Video eis deteriores.

Quia ipsi Sacerdotes sunt in eodem peccato, quo cecidit Lucifer.

N Maledi-

Maledictus sit cibus, & potus eorum, qui intrat in os eorum, & pascit corpus in cibum Vermium, & animam in Infernum.

Maledictum sit ergo omne, quod de terra ad vtilitatem suam receperint, quia non laudant Deum, & Creatorem suum.

Maledicti sunt à Cælo, & Terra, & ab omnibus creaturis insensatis, quia ipsæ obediunt Deo, & laudant, & isti spernunt.

Maledicta sit hora, quæ incipit eis in Inferno, & nunquam finiet.

Maledicti sint anni eorum, quibus vixerint in vtiliter.

Maledictus sit Visus eorum, quia non videbit Visionem Dei in me, sed tenebras, & penas Inferni.

Maledictus sit gustus eorum quia non gustabunt de bonis meis æternis, gaudium, sed amaritudinem æternã.

Maledictus sit tactus eorum, quia non tractabunt me, sed ignem perpetuum

Maledictus sit odoratus eorum, quia non odorabunt odorem illum suauissimum in Regno meo excedentem omnia aromata; sed fætorem in Inferno habebunt, amariorem felle, & peiorem sulphure.

Maledictum sit corpus eorum, quod resurget, in Inferno sine fine orsurum.

Propterea iuro in veritate mea, quia sum veritas, quod si sic moriuntur, sine fine damnabuntur. Ve talibus quod vnquam nati fuerint, ipsi enim profundius cadunt in Infernum, quam aliqis alius.

Sacerdoti indigne celebranti exhortatio.

HEu miser Sacerdos qui mortuus in Cœlo viuis in Inferno atque diabolum habes in corde tuo, & ad Sanctum accedis Altare ad profanandum Sanctuarium Dei, & illu-

& illudendum nomen Sanctum suum; ore benedicis, & corde maledicis; in faciem Benigni Saluatoris conspuis, dum verba Sacraměti immundo ore profers, & Maiestatem illam, in quam desiderant Angeli prospicere, & omnis curiæ Cœlestis exercitus incessabili voce proclamat. Sanctus, Sanctus, Sanctus, tu impie irrides, ac blasphemas, quando corde siles, & ore velut canis latrans clamas. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea, & ponis illam Sanctissimā carnem in os tuum immundum, ex Spiritu Sancto in vtero Virginis Immaculato conceptam eam, quæ est mundi prætium dentibus tuis venenatis mordes, deuoras, & proijcis insterquilinium animæ tuæ, quasi in lutum platearū. Non minus est detestabile, in os pollutum, quam in lutum sepelire Dei Filium, Patrem tuum, Creatorem, & Redemptorem, prætium redemptionis nostræ.

O Iudæis peior, & Iuda deterior, horret Infernus & contremiscunt diaboli, cum tu temere præsumis Corpus, & Sanguinem Christi indignè manducare & si non morieris post Sacrilegam sumptionem vt Iuda, viues pro maiori supplicio, & grauiori pæna; & si non conuertaris, thezaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuiq; secundum opera eius; & tanto districtior erit in Iuditio quanto tibi ante iudicium maiorem patientiam prorogauit.

Agnosce frater charissime Sacrosanctam Regalem dignitatem tuā quali honore sis insignitus; quem Virgo, & Mater genuit, tu verbis cōcipis; & quali mensa fruaris; carne & sanguine Domini Nostri Iesu Christi pastus es: ô felix exercitium, ô Sāctitudo manuum ô lingua benedicta, ô pectus Sacratum, ô Venter beate, si hoc mane ea puritate, mentis & corporis, qua decet recipies Corpus Christi eris altera Maria, cuius Venter fuit paradisus Filij Dei, & Sacrarium Spiritus Sancti.

Oratio.

ORATIO.

Benignissime IESV *fons amoris, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui pro salute humani generis Corpus tuum Sacratissimum pignus futuræ gloriæ, nobis filiis & hæredibus reliquisti, quod sola fide cernitur, & corde firmiter creditur, communione carnis & Sanguinis tui vos diuinitatis esse participes voluisti; Te humiliter deprecor, ego cinis puluis, & nihil antequã accedam ad Altare tuum, quod est Cœlum, & Paradisus, mihi concedere digneris tuam sanctam benedictionẽ, perfectam cordis contritionem, oris plenam confessionem, & operis completam satisfactionem, vt tuum Sanctũ Sacrificium immaculatam hostiam cum lacbrymis offerens in sublimi altari tuo niue candidior, lilioque purior digne recipere valeam in remissionẽ peccatorum meorum, omniumq; viuorum, in refrigerium mortuorum, in gaudium Sanctorum, lætitiam Angelorum, & in totius Trinitatis gloriam sempiternam, Amen.*

SVPERIORVM PERMISSV.

Romæ apud Hæredes Manelphi Manelphij, M. DC. LIII. Deinde Cracoviæ. A. D. 1664.

Ná Cześć ná Chwałę Pánu BOGV w Troycy Swiętey iedynemu Pánnie Przenayświętszey y Wszystkim Swiętym á Duszom wiernym ná Zbáwienie. Amen. Fiat, Fiat.

